

Medical University of Warsaw

MEDICAL LIBRARY FORUM

FORUM BIBLIOTEK MEDYCZNYCH

ISSN: 2450-0437

Issue 2 | Volume 17 | 2024

Medical Library Forum

Forum Bibliotek Medycznych

ISSN: 2450-0437

Issue 2 | Volume 17 | 2024

The journal is co-financed by educational institutions: Collegium Medicum of the Nicolaus Copernicus University (Bydgoszcz), Jagiellonian University – Medical College (Cracow), Medical University of Gdańsk (Gdańsk), Medical University of Silesia (Katowice), Medical University of Lublin (Lublin), Medical University of Łódź (Łódź), University of Warmia and Mazury (Olsztyn), Poznan University of Medical Sciences (Poznań), University of Opole (Opole), Pomeranian Medical University (Szczecin), Warsaw Medical University (Warsaw), Centre of Postgraduate Medical Education (Warsaw) and Wrocław Medical University (Wrocław).

Editor-in-Chief

- Agnieszka Czarnecka (University Library, Medical University of Warsaw)

Deputy Editor-in-Chief

- Krzysztof Włodarczyk (University Library, Medical University of Warsaw)

Programme Board

- Scholastyka Baran (University Library, University of Warmia and Mazury, Poland)
- Renata Birska (Main Library, Medical University of Lublin, Poland)
- Dagmara Budek (Main Library of Pomeranian Medical University in Szczecin, Poland)
- Katarzyna Falow (Main Library of the Medical University of Gdańsk, Poland)
- Ewa Nowak (Main Library, Medical University of Silesia, Poland)
- Magdalena Kotlarek-Naskręt (Main Library, Poznan University of Medical Sciences, Poland)
- Witold Kozakiewicz (Information and Library Center, Medical Library of Łódź, Poland)
- Renata Seweryniak (Library, Centre of Postgraduate Medical Education, Poland)
- Dominika Sidorska (Medical Library, Wrocław Medical University, Poland)
- Joanna Słomkowska (Medical Library, Collegium Medicum of the Nicolaus Copernicus University, Poland)
- Danuta Szewczyk-Kłós (Main Library, University of Opole, Poland)
- Anna Uryga (Medical Library, Jagiellonian University – Medical College, Poland)

Editorial Board

- Edyta Ceranowska-Wójcicka (University Library, Medical University of Warsaw, Poland)
- Agnieszka Czarnecka (University Library, Medical University of Warsaw, Poland)
- Maciej Głowalski (University Library, Medical University of Warsaw, Poland)
- Magdalena Książek (University Library, Medical University of Warsaw, Poland)
- Zuzanna Kubik (University Library, Medical University of Warsaw, Poland)
- Krzysztof Włodarczyk (University Library, Medical University of Warsaw, Poland)

Reviewers (this issue)

- Grzegorz Gmiterek, Prof. (University of Warsaw, Poland)
- Małgorzata Kisilowska-Szurmińska, Prof. (University of Warsaw)
- Jadwiga Woźniak-Kasperek, Prof. (University of Warsaw)

Composition and typesetting

- Agnieszka Terczyńska (Studio Grafpa)

Publisher: Medical University of Warsaw, Żwirki i Wigury 61, 02-091 Warsaw, Poland

Editorial office: Main Library of the Medical University of Warsaw, Żwirki i Wigury 63, 02-091 Warsaw, Poland

Table of contents

4

Agnieszka Czarnecka, Krzysztof Włodarczyk

Atena - a new way of working with journal ranking lists

Atena — nowy wymiar pracy z rankingami czasopism

13

Anna Ajdukiewicz-Tarkowska

WUM.Publikacje database and its integration with campus-wide and outside information systems

Integracja bazy WUM.Publikacje z uczelnianymi i zewnętrznymi systemami informatycznymi

20

Anna Szymańska-Budzińska

Recovered Early Printed Books from the Collection of Teofil Tugendhold

Odzyskane starodruki z kolekcji Teofila Tugendholda

29

Maria Joanna Turos

Medical issues presented in „The New Warsaw Diary” - 1801-1805

Zagadnienia medyczne prezentowane na łamach „Nowego Pamiętnika Warszawskiego” - 1801-1805

41

Dagmara Budek

Summary of 41st Problem Conference of Medical Libraries „Artificial intelligence and medical libraries - are we at the verge of a transformation?”, Szczecin, September 16-18, 2024

Podsumowanie XLI Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych „Sztuczna inteligencja a biblioteki medyczne - czy jesteśmy u progu transformacji?”, Szczecin, 16-18 września 2024 r.

50

Aleksandra Guziątek

Artificial Intelligence in Action. Legal, ethical, and practical challenges

Sztuczna inteligencja w akcji. Wyzwania prawne, etyczne i praktyczne

Agnieszka Czarnecka

Krzysztof Włodarczyk

Atena – a new way of working with journal ranking lists

Atena – nowy wymiar pracy z rankingami czasopism

Medical Library Forum 2024;17(2):4–12

DOI: 10.34738/mlf.0099

University Library, Medical University of Warsaw, Poland
Correspondence to: agnieszka.czarnecka@wum.edu.pl

PROFESSIONAL ARTICLE

Abstract

A tool supporting the analysis of journals from the ministerial list, including selected bibliometric indicators from the Journal Citation Reports database, was designed, created, and implemented at the Scientific Information Department of the Main Library of the Medical University of Warsaw. It allows for identifying the indicators of specific journals and generating lists of titles within selected criteria. The product is widely used by the academic community of WUM and it significantly facilitates the work of publication authors as well as administrative employees using journal ranking lists in everyday work. The solution presented in the article proves that libraries do not have to rely on the already available, paid bibliometric tools offered by such providers as Elsevier or Clarivate – they can successfully implement their own solutions to suit the needs of the academic community.

Streszczenie

W Oddziale Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego (WUM) zaprojektowane, wykonane i wdrożone zostało narzędzie wspomagające analizę czasopism z listy ministerialnej z jednoczesnym uwzględnieniem wybranych wskaźników bibliometrycznych z bazy Journal Citation Reports. Pozwala ono na identyfikację wskaźników dla poszczególnych czasopism i generowanie listy tytułów spełniających określone kryteria. Produkt jest wykorzystywany przez społeczność akademicką WUM i w znaczący sposób ułatwia pracę zarówno autorom publikacji, jak i pracownikom administracji uczelnianej posługującym się listami rankingowymi czasopism w codziennej pracy. Przedstawione w artykule rozwiązanie jest przykładem, że biblioteki nie muszą korzystać wyłącznie z gotowych, płatnych narzędzi z obszaru bibliometrii, oferowanych m.in. przez takich dostawców jak Elsevier czy Clarivate. Mogą też z powodzeniem wdrażać własne rozwiązania w odpowiedzi na zapotrzebowanie zgłaszane przez środowisko akademickie, tak aby oferować narzędzia skrojone na miarę obserwowanych potrzeb.

Keywords

journal ranking lists, bibliometric indicators, bibliometric tools, bibliometric analyses, Journal Citation Reports, ministerial list, Main Library of the Medical University of Warsaw

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license.

ROLE OF RANKING LISTS

The evaluation of scientific activity in Poland, both at the institutional and individual levels, relies on a metrics model [1-4], with a dominant role of measurable publication performance [2-5]. The evaluation criteria are values of bibliometric indicators assigned to specific journals and included in ranking lists, which are based on citations and expert assessment [1, 3, 4]. Such lists organise the publication landscape, serving as a tool for distribution of public funds for science and impacting institutional strategies and career paths of individual scientists [1, 3, 6]. Among the ranking lists available, the most practically relevant in Poland are the list of ranked journals of the Ministry of Science and Higher Education (MNiSW), commonly known as the 'ministerial list', and Journal Citation Reports (JCR); the indicator used in JCR, i.e. the impact factor (IF) is recognised as a proxy for journal quality in an international context [1, 3, 7].

The existence of the ministerial list of ranked journals is legitimised by the Higher Education and Science Law Act of 20 July 2018 (Journal of Laws 2018, item 1668, as amended), also known as Law 2.0. In Chapter 3, Article 265(10) on the evaluation of scientific activity, the legislature provides:

"Scores shall be assigned to the publications, journals and conference proceedings referred to in Section 9 as a measure of their reputation. Scientific disciplines shall be assigned to journals and conference proceedings."

Then, Article 267(2)(2)(b) clarifies that:

"The minister competent for higher education and science shall specify, by way of regulation, how the scientific journals and peer-reviewed international conference proceedings referred to in Article 265(9)(2) are to be listed and scored and ranked, having regard to the recognised reputation of such journals and conference proceedings."

The above provision provides a legal basis for secondary legislation to Law 2.0, i.e. the Regulation of the Minister of Science and Higher Education of 7 November 2018 on the preparation of lists of publications of scientific monographs and scientific journals and peer-reviewed international conference proceedings (Journal of Laws 2020, item 349).

The Regulation sets out how the lists of scientific journals that the minister competent for higher

education and science prepares and publishes in the Public Information Bulletin on its dedicated website under Article 267(3) of Law 2.0. are to be compiled and updated.

RANKING LISTS IN PRACTICE

The ministerial list is referred to in the Regulation of the Minister of Science and Higher Education of 22 February 2019 on the evaluation of the quality of scientific activity (Journal of Laws 2022, item 661) and plays a key role in the quadrennial evaluation of scientific entities [8]. This evaluation leads to the award of scientific categories [9], which directly affect the size of state funding [10 p. 61].

Pursuant to the provisions of the aforementioned regulation, the standard of scientific activity in scientific research and development is evaluated by considering, among other things, articles published in the scientific journals and peer-reviewed international conference proceedings included in the ministerial list [11]. In addition, the legislature advises that scores for scientific articles are calculated by reference to the ministerial list of journals [12].

The bibliometric indicators of journal rankings also have an impact on the internal allocation of financial resources to university units. One example of this could be the Scoring Policy for Scientific Output of Faculty and Doctoral Students of the Karol Marcinkowski University of Medical Sciences in Poznań, which states in Section 4.2 that: "The efficiency of the University Units in a year is understood as a quotient of the total MNiSW score received by the scientific faculty, scientific and teaching faculty and scientific and technical faculty of the unit in the preceding calendar year and the number of faculty FTEs. The result provides a basis for the allocation of funds for science to the units" [13].

Bibliometric indicators also appear in academic promotion proceedings. One of the supporting documents in the proceedings to award a post-doctoral (habilitation) degree is a list of the candidate's scientific achievements. The website of the Scientific Excellence Council (RDN), a central government administration agency working for awards of academic degrees, art degrees and the title of a professor [14] contains information that "in the Council's opinion, submission of scientometric information is advisable and recommended and it is also in line with the practice commonly adopted by

candidates applying for academic promotions themselves" [15].

Although the RDN document template only mentions the IF scoring [16], common practices are also important to the Council, as the above quote suggests. This includes the common practice of incorporating information on the ministerial scoring in the bibliometric documents prepared and issued for the purposes of the aforesaid proceedings by scientific libraries [17-19].

The journal ranking lists also function as a tool used in the decision-making on funding quality publications, evaluated as such, among other things, on the basis of the journal quartile rank (Q1, Q2), as it is the case with the rules for granting funds from the Science Development Fund [20] or the Central Publication Fund [21] at the Medical University of Warsaw (WUM). Those quartiles are determined according to IF as per the information provided in JCR [22].

The journal's quality and reach, as reflected by its rank in the ranking list, may be relevant when applying for funding from grant-making institutions such as the National Science Centre (NCN). The NCN website dedicated to the PRELUDIUM 23 programme states that the factors affecting the assessment of a grant application comprise "scientific achievements of the head of the research project and of the scientific supervisor, including publications in reputable scientific journals" [23].

Another practice that can be found is to reward publication activity based on the journal ranking lists. Examples would be the Scientific Bonus Award Policy for Rewarding Top-Ranked Publications at the Maria Grzegorzewska University, which makes a bonus award conditional upon publishing in journals with a score exceeding 40 in the ministerial list [24], or the Order of the Dean of the University of Warsaw Faculty of Economic Sciences on Rewarding the Publication Activity of the Faculty and Doctoral Students, introducing financial rewards for authorship of papers in journals with a ministerial score of 100 or more and an IF score [25].

To summarise: it appears that the importance of ranking lists in the areas related to scientific activity cannot be overestimated. The examples provided show a wide group of actors interested in the lists, including scientists, officers of the administration supporting the scientific sector, grant makers and publishers.

However, the ranking lists could be unintuitive and inconvenient to use, especially for occasional

The screenshot displays the ATENA application interface. On the left, there is a sidebar with filters and a search bar. The main area shows the search results for 'Annals of Transplantation'. The results include the journal title, ISSN (1425-9524, 2329-0358), and various bibliometric indicators: Punctacja MNiSW (140), Impact Factor (1.1), and Najwyższy Kwartyl (Q3). There are also buttons for 'Nauki Medyczne', 'Nauki o Zdrowiu', and 'Nauki Farmaceutyczne'. Below the main information, there is a table for 'KATEGORIE JCR' and 'INNE DISCYPLINY MNiSW'.

Kategoria	Index	Kwartyl	Centyl
SURGERY	SCE	Q1	33
TRANSPLANTATION	SCE	Q1	27.4

II. 1. An example of searching for a specific title – "Annals of Transplantation." Expanded view

users. The ministerial lists are published on the MNiSW website as an impractical PDF and a crude XLSX file the size of which can considerably slow down the spreadsheet program on older computers. On the other hand, for the capabilities offered by JCR to be fully leveraged, an interested user needs to be information literate and additional training and consultations may be required. At the same time, to identify journals with the relevant thematic focus and bibliometric indicators that meet the specific formal requirements, information from both sources would need to be compared to provide a full picture, which is a complex and time-consuming exercise.

ATENA – ORIGINS

In response to the problems mentioned above, a tool aggregating data from journal rankings called Atena was created in the Scientific Information Department (Oddział Informacji Naukowej, OIN). The software was premiered in January 2024. In accordance with its intended purpose, it collects data from the entire ministerial list – that is, over 34 thousand journals¹ – with the addition of selected bibliometric indicators from the current JCR edition. Thanks to this, users can easily look up information on the most searched indicators, such as ministerial points, the impact factor, the five-year impact factor, quartiles and percentiles.

Data from the ministerial list and JCR was linked mostly based on the ISSN numbers. Considering the dynamic changes on the publishing market, this process was facilitated by automatically

processing the data from the National Library of Medicine journal catalogue², archival JCR editions, the ISSN website, and various other sources. Any discrepancies were then analysed. The application was written in Python, based on a modified Streamlit framework. The data is stored in a relational database – SQLite. Access to the software is limited to the university network.

The product's name is a reference to the Greek goddess associated with wisdom, knowledge, and craftsmanship. The name of one of Athena's attributes, the aegis – a mythological shield – appears in the expression "under the aegis", meaning under protection or guidance. Fittingly, Atena's purpose is to protect its users from predatory publishers, helping them choose the right journal from prestigious ranking lists, i.e. the ministerial list and Web of Science indices.

ATENA – FUNCTIONALITIES

The application allows users to both analyse the bibliometric indices of selected journals, as well as generate lists of titles within specific criteria.

The "Search" tab is appropriate for a single-title focused search. Journals can be found based on the title or the ISSN number; the user selects their title of choice from a list of suggestions.

In case of selective search, users can apply a wide array of filters which allow them to obtain a list of titles within selected criteria. Tools for narrowing down the results can be found on a vertical bar on the left side of the screen. Using the sliders,

the journal list can be narrowed down to one of three disciplines of WUM's scientific activity (medical sciences, health sciences, pharmaceutical sciences). The list can also be filtered by the quartile position. In case of titles assigned to several Web of Science thematic categories, the criteria is applied to the highest quartile. Additional options allow for limiting the list to journals with a specific impact factor value or percentile position. The user can also select the titles depending on their content characteristic – the list of titles can be narrowed down according to the Web of Science thematic categories.

The filters applied by the user are processed in real time, which means that the results are presented immediately.

Journal data can be viewed either in basic or expanded view. The basic view includes information on the title, ISSN numbers, ministerial points, the impact factor, quartile and percentile position, as well as the disciplines of WUM's scientific activity assigned to the journal by the ministry of education. After expanding the record's details, there is additional information on the five-year impact factor, other disciplines assigned by the ministry and Web of Science thematic categories.

The search results page can be customised according to the user's preferences in the "Settings" tab. The criteria and sorting of results can be changed, as well as the number of results per page and displaying the record either in basic or expanded view by default.

The obtained list of journals can be saved in a MS Excel format. During the saving process, a window summarising the selected criteria is presented, allowing the user to analyse their strategy of choice and to either accept or modify it. Information on the applied search criteria is also shown in the final report.

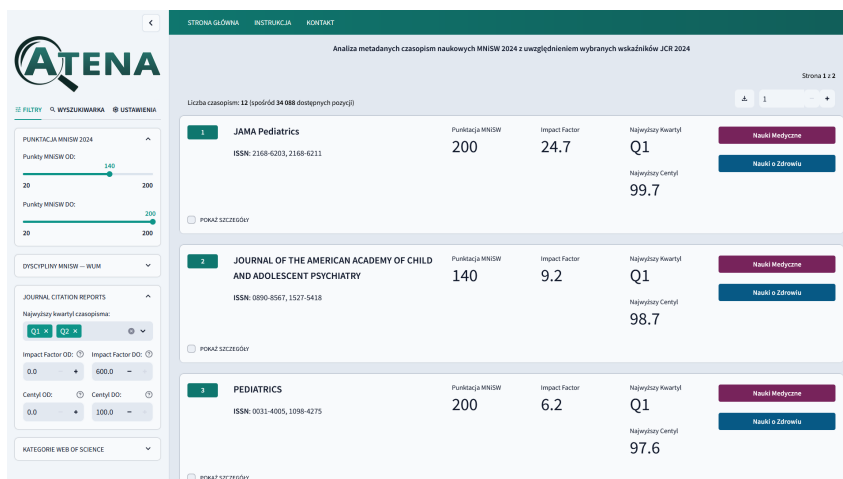
ATENA – ADVANTAGES

Atena is an uncomplicated tool, and its strength lies in its simplicity. We could have offered numerous options and parameters of configuration to our users, but Atena's functionalities were simplified on purpose in order to avoid distraction while still providing all the information needed while exploring the data available on the ministerial list and in the JCR.

Significantly, Atena is useful not only when looking for information on the bibliometric indices of a specific title, but also while creating journal

¹ As of May 20th, 2025.

² <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/nlmcatalog/journals/>.

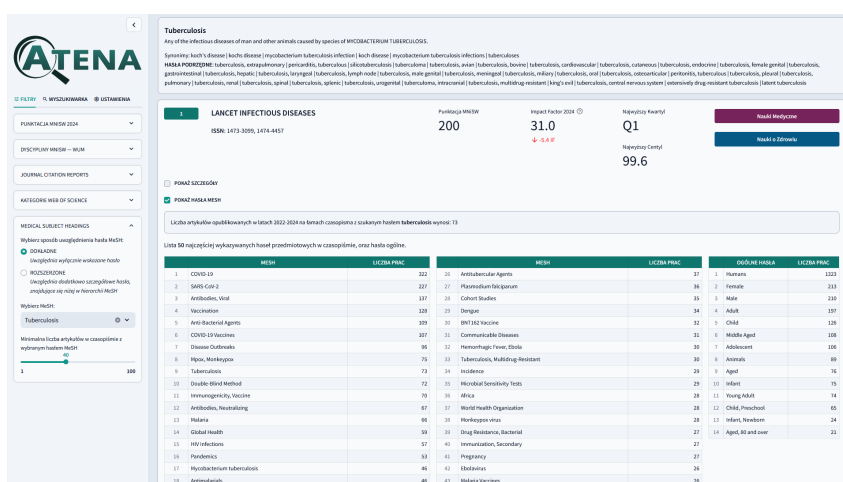
II.2. An example of selective search based on chosen criteria: journals in the discipline of medical sciences according to the ministry's classification, awarded at least 140 ministerial points, ranked in Q1 or Q2 on the JCR list, publishing works on paediatrics (Web of Science category), listed from the highest impact factor value

ATENA - PROMOTION

The library is actively promoting Atena at the university. In cooperation with the vice rectors for science and technology transfer, letters about its availability were sent to scientific and teaching faculty. Presentations about the tool's functionality were conducted during the meetings of the Councils of Scientific Disciplines – of medical sciences, pharmaceutical sciences, and health sciences. There are plans to organise meetings of all the university's student scientific societies in order to present the product as a tool for bettering the quality of the works published at WUM.

Promotional works continue to widen the scope of Atena's users, which currently include both scientific and administrative employees, such as representatives of the Department of Science, the Human Resources Department, the Department of Organisation, and the Service Department of the Council for Science and Doctoral Students.

II. 3. A summary of the selected criteria during saving the XLSX file. The downloaded list of titles does not include the indicators values due to the Clarivate licence agreement

II. 4. A journal's thematic profile based on the Medical Subject Headings. Selective search has been expanded with the option to limit the journal list to titles that have published a given number of articles (from 1 to 100) with the selected heading in the recent years

ATENA - PLANS FOR FURTHER DEVELOPMENT AND MAINTAINING THE TOOL

Once a tool gains popularity, investing in its further development is the obvious next step. As of the time of writing this article, we are working on including data from the PubMed database in the application. So far, the Medical Subject Headings from over 3 million articles published in the years 2022–2024 have been collected. This has helped to create real thematic profiles for journals, which enables users to narrow down the created list to titles that have published works on a selected topic.

Moreover, there are plans to give users access to data from the ministerial list of publishers of reviewed scientific monographies. Currently, there is also an ongoing discussion about including information on the average publishing time or publication fees in selected journals.

It is worth noting that updates to the tool will be necessary, considering new editions of ranking lists, new articles being added to the PubMed database, or changes in publication fees. Further development plans will also depend on the potentially growing popularity of other indicators and the ever changing rules and practices of scientific evaluation.

IN CONCLUSION

The content users of Atena include, of course, employees of the University Library. Aside from the direct advantages of the tool we have discussed, it has also promotional value to its creators. Sharing an original solution, created in response to real needs of users, helps to promote the library as an institution which considers the voices of the scientific employees and cooperating publishers in order to develop useful tools that suit the needs of the academic community.

The authors would like to thank Maciej Głowalski (OIN WUM) for help with verifying the data and developing the MeSH database.

ROLA LIST RANKINGOWYCH

Ocena działalności naukowej w Polsce – na poziomie zarówno instytucjonalnym, jak i indywidualnym – opiera się na modelu wskaźnikowym [1-4], w którym dominującą rolę odgrywają mierzalne rezultaty publikacyjne [2-5]. Kryterium oceny są wartości wskaźników bibliometrycznych przypisane poszczególnym czasopismom, ujęte w listach rankingowych opracowywanych na podstawie cytowań i oceny eksperckiej [1, 3, 4]. Wykazy porządkują przestrzeń publikacyjną: pełnią funkcję narzędzia rozdziału środków publicznych przeznaczonych na naukę, wpływają na strategię instytucjonalną oraz przebieg karier indywidualnych naukowców [1, 3, 6]. Spośród dostępnych list rankingowych największe znaczenie praktyczne mają w Polsce wykazy czasopism punktowanych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW), powszechnie znany jako „lista ministerialna”, oraz

Journal Citation Reports (JCR); wskaźnik stosowany w JCR – *Impact factor* (IF) – postrzegany jest jako wyznacznik jakości czasopism na arenie międzynarodowej [1, 3, 7].

Funkcjonowanie ministerialnego wykazu czasopism punktowanych sankcjonuje Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1668 z późn. zm.) – nazywana także Ustawą 2.0. W rozdziale 3 art. 265 ust. 10, poświęconym ewaluacji działalności naukowej, ustawodawca stwierdza:

„Wydawnictwom, czasopismom i materiałom z konferencji, o których mowa w ust. 9, przypisuje się punkty będące miarą ich renomy. Czasopismom i materiałom z konferencji przypisuje się dyscypliny naukowe”.

Z kolei w art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b) doprecyzuje:

„Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki określi w drodze rozporządzenia sposób sporządzania wykazów czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych, o których mowa w art. 265 ust. 9 pkt 2, oraz sposób ustalania i przypisywania im liczby punktów, mając na uwadze uznaną renomę czasopism i materiałów z konferencji”.

Powyższy przepis stanowi podstawę aktu wykonawczego do Ustawy 2.0 – Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 7 listopada 2018 r. w sprawie sporządzania wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych (Dz.U. 2020 poz. 349).

Rozporządzenie określa zasady opracowywania i aktualizacji wykazów czasopism naukowych, które zgodnie z treścią art. 267 ust. 3 Ustawy 2.0 sporządza oraz publikuje w Biuletynie Informacji Publicznej na swojej stronie podmiotowej minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

LISTY RANKINGOWE W PRAKTYCE

Lista ministerialna jest przywoływana w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej (Dz.U. 2022 poz. 661) i odgrywa kluczową rolę w przeprowadzanej co cztery lata ocenie jednostek naukowych [8]. Z oceną wiąże się przyznawanie kategorii naukowych

[9], mających bezpośredni wpływ na wysokość finansowania z budżetu państwa [10 p. 61].

Zgodnie z zapisami ww. rozporządzenia ocena poziomu działalności naukowej w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych odbywa się m.in. z uwzględnieniem artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych i recenzowanych materiałach z międzynarodowych konferencji naukowych, zamieszczonych w wykazie ministerialnym [11]. Ponadto ustawodawca informuje, że liczbę punktów za artykuły naukowe ustala się zgodnie z ministerialnym wykazem czasopism [12].

Wskaźniki bibliometryczne z list rankingowych czasopism wpływają również na wewnętrzny rozdział środków finansowych między jednostki uczelni. Przykładem może być *Regulamin punktacji dorobku naukowego pracowników i doktorantów Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu*, w którym w par. 4 ust. 2 zapisano: „Efektywność Jednostek Uniwersytetu w danym roku rozumiana jest jako iloraz sumarycznej liczby punktów MNiSW uzyskanych przez pracowników naukowych, naukowo-dydaktycznych oraz naukowo-technicznych jednostki w poprzednim roku kalendarzowym do liczby etatów ww. pracowników. Wynik stanowi podstawę do podziału środków na naukę dla jednostek” [13].

Wskaźniki bibliometryczne pojawiają się też w postępowaniach dotyczących awansów naukowych. Jednym z dokumentów towarzyszących postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego jest wykaz osiągnięć naukowych kandydata. Na stronie Rady Doskonałości Naukowej (RDN) – centralnego organu administracji rządowej działającego na rzecz nadawania stopni naukowych, stopni w zakresie sztuki i tytułu profesora [14] – znajduje się informacja, że „podawanie danych naukometrycznych – w opinii Rady – jest wskazane i zalecane, wynika to także ze stosowanej powszechnie praktyki przez samych kandydatów ubiegających się o awans naukowy” [15].

Choć w szablonie dokumentu RDN wskazano jedynie punktację IF [16], to – jak wynika z powyższego cytatu – dla Rady istotne są również powszechne praktyki. Zgodnie z nimi w dokumentach bibliometrycznych sporządzanych i wydawanych przez biblioteki naukowe na potrzeby ww. postępowań powszechną praktyką jest także uwzględnianie informacji o punktacji ministerialnej [17-19].

Rankingowe wykazy czasopism pełnią ponadto funkcję narzędzia wykorzystywanego przy

The screenshot displays the ATENA application interface. On the left, there's a sidebar with filters and a search bar. The main area shows search results for 'Annals of Transplantation' (ISSN: 1425-9524, 2329-0358). Key metrics displayed include: Punkty MNiSW: 140, Impact Factor: 1.1, Najwyższy Kwartyl: Q3, 5 Year Impact Factor: 1.2, and Najwyższy Centyl: 33.0. Below these, there's a table for 'KATEGORIE JCR' with columns for Kategoria, Indeks, Kwartyl, and Centyl. The table shows 'SURGERY' with an index of 33 and 'TRANSPLANTATION' with an index of 27.4. At the bottom, there's a section for 'INNE DISCYPLINY MNiSW' listing 'Inżynieria biomedyczna; biologia medyczna; nauki prawne; biotechnologia'.

II. 1. Przykład wyszukiwania konkretnego tytułu – „Annals of Transplantation”. Widok rozszerzony

podejmowaniu decyzji o przyznawaniu finansowania publikacjom wysokiej klasy, ocenianej m.in. na podstawie pozycji kwartylowej czasopisma (Q1, Q2) – jak ma to miejsce w przypadku zasad przyznawania środków z Funduszu Rozwoju Nauki [20] czy Centralnego Funduszu Publikacyjnego [21] na WUM. Kwartyly są wyznaczone według IF, zgodnie z danymi podawanymi w JCR [22].

Jakość czasopisma i jego zasięg, odzwierciedlone pozycją tytułu na liście rankingowej, mogą mieć istotne znaczenie w procesie ubiegania się o fundusze od instytucji grantodawczych, takich jak Narodowe Centrum Nauki (NCN). Na stronie NCN dotyczącej programu PRELUDIUM 23 wskazano, że elementami wpływającymi na ocenę wniosku o grant są „osiągnięcia naukowe kierownika projektu badawczego i opiekuna naukowego, w tym publikacje w renomowanych czasopismach naukowych” [23].

Spotykaną praktyką jest również premiowanie działalności publikacyjnej na podstawie rankingowych list czasopism. Przykładami mogą tu być *Regulamin przyznawania dodatku naukowego za publikacje wysoko punktowane w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej*, który warunkuje możliwość uzyskania premii publikowaniem w czasopismach o wartości przekraczającej 40 punktów na liście ministerialnej [24], czy *Zarządzenie Dziekana Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego w sprawie zasad premiowania aktywności publikacyjnej pracowników i doktorantów*, wprowadzające możliwość finansowej gratyfikacji za autorstwo prac w periodykach z punktacją ministerialną wynoszącą co najmniej 100 i wskaźnikiem IF [25].

Reasumując: znaczenie list rankingowych w obszarach związanych z działalnością naukową wydaje się nie do przecenienia. Przytoczone przykłady

wskazują na szerokie grono osób zainteresowanych listami – obejmujące naukowców, pracowników administracji wspierającej sektor naukowy, grantodawców i wydawców.

Tymczasem korzystanie z list rankingowych może być czynnością nieintuicyjną i niewygodną – szczególnie dla osób, które sięgają po nie sporadycznie. Listy ministerialne publikowane są na stronie MNiSW w postaci niepraktycznego pliku PDF i sierniężnego pliku XLSX, którego rozmiar może znacznie spowalniać działanie arkusza kalkulacyjnego na starszych komputerach. Z kolei pełne wykorzystanie możliwości oferowanych przez JCR uzależnione jest od kompetencji informacyjnych zainteresowanego i może wymagać dodatkowego szkolenia lub konsultacji. Jednocześnie w celu zidentyfikowania czasopism o właściwym zakresie tematycznym, których wskaźniki bibliometryczne będą spełniały określone wymagania formalne, dane z obu źródeł należałoby – dla pełnego obrazu – zestawzić, co jest czynnością złożoną i czasochłonną.

ATENA – GENEZA

W odpowiedzi na przedstawione problemy w Oddziale Informacji Naukowej (OIN) powstało narzędzie agregujące dane z rankingowych wykazów czasopism – Atena. Program miał premierę w styczniu 2024 r. Zgodnie z przyjętym założeniem indeksuje dane wszystkich tytułów z aktualnej listy ministerialnej – ponad 34 tys. czasopism¹ – wzbogacone o wybrane wskaźniki bibliometryczne z aktualnej edycji JCR. Dzięki temu użytkownicy mogą sprawnie uzyskać informacje o najczęściej

poszukiwanych wskaźnikach, takich jak punkty ministerialne, *impact factor*, *five-year impact factor*, kwartyly i centyle.

Powiązanie danych między listą ministerialną a JCR zostało przeprowadzone głównie na podstawie numerów ISSN. Ze względu na dynamiczne zmiany na rynku wydawniczym proces ten usprawniono poprzez maszynowe przetworzenie danych m.in. z katalogu czasopism National Library of Medicine², archiwalnych edycji JCR, danych otrzymanych od portalu ISSN i z innych źródeł. Rozbieżności były poddawane analizie. Aplikacja została napisana w języku Python, na podstawie zmodyfikowanego frameworka Streamlit. Dane są przechowywane w relacyjnej bazie SQLite. Dostęp do programu jest ograniczony do sieci akademickiej.

Nazwa produktu nawiązuje do imienia greckiej bogini kojarzonej z mądrością, wiedzą i rzemiosłem. Nie bez znaczenia jest to, że do atrybutów Ateny należy egida, tarcza, której nazwa tworzy związek frazeologiczny „pod egidą” – czyli pod opieką, przewodnictwem, protekcją. Zgodnie z zamysłem autorów Atena ma chronić użytkowników przed drapieżnymi wydawcami, zapewniając wsparcie w wyborze czasopism z prestiżowych list rankingowych: listy ministerialnej i indeksów Web of Science.

ATENA – FUNKCJONALNOŚCI

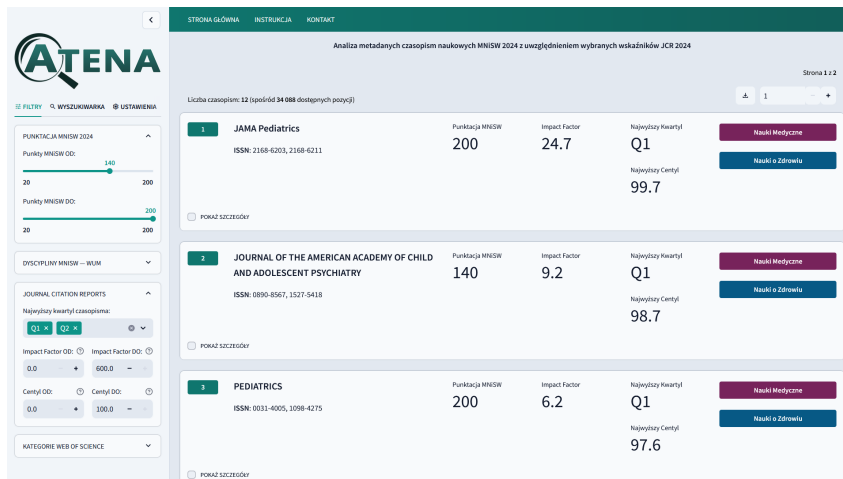
Aplikacja umożliwia zarówno analizę wskaźników bibliometrycznych dla wybranych czasopism, jak i generowanie listy tytułów spełniających określone kryteria.

Do wyszukiwania skoncentrowanego na pojedynczym tytule przeznaczono zakładkę „Wyszukiwarka”. Czasopisma można odnaleźć na podstawie tytułu lub numeru ISSN. Korzystając z listy odpowiedzi, wybiera się szukany tytuł.

W przypadku wyszukiwania selektywnego użytkownicy aplikacji mają do dyspozycji bogaty wybór filtrów, które umożliwiają uzyskanie list tytułów spełniających określone kryteria. Narzędzia do zawężania wyników umieszczone zostały na pionowym pasku po lewej stronie ekranu. Za pomocą suwaków można ograniczyć listę czasopism do wybranego zakresu punktów ministerialnych albo do tytułów przypisanych przez ministerstwo

¹ Stan na 20 maja 2025 r.

² <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/nlmcatalog/journals/>.

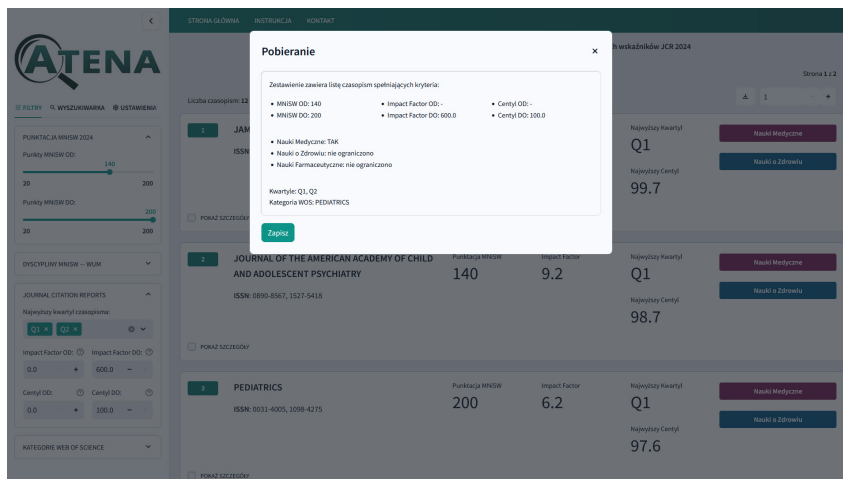

Analiza metadanych czasopism naukowych MNISW 2024 z uwzględnieniem wybranych wskaźników JCR 2024

Liczba czasopism: 12 (z spośród 34 088 dostępnych pozycji)

Rank	Journal Title	ISSN	Punktacja MNISW	Impact Factor	Najwyższy Kwartyl	Najwyższy Centyl
1	JAMA Pediatrics	ISSN: 2168-6203, 2168-6211	200	24.7	Q1	99.7
2	JOURNAL OF THE AMERICAN ACADEMY OF CHILD AND ADOLESCENT PSYCHIATRY	ISSN: 0890-8567, 1527-5418	140	9.2	Q1	98.7
3	PEDIATRICS	ISSN: 0031-4005, 1098-4275	200	6.2	Q1	97.6

II. 2. Przykład wyszukiwania selektywnego na podstawie wskazanych kryteriów: czasopisma reprezentujące nauki medyczne według klasyfikacji ministerialnej, o wartości co najmniej 140 punktów MNISW, znajdujące się w Q1 lub Q2 na liście JCR, publikujące prace z zakresu pediatrii (kategoria Web of Science), ułożone od najwyższej wartości IF.

Pobieranie

Zestawienie zawiera listę czasopism spełniających kryteria:

- MNISW OD: 140
- MNISW DO: 200
- Impact Factor OD: -
- Impact Factor DO: 600.0
- Centyl OD: -
- Centyl DO: 100.0
- Nauki Medyczne: TAK
- Nauki o Zdrowiu: nie ograniczono
- Nauki Farmaceutyczne: nie ograniczono

Kwartyły: Q1, Q2
Kategoria WOS: PEDIATRICS

Zapisz

II. 3. Podsumowanie zastosowanych kryteriów przy zapisie pliku XLSX. Pobrana lista tytułów nie zawiera informacji o wysokości wskaźników – ze względu na zapisy umowy licencyjnej z Clarivate

do jednej z trzech dyscyplin, w ramach których WUM prowadzi działalność naukową (nauki medyczne, nauki o zdrowiu, nauki farmaceutyczne). Listę czasopism można ponadto filtrować według pozycji kwartylowej. W przypadku tytułów przypisanych do kilku kategorii tematycznych Web of Science kryterium to odnosi się do najwyższego kwartyłu. Dodatkowe opcje pozwalają ograniczyć listę do czasopism o określonej wartości IF lub pozycji centylowej. Narzędzie umożliwia także selekcję czasopism w kontekście charakterystyki treściowej – listę tytułów można zawęzić na podstawie kategorii tematycznych Web of Science.

Ograniczenia wprowadzane przez użytkownika przetwarzane są przez system w trybie rzeczywistym, co oznacza, że wynik prezentowany jest natychmiast.

Dane dotyczące czasopisma można oglądać w widoku podstawowym i rozszerzonym. Widok podstawowy zawiera informacje o tytule, numerach ISSN, punktach ministerialnych, *impact factor*, pozycji kwartylowej i centylowej. Znajdują się tu również informacje o przypisanych czasopismu przez ministerstwo dyscyplinach, w których WUM prowadzi działalność naukową. Po rozwinięciu szczegółów rekordu dodatkowo wyświetlane są informacje o *five-year impact factor*, pozostałych dyscyplinach wskazanych przez ministerstwo oraz kategoriach tematycznych Web of Science.

Możliwe jest dostosowanie widoku wyników wyszukiwania do własnych preferencji za pomocą zakładki „Ustawienia”. Do opcji należą: zmiana kryteriów i kierunku sortowania, wybór

liczby wyników na stronie, domyślne ukrycie lub uwzględnienie rozszerzonego widoku rekordu.

Uzyskaną listę czasopism można zapisać w formacie pliku właściwym dla programu MS Excel. W trakcie procesu zapisywania prezentowane jest okno przejściowe z podsumowaniem kryteriów zastosowanych przy projektowaniu raportu, co pozwala na analizę przyjętej strategii i jej zatwierdzenie lub modyfikację. Informacja o zastosowanych kryteriach wyszukiwania pojawia się też w raporcie końcowym.

ATENA – ATUTY NARZĘDZIA

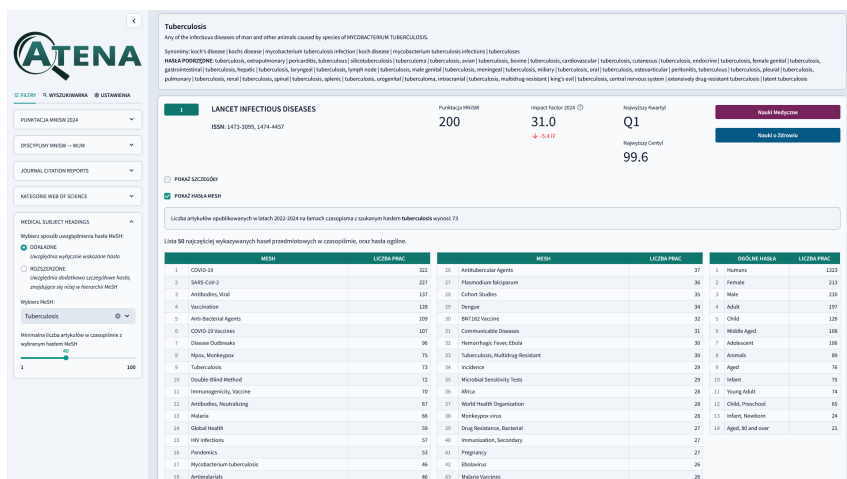
Atena to nieskomplikowane narzędzie, którego siła tkwi właśnie w prostocie. Można zaofertować użytkownikowi niezliczone opcje i parametry konfiguracji, ale w Atenie funkcjonalności zostały celowo uproszczone, by zminimalizować rozpraszanie uwagi, a jednocześnie zaspokoić potrzeby informacyjne związane z eksplorowaniem danych dostępnych w ministerialnym wykazie czasopism oraz w JCR.

Co istotne, Atena sprawdza się nie tylko wtedy, gdy potrzebne jest szybkie uzyskanie informacji o wskaźnikach bibliometrycznych danego tytułu, ale przede wszystkim przy tworzeniu listy czasopism spełniających określone kryteria – potencjalnych miejsc do publikacji. Wyszukiwanie lub tworzenie spersonalizowanego raportu użytkownik może przeprowadzić w sposób intuicyjny, w zaledwie kilku krokach.

W Internecie istnieją wprawdzie wyszukiwarki oferujące informacje o wskaźnikach bibliometrycznych, ale czy użytkownik może mieć pewność co do aktualności i jakości udostępnianych tam danych? Za Ateną stoi jakość oferowana przez Bibliotekę Uczelnianą, która ma wieloletnie doświadczenie w zarządzaniu danymi dotyczącymi publikacji i wysokie kompetencje – zapewniające spójność, poprawność i aktualność informacji. Trudno też znaleźć ogólnodostępne narzędzia oferujące informacje o pozycji kwartylowej i centylowej czasopisma czy możliwość zapisania wyników wyszukiwania.

ATENA – DZIAŁANIA PROMOCYJNE

Biblioteka aktywnie promuje narzędzie w obrębie uczelni. We współpracy z prorektorami ds. nauki i transferu technologii do pracowników naukowo-dydaktycznych wystosowano pisma informujące o dostępności Ateny. Podczas

II. 4. Profil tematyczny czasopisma oparty na hasłach przedmiotowych MeSH. Wyszukiwanie selektywne zostało rozbudowane o możliwość ograniczenia listy czasopism do tytułów, w których w ostatnich latach opublikowano określoną liczbę artykułów (w zakresie 1–100) z wybranym hasłem

Rad Dyscyplin Naukowych – nauk medycznych, farmaceutycznych i nauk o zdrowiu – odbyły się prezentacje poświęcone funkcjonalności narzędzia. W planach jest zorganizowanie spotkania dla wszystkich uczelnianych studentów kół naukowych w celu zaprezentowania produktu jako narzędzia wspierającego podwyższanie jakości publikacji tworzonej na WUM.

Działania promocyjne powodują, że grono użytkowników Ateny jest coraz szersze – znajdują się wśród nich zarówno pracownicy naukowcy, jak i administracyjni, m.in. przedstawiciele Działu Nauki, Biura ds. Personalnych, Biura Organizacyjnego oraz Działu Obsługi Rady ds. Nauki i Doktorantów.

ATENA – PLANY ROZWOJU I UTRZYMANIE NARZĘDZIA

Naturalną konsekwencją popularności narzędzia jest inwestowanie w jego dalszy rozwój. W trakcie pisania niniejszego artykułu trwają prace nad rozszerzeniem aplikacji o dane z bazy PubMed. Zebrano informacje o hasłach przedmiotowych MeSH (Medical Subject Headings) z 3 mln artykułów opublikowanych w latach 2022–2024. Pozwoliło to na opracowanie rzeczywistych profili tematycznych czasopism, co umożliwi ograniczenie tworzonej listy do tytułów, które publikowały prace na wskazywany temat.

Ponadto planowane jest udostępnienie użytkownikom danych z ministerialnej listy wydawców recenzowanych monografii naukowych. Trwają też dyskusje na temat możliwości dodania

do rekordów czasopism informacji o średnim czasie publikacji pracy w poszczególnych tytułach, a także informacji o kosztach publikacji artykułów.

Warto zauważyć, że narzędzie będzie wymagało aktualizacji – w związku z ogłaszaniem kolejnych edycji list rankingowych, dodawaniem artykułów do PubMed czy zmianami kosztów publikacji. Dalsze plany rozwoju będą ponadto zależne od potencjalnie rosnącej popularności innych wskaźników oraz zmieniających się zasad i praktyk dotyczących oceny nauki.

NA ZAKOŃCZENIE

Wśród zadowolonych użytkowników Ateny są oczywiście pracownicy Biblioteki Uczelnianej. Poza bezpośrednimi korzyściami wynikającymi ze stosowania opisanego narzędzia przynosi ono też korzyść marketingową samym twórcom. Udośkonalenie autorskiego rozwiązania – powstałego w odpowiedzi na rzeczywiste zapotrzebowanie użytkowników – służy budowaniu dobrego wizerunku biblioteki jako instytucji, która wstruchuje się w głos pracowników naukowych i jednostek współpracujących w obszarze publikacyjnym, by przygotowywać i rozwijać przydatne narzędzia, skrojone na miarę potrzeb społeczności akademickiej.

* * *

Autorzy artykułu pragną podziękować p. Maciejowi Głowińskiemu (OIN WUM) za pomoc w postaci weryfikacji poprawności danych i opracowania bazy danych MeSH.

REFERENCE LIST

1. Kulczycki E, Rozkosz EA. Does an expert-based evaluation allow us to go beyond the Impact Factor? Experiences from building a ranking of national journals in Poland. *Scientometrics*. 2017;111(1):417–42.
2. Kwiek M. High research productivity in vertically undifferentiated higher education systems: Who are the top performers? *Scientometrics*. 2018;115(1):415–62.
3. Korytkowski P, Kulczycki E. Examining how country-level science policy shapes publication patterns: the case of Poland. *Scientometrics*. 2019;119(3):1519–43.
4. Ciurak P, Mijač T, Wierczyński G. An overview of science evaluation in Poland and Croatia. *Management (Croatia)*. 2021;26(2):229–44.
5. Hicks D. Performance-based university research funding systems. *Research Policy*. 2012;41(2):251–61.
6. Zatorski H, Fichna J. Young GI angle: The role of bibliometrics in scientist's career development. *United European Gastroenterol J*. 2017;5(8):1151–2.
7. Petr M, Engels TCE, Kulczycki E, Dušková M, Guns R, Sieberová M, Sivertsen G. Journal article publishing in the social sciences and humanities: A comparison of Web of Science coverage for five European countries. *PLOS ONE*. 2021;16(4):e0249879.
8. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Art. 265 i Art. 266, ust.1.
9. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Art. 268 ust. 1 i Art. 269 ust.1
10. Dańda A., Szkup B., Banaszak B., Wewiór P., Wawer Ł., Rojek M. Ewaluacja jakości działalności naukowej – przewodnik: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Available from: <https://www.gov.pl/attachment/c28d4c75-a14e-46c5-bf41-912ea28cda5b>
11. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej. § 8 pkt.1.
12. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej. § 11 ust.3
13. Załącznik do Zarządzenia Nr 34/24 Rektora UMP z 19 marca 2024 roku [cited 21.05.2025.] Available from: https://bg.ump.edu.pl/wp-content/uploads/2024/05/reg_punktacji_dorobku_naukowego_pracownikow_i_doktorantow.pdf

14. O RDN [Internet]. Rada Doskonałości Naukowej; [cited 21.05.2025.] Available from: <https://www.rdn.gov.pl/o-rdn.html>
15. Proponowane formularze dokumentacji wniosku w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego [Internet]. Rada Doskonałości Naukowej; [cited 21.05.2025.] Available from: <https://www.rdn.gov.pl/postepowanie-habilitacyjne.wymagania-dokumentacyjne-wnioskow-w-sprawie-nadania-stopnia-doktora-habilitowanego.html>
16. Wzory dokumentów w języku angielskim [Internet]. Rada Doskonałości Naukowej; [cited 21.05.2025.] Available from: <https://www.rdn.gov.pl/postepowanie-habilitacyjne.wzory-dokumentow-w-jezyku-angielskim.html>
17. Dokumenty do pobrania [Internet]. Biblioteka Uczelniana. Warszawski Uniwersytet Medyczny; [cited 21.05.2025.] Available from: <https://biblioteka.wum.edu.pl/node/59>
18. Bibliografia i bibliometria [Internet]. Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego; [cited 21.05.2025.] Available from: <https://www.cmkp.edu.pl/o-nas/biblioteka/bibliografia-i-bibliometria>
19. Analizy i potwierdzanie dorobku [Internet]. Biblioteka Główna. Gdański Uniwersytet Medyczny; [cited 21.05.2025.] Available from: <https://biblioteka.gumed.edu.pl/?strona=372>
20. Fundusz Rozwoju Nauki [Internet]. Pion Nauki i Transferu Technologii, Warszawski Uniwersytet Medyczny; [cited 21.05.2025.] Available from: <https://pnitt.wum.edu.pl/fundusz-rozwoju-nauki>
21. Centralny Fundusz Publikacyjny (bez podziału na wydziały) [Internet]. Pion Nauki i Transferu Technologii, Warszawski Uniwersytet Medyczny; [cited 21.05.2025.] Available from: <https://pnitt.wum.edu.pl/centralny-fundusz-publikacyjny-bez-podzialu-na-wydzialy>
22. Journal Citation Reports [Internet]. Clarivate Analytics; [cited 21.05.2025.] Available from: <https://jcr.clarivate.com/>
23. PRELUDIUM 23 [Internet]. Narodowe Centrum Nauki; [cited 21.05.2025.] Available from: <https://www.ncn.gov.pl/ogloszenia/konkursy/preludium23>
24. Załącznik nr 2 do Zarządzenia Rektora APS nr 204/2021 z dnia 14 czerwca 2021 r. [Internet]. Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej; [cited 21.05.2025.] Available from: <https://bip.aps.edu.pl/attachments/download/2479>
25. Zarządzenie nr 5 Dziekana Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 18 kwietnia 2023r. w sprawie zasad premiowania aktywności publikacyjnej pracowników i doktorantów [Internet]. Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego; [cited 21.05.2025.] Available from: <https://www.wne.uw.edu.pl/application/files/3316/8191/9257/DWNE.2023.19.ZD.5..pdf>

Agnieszka Czarnecka

University Library, Medical University of Warsaw, Poland
Correspondence: agnieszka.czarnecka@wum.edu.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4117-3720>

Absolwentka Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego. Od 2000 r. zatrudniona na Warszawskim Uniwersytecie Medycznym: w latach 2009–2021 na stanowisku zastępcy dyrektora Biblioteki Uczelnianej, a od lutego 2023 – dyrektora. Od 2012 r. jednocześnie kieruje pracami Oddziału Automatyzacji Procesów Bibliotecznych. Jest pomysłodawcą i wykonawcą wielu projektów, usprawnień organizacyjnych i działań promujących działalność Biblioteki Uczelnianej WUM. Swoje zainteresowania zawodowe skupia wokół nowoczesnych technologii i rozwiązań organizacyjnych w bibliotece akademickiej.

Krzysztof Włodarczyk

University Library, Medical University of Warsaw, Poland
Correspondence: krzysztof.wlodarczyk@wum.edu.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2951-3120>

Bibliotekarz-programista z wykształceniem humanistycznym i informatycznym, specjalizujący się w naukowej informacji medycznej. Absolwent Uniwersytetu Warszawskiego. Zawodowo interesuje się problematyką bibliografii zespołów osobowych, etyką pracy naukowej i szeroko pojętą komunikacją naukową. Prowadzi szkolenia i zajęcia akademickie z zakresu naukowych baz danych i naukowej informacji medycznej. Redaktor czasopisma „Medical Library Forum”. Autor rozwiązań informatycznych usprawniających pracę uczelni wyższej. Prywatnie interesuje się historią starożytności i filozofii.

Anna Ajdukiewicz-Tarkowska

WUM.Publikacje database and its integration with campus-wide and outside information systems

Integracja bazy WUM.Publikacje z uczelnianymi i zewnętrznymi systemami informatycznymi

Medical Library Forum 2024;17(2):13-19

DOI: 10.34738/mlf.0093

Main Library, Medical University of Warsaw, Poland

Correspondence to: aajdukiewicz@wum.edu.pl

REVIEW ARTICLE

Abstract

The article discusses local solutions applied in order to optimise processes related to the registration, recordkeeping, and reporting of data regarding publications by the university employees. The WUM.Publikacje database is key in this process, as it registers data about the publications by the employees of the Medical University of Warsaw, as well as connects to other systems which utilise data about the publications. The database is integrated with a handful of other systems, including campus-wide systems, such as the academic teachers evaluation system, the Rector's award system, and the student grant system, as well as outside systems: ORCID, Polish Scientific Bibliography, and Web of Science.

Streszczenie

W artykule omówiono lokalne rozwiązania optymalizujące procesy związane z rejestracją, ewidencjonowaniem i raportowaniem danych dotyczących publikacji pracowników uczelni. W stosowanym rozwiązaniu kluczową rolę odgrywają baza WUM.Publikacje, rejestrująca dane o dorobku publikacyjnym Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, oraz jej integracja z innymi systemami wykorzystującymi dane o dorobku publikacyjnym. Baza jest zintegrowana z kilkunastoma systemami – są wśród nich zarówno systemy wewnątrzuczelniarne, np. system oceny nauczyciela akademickiego, system nagród rektorskich czy system grantów studenckich, jak i systemy zewnętrzne: ORCID, Polska Bibliografia Naukowa, Web of Science.

Keywords

scientific publications, recordkeeping of scientific output of research institutions, parametric evaluation of science in Poland, interoperability of university systems, integration of databases

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license.

Fig. 1. Home screen of the WUM.Publikacje database (user's interface)

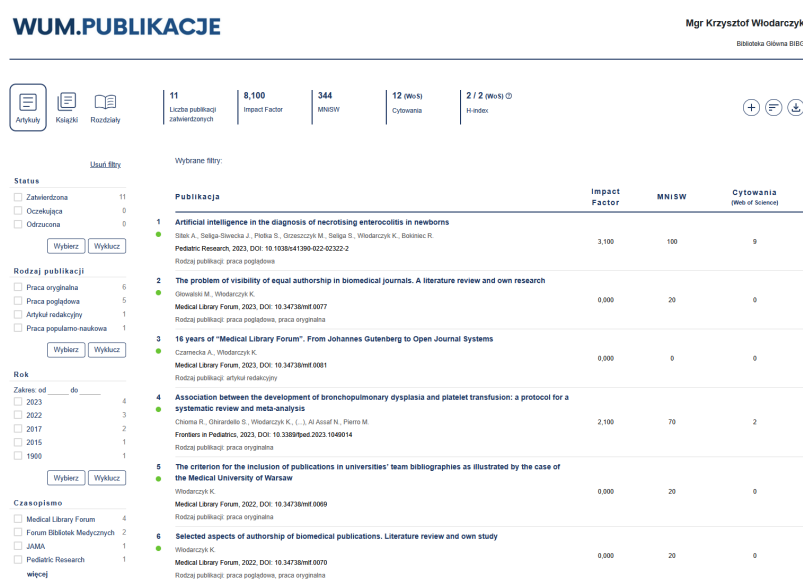

Fig. 2. A list of articles in the user's/publication author's interface

Registering the academic body of work is one of the most important tasks of Polish academic libraries, carried out with use of such tools as the Expertus system, Omega-PSIR, or original systems created locally [1]. The Library of the Medical University of Warsaw (MUW) has been using its own original system – the WUM.Publikacje database – for over a decade. It was created and developed by the employees of the Scientific Information Department and the IT Department of MUW, starting in 2013 – before that, the publication data was registered via the Expertus system.

The WUM.Publikacje database collects data on articles, books, and chapters published by the employees, PhD candidates, and students of MUW. Aside from the basic bibliographic data, it registers any data useful for analysing the body

of work: the author's affiliation or data required by outside institutions (Ministry of Science and Higher Education – for the purposes of POL-on/PBN¹ system), such as data regarding open access and publication costs. The database also contains a module which lets employees submit statements allowing the university to include that person's achievements in the country's process of evaluating science. Such a database also has to include bibliometric indices, which is why the journal catalogue is such an important part of WUM.Publikacje, as it collects data on ministerial points, the Impact Factor, subject categories according to Web of Science, as well as quartiles and percentiles.

The data registration module is the basic source of publication data. Employees, PhD candidates,

and – in some cases – students are required to register their publications in the database. The user's interface, which contains the publication registration module, includes tools such as generating reports on the body of work of the user alone or of the entire organisational unit, as well as the aforementioned submission of statements allowing the university to include the employee's achievements in the evaluation process.

At the end of 2024, the database contained data of over 68 thousand publications, most of them – about 50 thousand – being articles. Data is not everything, though – it has no merit on its own if one cannot make use of it. WUM.Publikacje is integrated with 12 systems, including university systems, such as the HR system, academic teachers evaluation system, systems concerning the Rector's award or student grants, and outside systems: ORCID, Polish Scientific Bibliography, Web of Science. The WUM.Publikacje database supports the exchange of data in both ways, allowing for both downloading and sending data.

Presented here are the selected few integrations that are the most interesting and relevant.

Integration with the HR system allows for downloading and updating data of new and current employees. The biggest and most noticeable advantage of the integration is that the accounts for new employees are created automatically, thanks to which they do not need to apply for an account to be made, and the database administrators are not burdened with creating these accounts. What is also worth noting is another aspect of integrating the accounts with those existing in the Central Authorisation System (CAS): the same credentials are used to log into the database as to any other university system. Moreover, granting or denying the authorisation for logging into the CAS automatically has the same effect on the database.

Another integration regarding the employee accounts is that with the ORCID database. Thanks to this, if the user has authorised this, the data of their publications in WUM.Publikacje is automatically sent to their ORCID profile. The employees don't have to worry about the completeness of their publications in their ORCID profiles – registering data in the WUM.Publikacje database is enough.

For the sake of convenience and saving time, the WUM.Publikacje database was integrated with the PubMed database. Publication data indexed in PubMed can be downloaded into a registration

¹ Polish Scientific Bibliography (PBN)

DODAWANIE ARTYKUŁU

Wypełnij pola ręcznie LUB pobierz dane publikacji z PubMed, podając identyfikator artykułu (PMID) lub DOI

Tryb Ciągłości *
Middle East African journal of ophthalmology

Tryb Artykułu *
Use of Systemic Mycophenolate Mofetil Therapy in Ocular Surface Inflammatory Pathologies at the Initiative and Responsibility of the Ophthalmologist

Rok *
2022

Numer tomu
29

Numer zeszytu
4

Zakres stron:
od * 209 do * 215

DOI
10.4103/meajo.meajo_109_23

Rodzaj artykułu *

Link do pełnej treści pracy: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10754105/>

Dalej

LUB

PMID
38162558

DOI
10.4103/meajo.meajo_109_23

Pobierz

Fig. 3 Registration form with data automatically downloaded from PubMed

WUM.PUBLIKACJE

Mgr Krzysztof Włodarczyk
Biblioteka Główna BBG

Artykuły

Książki

Roczniki

11
Liczba publikacji
zawartych w bazie

8,100
Impact Factor

344
MNIŚW

12 (wz)
Cytowania

2 / 2 (wz) ©
H-index

+

−

↺

Wybrane filtry

Status

☐ Zakończona

☐ Oczekująca

☐ Odrzucona

Wybierz

Wyklucz

Rodzaj publikacji

☐ Praca oryginalna

☐ Praca poglądowa

☐ Artykuł redakcyjny

☐ Praca popularno-naukowa

Wybierz

Wyklucz

Rok

Zakres od _____ do _____

☐ 2023

☐ 2022

☐ 2017

☐ 2015

☐ 1990

Wybierz

Wyklucz

Czasopismo

☐ Medical Library Forum

☐ Forum Bibliotek Medycznych

☐ JAMA

☐ Pediatric Research

więcej

Publikacja

1 Artificial intelligence in the diagnosis of necrotising enterocolitis in newborns

Stelai A., Seldge-Szwedka J., Potlisa B., Głoczyński M., Seldge S., Włodarczyk K., Bolekiewicz R.

Pediatric Research, 2023, DOI: 10.1093/peds/ckad022-2

Rodzaj publikacji: praca poglądowa

2 The problem of visibility of equal authorship in biomedical journals. A literature review and own research

Groszalski M., Włodarczyk K.

Medical Library Forum, 2023, DOI: 10.34738/mlf.0077

Rodzaj publikacji: praca poglądowa, praca oryginalna

3 16 years of "Medical Library Forum". From Johannes Gutenberg to Open Journal Systems

Czerniecka A., Włodarczyk K.

Medical Library Forum, 2023, DOI: 10.34738/mlf.0081

Rodzaj publikacji: artykuł redakcyjny

4 Association between the development of bronchopulmonary dysplasia and platelet transfusion: a protocol for a systematic review and meta-analysis

Czorna R., Orlowski S., Włodarczyk K., L. J., Al Awaad N., Plesko M.

Forbes in Pediatrics, 2023, DOI: 10.3389/fped.2023.1048014

Rodzaj publikacji: praca oryginalna

5 The criterion for the inclusion of publications in universities' team bibliographies as illustrated by the case of the Medical University of Warsaw

Włodarczyk K.

Medical Library Forum, 2022, DOI: 10.34738/mlf.0069

Rodzaj publikacji: praca oryginalna

6 Selected aspects of authorship of biomedical publications. Literature review and own study

Włodarczyk K.

Medical Library Forum, 2022, DOI: 10.34738/mlf.0070

Rodzaj publikacji: praca poglądowa, praca oryginalna

Impact Factor

MNIŚW

Cytowania
(Web of Science)

Fig. 4. List of publications with information on the amount of citations

3,100
Impact Factor

100
MNIŚW

86,8
Najwyższy centyl

Q1
Najwyższy kwartył

9
Cytowania (Web)

Informacje dodatkowe

Status	Publikacja
Zakończona	Pediatric Research, 2023, tom 95, nr 2, str. 376-381 Data publikacji: 04.10.2022
DOI	10.1038/s41399-022-02322-2
Publmed	36195629
Scopus	2-42 0-85139382791
Web of Science	WOS 00064229900002
Bibliografie: TAK	
Czasopismo recenzowane: TAK	
Dodano do bazy	05.10.2022

Artykuł

Autorzy: Silek A., Seliga-Swiecka J., Płotka S., Grzeszczyk M., Seliga S., Włodarczyk K., Bokinić R.¹

Affiliacje:
¹ Department of Neonatology and Neonatal Intensive Care, Medical University of Warsaw, Warsaw, Poland
² Main Library, Medical University of Warsaw, Poland

Rodzaje publikacji: praca poglądowa

Dyscypliny MNIŚW
 nauki medyczne, nauki o zdrowiu, biologia medyczna, nauki o rodzinie, biotechnologia

Kategorie WOS

Kategoria	Indeks	Kwartył	Centyl
PEDIATRICS	SCIE	Q1	86,8

Fig. 5. Detailed publication data including data in the JCR database

form in the university database – thanks to this, most of the fields are filled in automatically; in case of works indexed in PubMed Central, the full-text attachment is also downloaded.

The advantages of the integrated systems are also noticeable for the employees who use the university systems for evaluating academic teachers (SONA) or the system concerning the Rector's

awards. In case of those systems, publications are especially important – in the first one, they serve as the basis of the employee's evaluation, and in the latter – the basis for receiving the Rector's award for academic achievements. Students applying for internal student grants can also take advantage of the possibilities offered by the WUM.Publikacje database – the student grant system is integrated with the database from which the publication data is downloaded.

Considering the high amount of publications issued by the university and the importance of reporting to the Ministry of Science and Higher Education, the integration with Polish Scientific Bibliography is especially significant. Thanks to the possibility of a mass import of data into the PBN, preparing yearly reports on a couple thousand publications including additional information, such as that regarding the author's statement or open access, can go smoothly. Any possible modifications and updates resulting from changes in legislature regarding the reports or any other changes coming from the PBN are also not a problem in this case.

Integration of the database with Web of Science is one of the oldest instances of integration with outside systems. Thanks to this, the amount of citations is downloaded for each publication indexed in the Web of Science that is present in the employee's profile. It is worth noting that thanks to the applied solutions, the information on citations reflects the data from Web of Science, therefore it is always up to date.

After the most recent integration with Journal Citation Reports, each publication has added information on numerous indices and data regarding the journal that it was published in (Impact Factor, percentile and quartile values, subject category of the journal). There is an option to generate reports analysing the body of work taking additional indices into account. The integration has also made updating the indices more convenient, which is necessary with new editions of the Journal Impact Factor and some other indices coming out every year, as well as some titles being recalculated in the meantime.

WUM.Publikacje is being continually developed, both in terms of scope of the collected data and the tools helping to make the work easier for end users and editors alike. We adapt the database to user needs, introducing new solutions and modifying those already present. In the nearest future, we plan to further the scope of integration by including another citation database – Scopus, as well as expand the integration with PubMed.

Moja karta

Moja publikacja

Superwizja publikacji

Dodaj publikację

Wprowadź

Jednostka

Panel Administratorzy

Oświadczenia

Wyloguj

Zgłoś błąd

Tarkowski Anna

WUM.PUBLIKACJE

Baza dorobku publikacyjnego

Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

W bazie WUM.Publikacje rejestrowane są informacje o dorobku publikacyjnym pracowników, doktorantów i studentów WUM. Baza zawiera blisko 70 000 publikacji – artykułów, książek i rozdziałów. Podstawę zawartości bazy, stanowią prace opublikowane po 2006 roku. Baza umożliwia samodzielne wprowadzanie danych, poprzez zakładkę "Dodaj publikację". Każda sprawdzona praca jest weryfikowana przez pracowników biblioteki.

Kontakt: publikacje@wum.edu.pl, tel. (22) 116 60 06, (22) 116 60 17
Instrukcja dodawania publikacji

II. 1. Ekran powitalny bazy WUM.Publikacje (interfejs użytkownika)

WUM.PUBLIKACJE

Mgr Krzysztof Włodarczyk
Biblioteka Otwarta BBO

Artykuły

Książki

Rozdziały

11

8,100

344

12 (wst)

2 / 2 (wst)

11

8,100

344

12 (wst)

2 / 2 (wst)

Wybrane filtry:

Status

☐ Zakończona

☐ Oczekująca

☐ Odrzucona

Wybierz

Wyklucz

Rodzaj publikacji

☐ Praca oryginalna

☐ Praca poglądowa

☐ Artykuł redakcyjny

☐ Praca popularno-naukowa

Wybierz

Wyklucz

Rok

Zakres: od do

2023

2022

2017

2015

1900

Wybierz

Wyklucz

Czasopismo

☐ Medical Library Forum

☐ Forum Bibliotek Medycznych

☐ JAMA

☐ Pediatric Research

Wpisyj

Publikacja

1

Artificial intelligence in the diagnosis of necrotising enterocolitis in newborns

Stasi A., Silega-Włodarczyk J., Pielka B., Górecki M., Silega B., Włodarczyk K., Białecki R.

Pediatric Research, 2023, DOI: 10.1038/s41390-022-02322-2

Rodzaj publikacji: praca poglądowa

Impact Factor: 3,100

MNI SW: 100

Cytowania (Web of Science): 9

2

The problem of visibility of equal authorship in biomedical journals. A literature review and own research

Górecki M., Włodarczyk K.

Medical Library Forum, 2023, DOI: 10.34738/mlf.0077

Rodzaj publikacji: praca poglądowa, praca oryginalna

Impact Factor: 0,000

MNI SW: 20

Cytowania (Web of Science): 0

3

16 years of "Medical Library Forum". From Johannes Gutenberg to Open Journal Systems

Camacho A., Włodarczyk K.

Medical Library Forum, 2023, DOI: 10.34738/mlf.0081

Rodzaj publikacji: artykuł redakcyjny

Impact Factor: 0,000

MNI SW: 0

Cytowania (Web of Science): 0

4

Association between the development of bronchopulmonary dysplasia and platelet transfusion: a protocol for a systematic review and meta-analysis

Choma R., Chiriacolo S., Włodarczyk K., L., Al Aisaf N., Plesio M.

Frontiers in Pediatrics, 2023, DOI: 10.3389/fped.2023.1040014

Rodzaj publikacji: praca oryginalna

Impact Factor: 2,100

MNI SW: 70

Cytowania (Web of Science): 2

5

The criterion for the inclusion of publications in universities' team bibliographies as illustrated by the case of the Medical University of Warsaw

Włodarczyk K.

Medical Library Forum, 2022, DOI: 10.34738/mlf.0069

Rodzaj publikacji: praca oryginalna

Impact Factor: 0,000

MNI SW: 20

Cytowania (Web of Science): 0

6

Selected aspects of authorship of biomedical publications. Literature review and own study

Włodarczyk K.

Medical Library Forum, 2022, DOI: 10.34738/mlf.0070

Rodzaj publikacji: praca poglądowa, praca oryginalna

Impact Factor: 0,000

MNI SW: 20

Cytowania (Web of Science): 0

II. 2. Lista artykułów w interfejsie użytkownika/autora publikacji

Rejestrowanie naukowego dorobku publikacyjnego to jedno z ważniejszych zadań polskich bibliotek naukowych, realizowane przy użyciu narzędzi takich jak system Expertus, Omega-PSIR czy systemy autorskie tworzone lokalnie [1]. W Bibliotece Uczelnianej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego (WUM) od ponad 10 lat stosowany jest system autorski – baza WUM.Publikacje, stworzona i rozwijana przez pracowników bibliotecznego Oddziału Informacji Naukowej oraz Działu Informatyki WUM (obecnie Centrum Informatyki WUM). Jej początki sięgają 2013 r., wcześniej dane publikacji rejestrowano za pomocą systemu Expertus.

Baza WUM.Publikacje gromadzi dane artykułów, książek i rozdziałów autorstwa pracowników, doktorantów i studentów WUM. Oprócz

podstawowych danych bibliograficznych rejestrowane są wszelkie dane służące analizie dorobku publikacyjnego: afiliacje autorów lub dane wymagane przez organy zewnętrzne (Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego – na potrzeby POL-on/PBN), m.in. dane dotyczące otwartego dostępu i dane związane z kosztami publikacji. Baza ma również moduł pozwalający na składanie przez pracowników oświadczeń upoważniających uczelnię do wykazywania osiągnięć danej osoby w procesie ewaluacji. W bazie tego rodzaju nie może ponadto zabraknąć wskaźników bibliometrycznych, dlatego ważnym elementem WUM.Publikacje jest katalog czasopism, gromadzący m.in. informacje o punktach ministerialnych, Impact Factor, kategorii tematycznej według Web of Science czy kwartylach i centylach.

Podstawowe źródło danych o publikacjach stanowi moduł rejestracji danych. Pracownicy,

doktoranci i – w określonych sytuacjach – studenci mają obowiązek rejestracji publikacji w bazie. W interfejsie użytkownika, w którym dostępny jest moduł rejestracji publikacji, zastosowano narzędzia takie jak generowanie raportów dotyczących publikacji własnych i dorobku jednostki organizacyjnej czy wspomniane już składanie oświadczeń upoważniających uczelnię do wykazywania osiągnięć pracownika w toku ewaluacji.

Według stanu z końca 2024 r. baza zawiera dane ponad 68 tys. publikacji, z czego najwięcej, bo ok. 50 tys., stanowią artykuły. Jednak same dane to nie wszystko – gdyby nie można było z nich skorzystać, nie miałyby żadnej wartości. Baza WUM.Publikacje jest zintegrowana z 12 systemami. Są wśród nich systemy wewnątrzuczelniane, np. system kadrowy, oceny nauczyciela akademickiego, nagród rektorskich czy grantów studenckich, oraz systemy zewnętrzne: ORCID, Polska Bibliografia Naukowa, Web of Science. Baza WUM.Publikacje wspiera wymianę danych w obu kierunkach, umożliwiając zarówno pobieranie, jak i wysyłanie danych.

Poniżej przedstawiono kilka najważniejszych i najciekawszych integracji.

Integracja z systemem kadrowym pozwala na pobieranie i aktualizowanie danych nowych pracowników i osób zatrudnionych wcześniej. Główną, najbardziej odczuwalną zaletą tej integracji jest automatyczne zakładanie kont nowo zatrudnionym pracownikom, dzięki czemu nie muszą oni składać specjalnych wniosków, a administratorzy bazy nie są obciążeni czynnościami zakładania tych kont. Należy również zwrócić uwagę na dodatkowy aspekt związany z kontami użytkowników, które są zintegrowane z Centralnym Systemem Autoryzacji (CSA): logowanie do bazy odbywa się za pomocą tych samych danych, którymi pracownicy logują się do innych systemów uczelnianych. Ponadto nadanie lub odebranie uprawnień do logowania w CSA automatycznie przekłada się na bazę WUM.Publikacje.

Z kontami pracowników związana jest kolejna integracja – z bazą ORCID. Dzięki niej na profile ORCID pracowników, którzy wyrazili na to zgodę, automatycznie wysyłane są dane publikacji znajdujących się na ich kontaktach w bazie WUM.Publikacje. Pracownik nie musi martwić się o kompletność publikacji na profilu ORCID, wystarczy rejestracja danych w WUM.Publikacje.

Dla wygody i oszczędności czasu pracowników WUM.Publikacje zintegrowano z bazą PubMed. Dane publikacji indeksowanej w PubMed można pobrać do formularza rejestracji w bazie

DODAWANIE ARTYKUŁU

Wypełnij pola ręcznie LUB pobierz dane publikacji z PubMed, podając identyfikator artykułu (PMID) lub DOI

Tryb Ciągłości *
Middle East African journal of ophthalmology

Tryb Artykułu *
Use of Systemic Mycophenolate Mofetil Therapy in Ocular Surface Inflammatory Pathologies at the Initiative and Responsibility of the Ophthalmologist

Rok *
2022

Numer tomu
29

Numer zeszytu
4

od *
Zakres stron: 209

do *
215

DOI
10.4103/meajo.meajo_109_23

Rodzaj artykułu *

Link do pełnej treści pracy: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10754105/>

Dalej

LUB

PMID
38162558

DOI
10.4103/meajo.meajo_109_23

Pobierz

II. 3. Formularz rejestracyjny z automatycznie pobranymi danymi z bazy PubMed

WUM.PUBLIKACJE

Mgr Krzysztof Włodarczyk

Biblioteka Główna BBG

Artykuły	Książki	Roczniki	11 Liczba publikacji zawartych w	8,100 Impact Factor	344 MNIŚW	12 (wzr.) Cytowania	2 / 2 (wzr.) H-index
Wybrane filtry							
Status							
☐ Zakończona 11							
☐ Oczekująca 0							
☐ Odrzucona 0							
Wybierz Wyklucz							
Rodzaj publikacji							
☐ Praca oryginalna 6							
☐ Praca poglądowa 5							
☐ Artykuł redakcyjny 1							
☐ Praca popularno-naukowa 1							
Wybierz Wyklucz							
Rok							
Zakres od do							
☐ 2023 4							
☐ 2022 2							
☐ 2017 2							
☐ 2015 1							
☐ 1990 1							
Wybierz Wyklucz							
Czasopismo							
☐ Medical Library Forum 4							
☐ Forum Bibliotek Medycznych 2							
☐ JAMA 1							
☐ Pediatric Research 1							
Więcej							
Publikacja	Impact Factor	MNIŚW	Cytowania (Web of Science)				
1 Artificial intelligence in the diagnosis of necrotising enterocolitis in newborns Silek A., Seliga-Swiecka J., Płotka S., Grzeszczyk M., Seliga S., Włodarczyk K., Bokinić R. Pediatric Research, 2023, DOI: 10.1038/s41399-022-02322-2 Rodzaj publikacji: praca poglądowa	3,100	100	0				
2 The problem of visibility of equal authorship in biomedical journals. A literature review and own research Głowinski M., Włodarczyk K. Medical Library Forum, 2023, DOI: 10.34738/mlf.0077 Rodzaj publikacji: praca poglądowa, praca oryginalna	0,000	20	0				
3 16 years of "Medical Library Forum". From Johannes Gutenberg to Open Journal Systems Czarnocka A., Włodarczyk K. Medical Library Forum, 2023, DOI: 10.34738/mlf.0081 Rodzaj publikacji: artykuł redakcyjny	0,000	0	0				
4 Association between the development of bronchopulmonary dysplasia and platelet transfusion: a protocol for a systematic review and meta-analysis Czerniak R., Urbanowski S., Włodarczyk K., ..., Al-Awadhi N., Pienko M. Frontiers in Pediatrics, 2023, DOI: 10.3389/fped.2023.1048714 Rodzaj publikacji: praca oryginalna	2,100	70	2				
5 The criterion for the inclusion of publications in universities' team bibliographies as illustrated by the case of the Medical University of Warsaw Włodarczyk K. Medical Library Forum, 2022, DOI: 10.34738/mlf.0069 Rodzaj publikacji: praca oryginalna	0,000	20	0				
6 Selected aspects of authorship of biomedical publications. Literature review and own study Włodarczyk K. Medical Library Forum, 2022, DOI: 10.34738/mlf.0070 Rodzaj publikacji: praca poglądowa, praca oryginalna	0,000	20	0				

II. 4. Lista publikacji z informacją o liczbie cytowań

Więć do listy artykułów	3,100 Impact Factor	100 MNIŚW	86,8 Najwyższy centyl	Q1 Najwyższy kwartył	9 Cytowania (Web)
Informacje dodatkowe					
Status Zakończona	Artykuł				
DOI 10.1038/s41399-022-02322-2	Pediatric Research, 2023, tom 95, nr 2, str. 376-381 Data publikacji: 04.10.2022				
PublID 36155629	Artificial intelligence in the diagnosis of necrotising enterocolitis in newborns				
Scopus 242 045139382791	Autorzy: Silek A., Seliga-Swiecka J., Płotka S., Grzeszczyk M., Seliga S., Włodarczyk K., Bokinić R. ¹				
Web of Science WOS 00064229900002	Affiliacje: ¹ Department of Neonatology and Neonatal Intensive Care, Medical University of Warsaw, Warsaw, Poland ² Main Library, Medical University of Warsaw, Poland				
Bibliografie: TAK	Rodzaje publikacji: praca poglądowa				
Czasopismo recenzowane: TAK	Dyscypliny MNIŚW nauki medyczne, nauki o zdrowiu, biologia medyczna, nauki o rodzinie, biotechnologia				
Dodano do bazy 05.10.2022	Kategorie WOS				
	Kategoria	Indeks	Kwartył	Centyl	
	PEDIATRICS	SCIE	Q1	86,8	

II. 5. Szczegółowe dane publikacji uwzględniające dane z bazy JCR

uczelnianej, dzięki czemu większość pól zostaje automatycznie wypełniona, a w przypadku prac indeksowanych w PubMed Central zostaje pobrany także załącznik z pełną treścią publikacji.

Zalety migracji danych pomiędzy systemami dostrzegają także pracownicy korzystający z uczelnianych systemów związanych z oceną nauczyciela akademickiego (SONA – System Oceny Nauczyciela

Akademickiego) czy nagrodami rektorskimi. Są to systemy, w których ważną rolę odgrywają publikacje, w pierwszym z nich będące elementem oceny pracownika, a w drugim – podstawą otrzymania Nagrody Rektora za osiągnięcia naukowe. Również studenci wnioskujący o wewnętrzne studenckie granty naukowe mogą korzystać z możliwości, jakie daje baza WUM.Publicacje – system grantów studenckich jest zintegrowany z bazą, skąd pobierane są dane publikacji.

Ze względu na znaczny dorobek publikacyjny uczelni oraz szczególną wagę sprawozdawczości wobec MNIŚW bardzo istotna jest ponadto integracja z Polską Bibliografią Naukową (PBN). Dzięki możliwości masowego importu danych do PBN coroczne sprawozdawanie danych kilku tysięcy publikacji wraz z informacjami dodatkowymi, takimi jak informacja o oświadczeniu czy dane dotyczące otwartego dostępu, odbywa się sprawnie i bezproblemowo. Także ewentualne modyfikacje i aktualizacje danych – wynikające ze zmian rozporządzeń regulujących sprawozdawczość i innych zmian po stronie PBN – nie stanowią większego problemu.

Integracja z danymi z bazy Web of Science jest jedną z najstarszych integracji z systemami zewnętrznymi. Dzięki niej dla każdej publikacji indeksowanej w Web of Science znajdującej się na koncie pracownika pobierana jest liczba cytowań. Co ważne, dzięki zastosowanym rozwiązaniom informacja o cytowaniach odzwierciedla bieżący stan z Web of Science, a więc zawsze jest aktualna.

Efektom najnowszej integracji, z Journal Citation Reports, jest opatrzenie pracy szeregiem wskaźników i danych dotyczących czasopisma, w którym została ona opublikowana (Impact Factor, wartości centylowe i kwartyłowe, kategorie tematyczne czasopism). Możliwe jest generowanie raportów umożliwiających analizę dorobku z uwzględnieniem dodatkowych wskaźników. Integracja usprawniła także aktualizację wskaźników, wynikającą z corocznych nowych edycji Journal Impact Factor i pozostałych wskaźników wszystkich czasopism oraz śródrocznych rekalkulacji niektórych tytułów.

WUM.Publicacje jest bazą stale rozwijaną, pod względem zarówno zakresu gromadzonych danych, jak i narzędzi usprawniających pracę użytkowników końcowych i redaktorów. Dostosowujemy bazę do aktualnych potrzeb użytkowników, wprowadzając nowe rozwiązania i modyfikując już istniejące. W najbliższych planach mamy rozszerzenie katalogu integracji o nowe źródło danych o liczbie cytowań – bazę Scopus oraz rozbudowę integracji z bazą PubMed.

WARSZAWSKI
UNIwersytet
MEDYCZNY

Integracja bazy WUM.Publicacje z systemami uczelnianymi oraz systemami zewnętrznymi

Anna Ajdukiewicz-Tarkowska

Biblioteka Uczelniana, Warszawski Uniwersytet Medyczny, aajdukiewicz@wum.edu.pl

XL Jubileuszowa Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych, Kraków, 11-12 września 2023

REFERENCE LIST

1. Derfert-Wolf L. Systemy informatyczne wspomagające zarządzanie biblioteką. In: Wojciechowska M, editor. Zarządzanie biblioteką. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich; 2019. pp. 273-308.

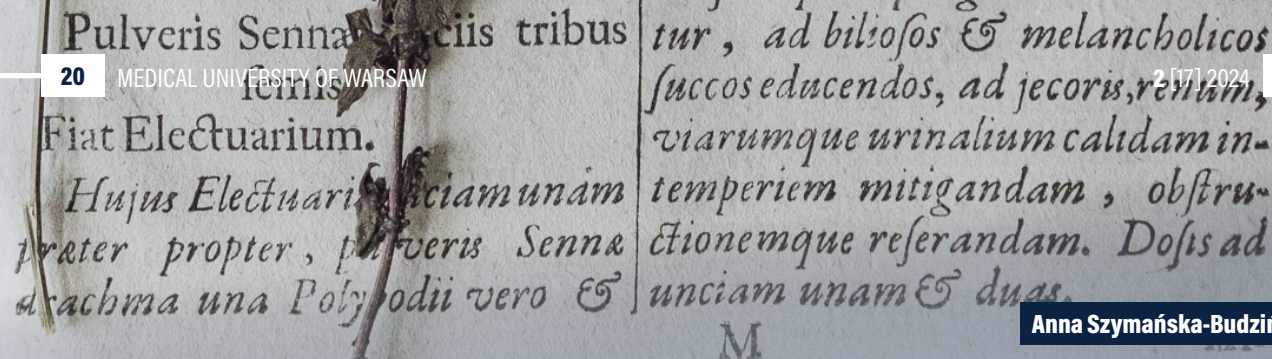
Anna Ajdukiewicz-Tarkowska

Main Library, Medical University of Warsaw, Poland

Correspondence: aaajdukiewicz@wum.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5465-6011>

Anna Szymańska-Budzińska

Recovered Early Printed Books from the Collection of Teofil Tugendhold

Odzyskane starodruki z kolekcji Teofila Tugendholda

Medical Library Forum 2024;17(2):20–28

DOI: 10.34738/mlf.0098

Museum of the History of Medicine, Medical University of Warsaw, Poland

Correspondence to: anna.szymanska-budzinska@wum.edu.pl

Abstract

The article concerns three recovered early printed books from the lost collection of Teofil Tugendhold – a Polish bibliophile and pharmacist. First, the text presents Tugendhold and describes his activities in the field of bibliophilia and the history of pharmacy. Subsequently, the article discusses the circumstances of how Tugendhold's entire collection went missing, only to be recovered decades later and given to the Museum of the History of Medicine of MUW. Next, the three recovered early printed books are described with special emphasis on their characteristics. Since the found books are specialist texts – pharmacopoeias intended for professional use by pharmacists and doctors, the history of the pharmacopoeia is also discussed, in order to show the historical significance of the volumes in question.

Streszczenie

Artykuł dotyczy trzech odnalezionych starodruków z zaginionej kolekcji polskiego bibliofila i farmaceuty Teofila Tugendholda. Na początku tekstu przedstawiono postać Tugendholda oraz scharakteryzowano jego działalność w zakresie bibliofilstwa i historii farmacji. W dalszej kolejności omówione zostały okoliczności zaginięcia całej kolekcji Tugendholda oraz jej odnalezienia i oddania w depozyt do Muzeum Historii Medycyny WUM. Następnie opisano trzy odnalezione starodruki, ze szczególnym naciskiem na cechy charakterystyczne. Ponieważ odnalezione księgi są tekstami fachowymi, farmakopeami przeznaczonymi do użytku profesjonalnego dla farmaceutów i lekarzy, omówiono także historię lekospisów, aby pokazać miejsce i znaczenie analizowanych starodruków na przestrzeni czasu.

Keywords:

pharmacy, pharmacopoeia, early printed books, Teofil Tugendhold, war losses

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license.

INTRODUCTION TO THE RESEARCH QUESTION

In February 2025, the process of restituting three recovered early printed books from the collection of Teofil Tugendhold came to a close. These volumes, which became lost during World War II alongside other books from the collection of the Library of Applied Pharmacy Department of the University of Warsaw, have not yet been discussed in academic papers. This article aims to not only present the circumstances of the books' recovery, but also to outline their characteristics, which can help locate the part of the collection that is still to be recovered, as well as to emphasise their role in the history of medicine and pharmacy. The text presents Teofil Tugendhold and his contribution to the field of Polish pharmacy; the history of the pharmacopoeia is also discussed.

In the article, the historic and scientific texts related to the collection and work of Teofil Tugendhold are analysed and interpreted. Additionally, provenance research was carried out concerning both Tugendhold's texts on the history of pharmacy, as well as academic discussions by the researchers of his legacy and the history of the pharmacopoeia. The ownership marks from the recovered volumes were subject to comparative analysis based on the information found in the academic papers concerning the recovered collection.

TEOFIL TUGENDHOLD – PHARMACIST, PHARMACY HISTORIAN, AND BIBLIOPHILE

Teofil Tugendhold (1855–1935) was a Polish pharmacist, pharmacy historian, and bibliophile. He was born in Płock, yet most of his professional life was spent in Łódź, where he worked in the pharmacy of the Izrael and Leona Poznańscy Hospital. He spent his leisure time researching the history of medicine and pharmacy. He was an avid reader of ancient literature, in which he looked for information on the medicine of the era. His interest revolved around the history of natural remedies and poisons, medical knowledge in literature, and the history of pharmacopoeias. His professional interests, as well as his love of history and literature, were influenced by his family. Teofil's father, Izrael Tugendhold, was a medical doctor, while his uncle, Jakub Tugendhold – was a renowned translator of Plato [1, 2].

Teofil Tugendhold's name appears in various publications on the history of pharmacy. Most notably, he is mentioned in the textbook edited

by Robert Rembéliński and Barbara Kuźnicka, *Historia farmacji (The History of Pharmacy)* [3]. The broadest research on Tugendhold was done by Iwona Arabas, who had searched for his lost book collection and conducted inquiries about Tugendhold and his work in archives and libraries [2].

Tugendhold has given his collection, consisting of 800 volumes, to the Library of the Applied Pharmacy Department of the University of Warsaw. The entire collection went missing during World War II [1, 2]. As far as we know, it was taken by the Germans to be destroyed, alongside other books from the library [4].

Numerous articles on the history of pharmacy published by Tugendhold in specialist press were addressed to pharmacists and doctors who wished to broaden their knowledge in the humanities. He considered spreading the knowledge of the history of his profession to be a task of utmost importance. Tugendhold originated the idea of creating pharmaceutical collections in order to eventually create a museum of pharmacy [1, 2, 5]. It was a very significant initiative for the pharmaceutical community, considering the changes it went through during the late 19th and early 20th century, as this was the time it transformed into the modern scientific field that we know it as today. Apothecary courses were substituted by pharmaceutical studies; the year 1920 saw the creation of the first pharmaceutical departments at universities. Pharmacists wanted to raise their social and professional status, therefore many professors would write academic papers about the history of pharmacy. Textbooks usually cite the following texts as the most important and influential publications: *A look at the history of pharmacy in 19th century Poland* presented by Marian Stępnowski during the meeting of the Warsaw Pharmaceutical Society in 1901; *Summary of the history of pharmacy* by Michał Rawita-Witanowski; and *A historical outline of pharmacy* prepared by Teofil Tugendhold as a lecture for the First Convention of the Apothecaries of the Kingdom of Poland in Łódź [3 pp. 22–32, 208–26]. Tugendhold did not have a university degree, but his works in the field of science and popular science were always of high quality and appreciated by his readers. What is more, his texts written for papers such as “Kronika Farmaceutyczna” (“The Pharmacy Chronicles”), “Wiadomości Farmaceutyczne” (“Pharmacy News”), “Farmacja” (“Pharmacy”) and other professional journals, which were read by a wide audience of pharmacists, apothecaries, or even doctors, stood out thanks to their erudition and accessible language.

It would certainly be a challenge to find another pharmacist who had published in the specialist press so enthusiastically [2, 6–8].

Tugendhold had also planned to create a bibliography of papers on pharmacy. During the 11th International Pharmaceutical Convention in the Netherlands in 1913, he presented a lecture titled *On the need for an international pharmaceutical literature index*. He suggested dividing the bibliography into the following sections: the history of pharmacy, pharmaceutical sciences, encyclopaedias and dictionaries, journals, calendars and catalogues, pharmaceutical societies, pharmacopoeias, fees, legislation, pharmaceutical education, *varia* [9]. The division seems to be well thought-through, and the willingness to systematise the literature in the field serves as proof of Tugendhold's outstanding dedication to the organisational work for the progress of pharmacy.

Tugendhold was interested in the history of the pharmacopoeia. He presented its history in several articles in the “Farmacja” (“Pharmacy”) journal, analysing the ancient era and asking questions about the origins of the document. The author's analysis goes into great detail – it is apparent that it was based not only on academic texts, but that Tugendhold also had access to editions of old pharmacopoeias [8].

HISTORY OF THE PHARMACOPOEIA OUTLINED

A pharmacopoeia is the most important document for a pharmacist – and it was no different in Tugendhold's times. Establishing a universal system of preparing medicines for all the apothecaries, even within one city, was a time-consuming process which lasted centuries [3 pp. 182–3].

There were no pharmacopoeias in the ancient times. Although we know some tractates about medicines, antidotes and poisons, they are usually poetic works that also served other functions [10]. For instance, Galen's *De simplicium medicamentorum temperamentis et facultatibus* is a tractate on animal-based, plant-based, and mineral materials [3 p. 183]. Similarly, his other works – *De methodo medendi* and *De alimentorum facultatibus* – are tractates about treatment based on a diet consisting of ingredients and meals found in the ancient cuisine [11].

The knowledge about pharmaceuticals was progressing in the Arabic culture, thanks to the local academics who were interested in the philosophy

and medicine of ancient Greece. Rhazes, who lived in the late 9th and early 10th century, wrote the *Antidotarium*, which included recipes for medications and their use. A century later, Avicenna created the *Canon medicinae*, an apothecary manual that continued to be used in Europe until the 16th century, in which he described medicinal materials and the recipes for numerous medications. In the 12th century, another *Antidotarium* was created in a medical school in Salerno, intended to be used only by apothecaries. It contained information on materials, measures, and preparation of medicines. Nicolaus, the school's superior, is said to be the author of the text. It was also in the 12th century that the *Compendium aromatariorum* was written by Saladinus de Asculo, although it would not be published until the 15th century; it presented the knowledge on medicines in the form of questions and answers. Moreover, the author discusses the nomenclature of the medicines, presents a list of formulations and instructions on how to properly store them. Another significant publication is a document known as the *Ricettario Fiorentino*. It was created in the 15th century by Florentine apothecaries and doctors, who wanted to issue a universal document that all the apothecaries in the city should abide by – a pharmacopoeia [3 pp. 184-5].

The Latin word *pharmacopoea* was first used by Jacques Dubois (Iacobus Sylvius), doctor and anatomist, in the title of his work *Pharmacopoeae in libri tres, his, qui artem medicam et pharmacopoeam tractant exercentque, maxime necessarii*, published in Lyon in 1548. Not long after, in the years 1560 and 1561, the term was again used in the title of the work by Johann Placotomus – *Pharmacopoea in compendium redacta*, published and reissued in Antwerp. Moreover, in 1561, the *Pharmacopoea Mediomatrica* by Anutius Foesus was published. These were texts written by doctors describing the preparation of medicines. It is worth noting, however, that it was not until the second half of the 18th century that pharmacopoeias became the official state guidelines for pharmacies and apothecaries [3 pp. 182-3].

The first pharmacopoeia published in Poland was issued in Gdańsk in 1665 by the order of the City Council, as an official document titled *Dispensatorium Gedanense continens omnia materialia et medicamenta tam Galenica, quam chymica quae in officinis Gedanensibus prostant*. It was written by doctors from the city – Jan Ernest Scheffler and Jan Schmidt. The printed edition of this pharmacopoeia has not been found, only the manuscript remained. The so-called “Kościuszko pharmacopoeia” was published in Warsaw in 1794, intended

for use by the military. Its official Latin title was *Pharmacopoea Castrensis et Nosocomialis Exercitus Nationalis*, and its common name refers to the book being dedicated to Tadeusz Kościuszko. Hiacynt Dziarkowski is said to be its author, however, the researchers also recognise the possible authorship of the apothecary Franciszek Wasilewski. In 1817, in the Congress of Poland, the first Polish pharmacopoeia titled *Pharmacopoeia Regni Poloniae* was published. It was a document all pharmacies had to abide by [3 pp. 188-9].

THE PROCESS OF RESTITUTING THE EARLY PRINTED BOOKS

In the Spring of 2023, The Main Library of the Medical University of Warsaw received three early printed books from the collection of Teofil Tugendhold, sent by private benefactors from Germany. The donors stated in a letter that while claiming the inheritance of their late parents, they found books with ownership marks from the Library of the Applied Pharmacy Department of the University of Warsaw and decided to return them to their rightful owners. They established that the Pharmacy Department is now a part of the Medical University of Warsaw, so they sent the books there. Considering personal data protection, the donors remain anonymous. In February 2025, the volumes were given to the MUW Museum of the History of Medicine by the Restitution of Cultural Goods Department of the Ministry of Culture and National Heritage [12]. Since its establishment in 2011, the museum's mission is to collect artifacts related to the history and legacy of medicine in Warsaw, as well as to disseminate the knowledge on the history of medicine. The museum stores about 150 early printed books, mostly from the university's collection. These volumes have ownership marks of past academic institutes, as well as the Main Library of the Medical Academy in Warsaw and departmental libraries. These are often rare editions which are valuable parts of MUW's legacy. Moreover, the museum's collection includes memorabilia of doctors, stomatologists, and pharmacists related to the creation and development of Warsaw's medical community.

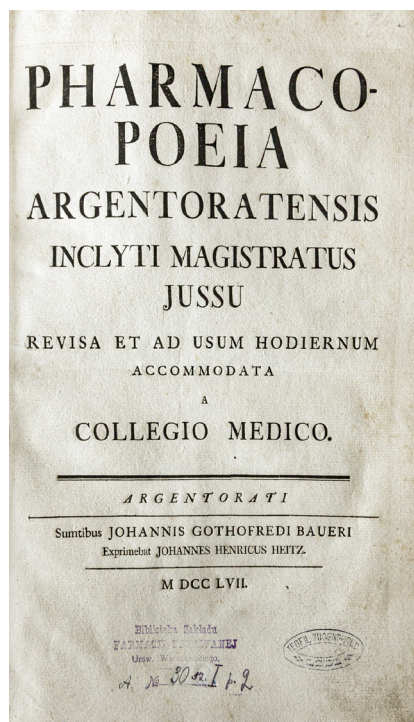
PHYSICAL SPECIFICATIONS AND CHARACTERISTICS OF THE RECOVERED VOLUMES

The first recovered early printed book is the *Pharmacopoeia Argentoratensis inclyti Magistratus iussu revisa et ad usum hodiernum accommodata*

a Collegio Medico (Argentorati 1757) – a text issued as an officially binding document, printed by Johannes Henricus Heitz in Argentoratum (Strasbourg), intended for everyday use. On the title page, there is a rectangular stamp of the Library of the Applied Pharmacy Department of the University of Warsaw, with a handwritten call number “No 30. sz. I, p. 2”. Next to it, there is a round navy blue stamp of Teofil Tugendhold, and on the pages number 50 and 150 – a round navy blue stamp of the Applied Pharmacy Department. Inside the book, on top of the illustration and the introduction, there is Tugendhold's rectangular red stamp. A sticker with the number 30 was placed on the book's spine – it was most likely made by the employees of the Library of the Applied Pharmacy Department, since the number on the spine is the same as the number written on the library stamp [13].

In front of the title page, there is an illustration including medical motifs. It presents two women and a winged boy holding the city's emblem and a ribbon with the writing “PHARMACOPOEIA ARGENTORATENSIS”. The woman on the left is holding a book, the one on the right – pharmaceutical tools and receptacles, with some also placed at her feet. Both women are standing on a pedestal adorned with the emblem in the middle, with some additional decoration on the sides. The view of the city is visible in the background. The decoration on the left includes a rooster, which could symbolise a sacrifice for Asclepius, and the writing “PRUDENTIA ET VIGILANTIA” (prudence and vigilance) [14 pp. 135-7]. The right side presents a view of nature and the writing “INDUSTRIA ET LABORE” (industry and labour). The writings are most likely related to the women's attributes. There are also illustrations on the pages containing text. The edges of the pages are coloured red [13].

The second recovered volume is the *Pharmacopoeia Argentoratensis incl. Senatus iussu publico a Collegio Medico adornata* (Argentorati 1725), published in Argentoratum (Strasbourg) as an officially binding document. The endpaper is signed by one of the owners: “ex Bibliotheca J.C. Rampeck dr et prof. 1763” and stamped with a rectangular navy blue stamp of the Library of Applied Pharmacy Institute of the University of Warsaw with the marking “No 26, sz. I, p. 2”. The same stamp appears on the title page, together with Tugendhold's round navy blue stamp placed below, at the bottom of the page. Tugendhold's rectangular red stamp was placed on the first page of the *Classis Prima* section, while the round stamp of the Applied Pharmacy Department appears on

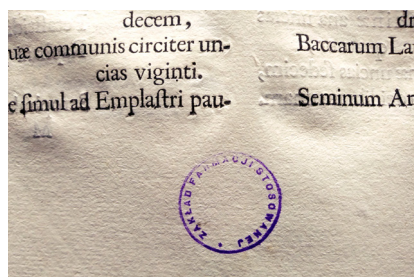

II. 1. Title page of the 1757 *Pharmacopeia*, with the stamps of Teofil Tugendhold and the Library of the Applied Pharmacy Department of the University of Warsaw.

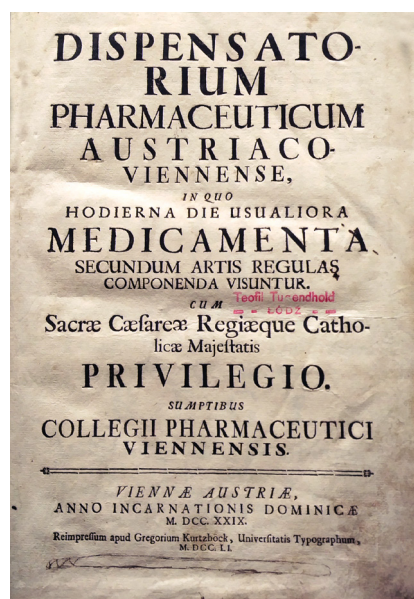
pages 50 and 150. A sticker with the number 26 was placed on the spine of the book, again the same as on the stamp on the title page. This sticker also could have been made in the Library of the Applied Pharmacy Department [15].

There are many dried plants between the pages of the volume. Perhaps they were placed there by Tugendhold, or perhaps by the other owners of the book. A handwritten note containing the ingredients of a medicine was also found in between the pages. It could date back to a time before the volume was in Tugendhold's collection. One of the owner has made numerous notes on the pages of the book. There many illustrations present on the pages with text [15].

The third recovered early printed book is the *Dispensatorium Pharmaceuticum Austriaco-Viennense in quo hodierna die usualiora medicamenta secundum artis regulas componenda visuntur* [Viennae 1751 (1729)]. It is a 1751 reissue of a dispensatory first published in 1729 in Vienna. Tugendhold's rectangular red stamp is placed on the title page, as well as the next one, and the opening page of the *Classis Prima* section, above the illustration. On the front endpaper, on the bottom, a stamp of the Library of the Applied Pharmacy Institute was placed, with the marking "No 10, sz. I, p. 1"; above, there are some illegible notes in pencil, and "Anno Domini 87–88" written with a fountain pen. Pages 50 and 150 contain a round

II. 2. Round stamp of the Applied Pharmacy Department – placed on pages 50 and 150

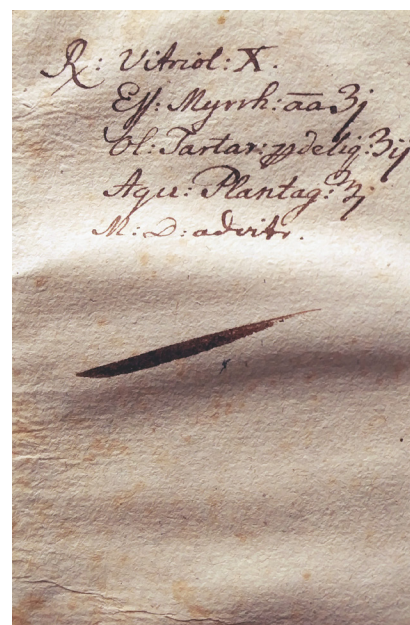

II. 3. Title page of the *Dispensatorium* with the red stamp of Teofil Tugendhold

stamp of the Applied Pharmacy Institute on the bottom, while a sticker with the number 10 was placed on the spine of the book, most likely in the Library of the Applied Pharmacy Institute, since the number on the book's spine is the same as the stamp's number. There was a handwritten note with a formula for a medicine left in between the pages of the volume [16].

The dispensatory is richly adorned. The title page is preceded by a folded woodcut presenting three women, a man, and some children. The male in the picture is Asclepius with a cane intertwined with a serpent. At the bottom, one can see plants, pharmaceutical receptacles, and animals [16]. The pages with text also contain numerous illustrations.

The recovered early printed books contain recipes for medicines made in the 18th century or even earlier. We can find recipes for powders, ointments, mixtures and other remedies for various ailments, mostly derived from plant-based materials. All the volumes are written in Latin. These are all documents that were officially binding in the 18th century, with prefaces written by professionals.

II. 4. A note found in the *Dispensatorium*

II. 5. A dried plant found in the 1725 *Pharmacopoeia*

The common denominator, apart from the Library of the Applied Pharmacy Institute stamp on the title pages, is the round stamp of the Institute, always placed on the same pages of each book. Most likely, this is how the entire collection of the Library was marked. Two separate stamps of Teofil Tugendhold are also apparent – perhaps their use depended on the date of the volume's purchase [13, 15, 16]. Neither of the stamps was known of up until this point. The stickers on the books' spines are also worth noting, as they can suggest a way in which the entire collection of the Library of the Applied Pharmacy Institute was marked.

The comprehensive list of the books in Tugendhold's library is not known. Iwona Arabas has

fruitlessly searched for books containing the pharmacist's bookplate in the Library of the University of Warsaw. The researcher has also conducted inquiries in archives [2]. We could only try to recreate the information on the collection based on the bibliographic information in Tugendhold's articles, assuming that he owned all the books he had referenced. It would still be incomplete data, however, since it would not point to specific editions, but rather just the titles alone. Thanks to the recovered volumes, we now know what publications were surely included in Tugendhold's collection. As an author of articles about the history of the pharmacopoeia, he owned three important volumes in his collection [8].

THE SIGNIFICANCE OF EARLY PRINTED BOOKS IN THE HISTORY OF BOOKS AND THE HISTORY OF MEDICINE

From the outside, it might look as if thanks to the attitude of the benefactors who had sent the books of their own volition, recovering Tugendhold's volumes was easy. In reality, however, it required a lengthy restitution process that took almost two years [12]. State institutions play an especially important role here, since they are the ones who make sure that the restitution process, with all its formalities, is carried out properly. The sole fact that the pharmacopoeias were recovered should serve as a sign for bibliologists and librarians that books assumed stolen or destroyed can often turn up in private collections. There is a chance that the remaining part of Tugendhold's collection is still in someone's hands. This might also apply to other books lost during the war.

In the case of early printed books, each recovered volume, even of a popular edition, is incredibly valuable. It tells the story of the book, the publisher, and its owners. Tugendhold's volumes contained dried plants and professional notes, which can serve as basis for tracing what happened to the books. Additional research, e.g. in the field of botany or microbiology, could be helpful here. We will likely learn more in the conservation process, which will not only protect the volumes from decay, but also point to the conditions in which they were stored, what factors they were exposed to, and how they were cared for. The notes made in the volumes by previous owners are also significant, as they can help establish provenance.

For historians of books and historians of medicine, the ownership stamps placed in the volumes by Tugendhold and the Library of Applied

Pharmacy serve as proof of who the recovered works used to belong to. Moreover, for the researchers of the history of Polish pharmacy, they are an invaluable source of information on the emerging academic pharmaceutical community and its interests. They complete the picture of the intellectual community of pharmacists in early 20th century Poland.

SUMMARY

For Teofil Tugendhold, his collection had both intellectual and sentimental meaning, and the purchased publications were not picked at random. Recovering the early printed books presented in the article, stolen during the war, allows us to discover the history of a part of his unique collection. This can give way to finding and restituting lost property – the collection given by Tugendhold to the Applied Pharmacy Department of the University of Warsaw – as well as to understanding the emerging intellectual elite of the time, formed by pharmacists [3 pp. 22-6]. Part of the recovered collection is a great material for conducting interdisciplinary research in the fields of bibliography, history of pharmacy, and botany. The circumstances of recovering the volumes show that the stolen goods are often in private hands, and the current owners might not even realise the value of their property; the restitution process often depends on their good will.

WPROWADZENIE DO PROBLEMATYKI BADAWCZEJ

W lutym 2025 r. zakończył się proces restytucji trzech odzyskanych starodruków z kolekcji Teofila Tugendholda, które wraz z innymi książkami z Biblioteki Zakładu Farmacji Stosowanej UW zaginęły w czasie II wojny światowej. Woluminy te nie były jeszcze tematem prac naukowych. Celami artykułu są, poza przekazaniem informacji na temat okoliczności odzyskania starodruków, omówienie ich cech szczególnych, które umożliwią poszukiwania nieodnalezionej dotąd części kolekcji, a także podkreślenie ich roli w historii medycyny i farmacji. W pracy przedstawiono postać Tugendholda i jego działalność na rzecz farmacji w Polsce oraz historię rozwoju farmakopei.

W artykule zastosowana została metoda polegająca na analizie i interpretacji tekstów historycznych i naukowych, które dotyczą kolekcji i działalności Teofila Tugendholda. Ponadto wykonano

badania proveniencyjne. Pod uwagę wzięto zarówno teksty Tugendholda poświęcone historii farmacji, jak i opracowania naukowe autorstwa badaczy jego spuścizny i historii farmakopei. Znaki własnościowe w odnalezionych woluminach poddano analizie porównawczej, bazując na wiadomościach przekazanych w pracach naukowych zawierających informacje o zaginionej kolekcji.

TEOFIL TUGENDHOLD – FARMACEUTA, HISTORYK FARMACJI I BIBLIOFIL

Teofil Tugendhold (1855–1935) był polskim farmaceutą, historykiem farmacji i bibliofilem. Urodził się w Płocku, większość swojego życia zawodowego spędził jednak w Łodzi, gdzie pracował w aptece Szpitala im. Izraela i Leony Poznańskich. Czas wolny od pracy zawodowej poświęcał na zgłębianie wiedzy z zakresu historii medycyny i farmacji. Czytał literaturę antyczną, szukając w niej informacji na temat starożytnego leczenia. Zainteresowania farmaceuty koncentrowały się wokół historii leków naturalnych i trucizn, wiedzy medycznej w dziełach literackich i rozwoju farmakopei. Na jego zainteresowania zawodowe, a także zamiłowanie do historii i literatury wpływ miała atmosfera domu rodzinnego. Ojciec Teofila, Izrael Tugendhold, był bowiem lekarzem, a wuj, rodzony brat ojca, Jakub Tugendhold – znanym tłumaczem dzieł Platona [1, 2].

Postać Teofila Tugendholda pojawia się w publikacjach z zakresu historii farmacji. Przede wszystkim wymienia się go w często wznawianym podręczniku *Historia farmacji* pod redakcją Roberta Rembielińskiego i Barbary Kuźnickiej [3]. Najobszerniejsze badania na temat Tugendholda prowadziła Iwona Arabas. Badaczka szukała zaginionej kolekcji książek łódzkiego aptekarza, a także przeprowadziła kwerendy w archiwach i bibliotekach, aby dotrzeć do informacji o nim samym i jego działalności [2].

Tugendhold przekazał do Biblioteki Zakładu Farmacji Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego (UW) swoją kolekcję książek, liczącą 800 woluminów. Cała kolekcja zaginęła w czasie II wojny światowej [1, 2]. Według dostępnych informacji miała zostać wywieziona przez Niemców w celu zniszczenia wraz z innymi książkami z biblioteki [4].

Liczne artykuły na temat historii farmacji opublikowane przez Tugendholda w prasie fachowej były skierowane do farmaceutów i lekarzy, którzy chcieli pogłębić swą wiedzę humanistyczną. Łódzki farmaceuta uważał upowszechnianie wiedzy o historii swojej profesji za niezwykle ważne

zadanie. To właśnie on był pomysłodawcą tworzenia kolekcji farmaceutycznych, a docelowo – powstania muzeum farmacji [1, 2, 5]. Dla środowiska farmaceutycznego była to bardzo istotna inicjatywa, ponieważ farmacja na przełomie XIX i XX w. zmieniła charakter. Z aptekarstwa, jakim była dawniej, stała się dziedziną naukową. Kursy aptekarskie zostały zastąpione przez studia farmaceutyczne. W 1920 r. utworzono pierwsze uniwersyteckie oddziały farmaceutyczne. Farmaceutycy chcieli podnieść swój status zawodowy i społeczny, dlatego wielu profesorów poświęcało prace naukowe historii farmacji. W podręcznikach jako najważniejsze i wzorcowe publikacje wymienia się tekst odczytu Mariana Stępowskiego *Rzut oka na dzieje farmacji w Polsce w XIX stuleciu*, wygłoszonego na posiedzeniu Warszawskiego Towarzystwa Farmaceutycznego w 1901 r., a także *Zarys dziejów farmacji* Michała Rawity-Witanowskiego i przygotowany przez Teofila Tugendholda na Pierwszy Zjazd Aptekarzy Królestwa Polskiego w Łodzi referat *Zarys historyczny aptekarstwa* [3, ss. 22–32, 208–226]. Tugendhold nie miał stopnia naukowego, jednak jego prace naukowe i popularnonaukowe cechowały się bardzo wysokim poziomem i były doceniane przez czytelników. Co więcej, teksty popularnonaukowe pisane przez niego do „Kroniki Farmaceutycznej”, „Wiadomości Farmaceutycznych”, „Farmacji” i wielu innych pism branżowych, które docierały do szerokiego grona odbiorców – farmaceutów i aptekarzy czy nawet lekarzy – wyróżniały się erudycją i przystępnością języka. Trudno znaleźć przykład innego farmaceuty tak chętnie publikującego na łamach prasy branżowej [2, 6, 7, 8].

Ponadto Tugendhold zamierzał stworzyć bibliografię prac farmaceutycznych. Podczas XI Międzynarodowego Zjazdu Farmaceutycznego w Holandii w 1913 r. wygłosił referat *O potrzebie międzynarodowego spisu literatury farmaceutycznej*. Zaproponował podział bibliografii na następujące działy: historia farmacji, nauki farmaceutyczne, encyklopedie i słowniki, czasopisma, kalendarze i katalogi, towarzystwa farmaceutyczne, lekospisy, taksa, prawodawstwo, wykształcenie farmaceutyczne, *varia* [9]. Podział wydaje się niezwykle przemyślany, a chęć usystematyzowania literatury fachowej świadczy o ogromnym zaangażowaniu farmaceuty w pracę organizacyjną na rzecz rozwoju własnej dyscypliny.

Tugendhold interesował się historią farmakopei. W kilku artykułach w czasopiśmie „Farmacja” prezentował historię jej rozwoju, analizując także epokę starożytną i stawiając pytania o początki podstawowego w jego czasach dokumentu. Analizy autora są bardzo szczegółowe. Wynika z nich,

że badania nad historią farmakopei przeprowadził on, analizując nie tylko historię zapisaną w dostępnych mu tekstach naukowych – miał dostęp również do wydań dawnych farmakopei [8].

ZARYS HISTORII FARMAKOPEI

Farmakopea jest obecnie najważniejszym dokumentem dla farmaceuty, nie inaczej było w czasach Tugendholda. Wypracowanie jednolitego systemu przygotowywania leków dla wszystkich aptek (choćby w jednym mieście) to czasochłonny proces, który trwał wiele wieków [3, ss. 182–183].

Próżno szukać farmakopei w starożytności. Choć znamy tytuły traktatów dotyczących leków, odtrutek i trucizn, są to często utwory poetyckie spełniające także inną funkcję [10]. Przykładowo *De simplicium medicamentorum temperamentis et facultatibus* Galena jest traktatem opisującym surowce zwierzęce, roślinne i mineralne [3, s. 183]. Podobnie jego pisma *De methodo medendi* i *De alimentorum facultatibus* są traktatami na temat leczenia dietą opartą na składnikach i potrawach obecnych w starożytnej kuchni [11].

Wiedza o środkach leczniczych rozwijała się również w świecie arabskim, dzięki tamtejszym uczonym, którzy interesowali się filozofią i medycyną starożytnej Grecji. Żyjący na przełomie IX i X w. Rhazes spisał *Antidotarium*. Zawarł w nim przepisy na leki i opisał ich zastosowanie. Działający na przełomie X i XI w. Awicenna stworzył *Canon medicinae*, manual aptekarski używany w Europie do XVI w., w którym opisał surowce lecznicze i podał receptury wielu medykamentów. W XII stuleciu w szkole medycznej w Salerno powstało *Antidotarium*, przeznaczone wyłącznie do użytku aptekarzy. W piśmie znajdują się informacje na temat surowców, miar i wag czy przygotowania leków. Autorem miał być Mikołaj, przełożony szkoły. Również w XII w. powstało wydane w Bolonii w wieku XV *Compendium aromatariorum*, spisane przez nadwornego lekarza Saladyna. Wiedza aptekarska została tu podana w formie pytań i odpowiedzi. Ponadto autor omawia nomenklaturę leków, podaje wykaz preparatów i wskazuje metody ich przechowywania. Bardzo ważną publikacją jest dokument znany pod tytułem *Ricettario Fiorentino*, stworzony w XV w. przez aptekarzy i lekarzy florenckich, których celem było stworzenie farmakopei, czyli jednolitego dokumentu obowiązującego wszystkich aptekarzy w mieście [3, ss. 184–185].

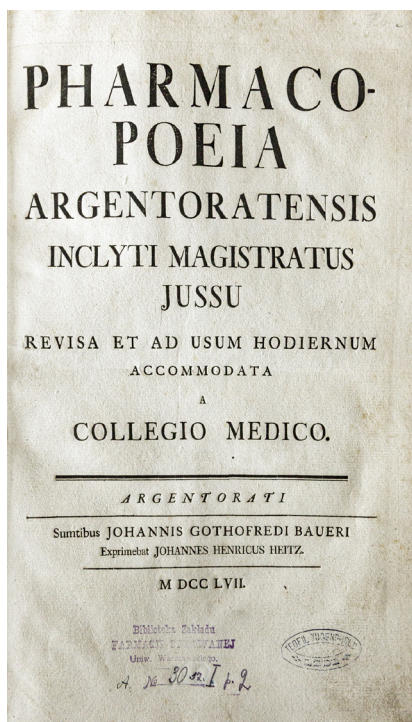
Łacińskiego słowa *pharmacopoea* jako pierwszy użył Jacques Dubois (Iacobus Sylvius), lekarz

i anatom, w tytule swojego pisma *Pharmacopoeae in libri tres, his, qui artem medicam et pharmacopoeam tractant exercentque, maxime necessarii*, wydanego w 1548 r. w Lyonie. Krótko później, w latach 1560 i 1561, termin ten został użyty w tytule dzieła Johanna Placotomusa *Pharmacopoea in compendium redacta*, wydanego i wznowionego w Antwerpii. Ponadto w 1561 r. ukazała się *Pharmacopoea Mediomatrix*, spisana przez Anutiusa Foësia. Były to teksty stworzone przez lekarzy mówiące o sporządzaniu medykamentów. Trzeba jednak pamiętać, że dopiero w drugiej połowie XVIII w. farmakopee stały się państwowymi wytycznymi dla aptek i aptekarzy [3, ss. 182–183].

Pierwsza farmakopea w Polsce ukazała się w Gdańsku w 1665 r. na polecenie Rady Miejskiej – jako dokument urzędowy zatytułowany *Dispensatorium Gedanense continens omnia materialia et medicamenta tam Galenica, quam chymica quae in officinis Gedanensibus prostant*. Autorami byli miejscy lekarze Jan Ernest Scheffler i Jan Schmidt. Nie odnaleziono druku tej farmakopei, a jedynie rękopis. W 1794 r. w Warszawie została wydana tzw. farmakopea kościuszkowska, przeznaczona do użytku wojskowego. Jej oficjalny łaciński tytuł brzmi *Pharmacopoea Castrensis et Nosocomialis Exercitus Nationalis*, a nazwa potoczna nawiązuje do zadedykowania dokumentu Tadeuszowi Kościuszcze. Autorem farmakopei miał być lekarz Hiacynt Dziarkowski, ale badacze uznają również autorstwo aptekarza Franciszka Wasilewskiego. W 1817 r. w Królestwie Polskim wydano pierwszą polską farmakopeę – *Pharmacopoeia Regni Poloniae*, dokument, który obowiązywał wszystkie apteki [3, ss. 188–191].

PROCES ODZYSKIWANIA STARODRUKÓW

Wiosną 2023 r. do Biblioteki Głównej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego (WUM) zostały przesłane z Niemiec przez osoby prywatne trzy starodruki z kolekcji Teofila Tugendholda. Darczyńcy w liście oświadczyli, że ustalając masę spadkową po zmarłych rodzicach, odnaleźli książki ze znakami własnościowymi Biblioteki Zakładu Farmacji Stosowanej UW i postanowili zwrócić je prawowitym właścicielom. Ustalili, że obecnie Wydział Farmaceutyczny znajduje się w strukturze WUM, i tam wysłali starodruki. Z uwagi na ochronę danych osobowych tożsamość darczyńców nie jest podawana do publicznej wiadomości. W lutym 2025 r. starodruki zostały przekazane przez Wydział ds. Restytucji Dóbr Kultury Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w depozyt do Muzeum Historii Medycyny WUM

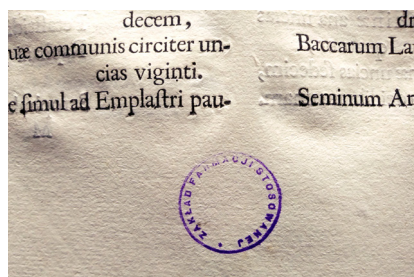

II. 1. Karta tytułowa *Farmakopei* z 1757 r. z pieczętkami Teofila Tugendholda i Biblioteki Zakładu Farmacji Stosowanej UW.

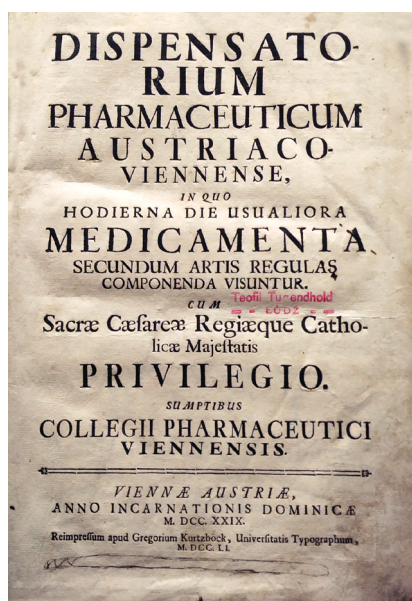
[12]. Celem powołanego w 2011 r. muzeum jest gromadzenie zbiorów upamiętniających rozwój i osiągnięcia warszawskiej medycyny oraz upowszechnianie wiedzy na temat historii medycyny. Muzeum posiada w swojej kolekcji ok. 150 starodruków, które w większości pochodzą ze zbiorów uczelni. Mają one znaki własnościowe dawnych zakładów naukowych oraz Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Warszawie i bibliotek zakładowych. Są to często rzadkie wydania, stanowiące bezcenne dziedzictwo WUM. Ponadto w zbiorach muzeum znajdują się pamiątki po lekarzach, stomatologach i farmaceutach związanych z tworzeniem się i rozwojem warszawskiego środowiska medyków.

OPIS FIZYCZNY I CECHY SZCZEGÓLNE ODNALEZIONYCH STARODRUKÓW

Pierwszy odnaleziony starodruk to *Pharmacopoeia Argentoratensis inclyti Magistratus iussu revisa et ad usum hodiernum accommodata a Collegio Medico* (Argentorati 1757) – tekst wydany jako oficjalnie obowiązujący, wydrukowany przez Johannesa Henricusa Heitza w Argentoratum (Strasbourg), dostosowany do użytku codziennego. Na stronie tytułowej widnieje prostokątna pieczęć Biblioteki Zakładu Farmacji Stosowanej UW z wpisaną sygnaturą „No 30. sz. I, p. 2”. Obok postawiono owalną granatową pieczęć Teofila Tugendholda, a na stronach

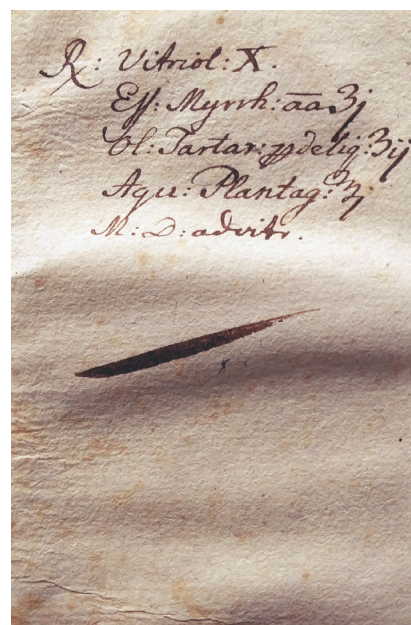
II. 2. Okrągła pieczęć Biblioteki Farmacji Stosowanej – stawiana na stronach 50 i 150.

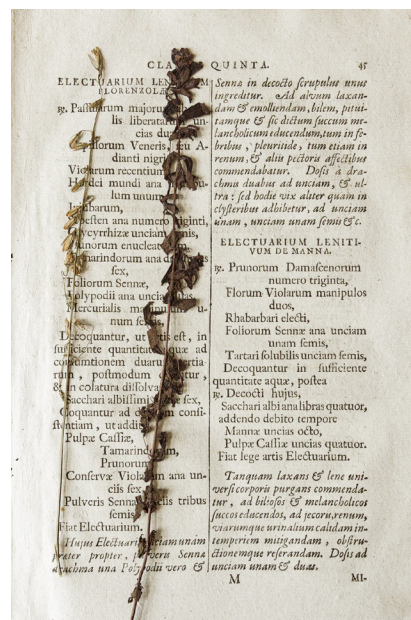
II. 3. Karta tytułowa *Dispensatorium* z czerwonej pieczęcią Teofila Tugendholda

50 i 150 – okrągłą granatową pieczęć Zakładu Farmacji Stosowanej. Wewnątrz książki nad grafiką i tekstem wstępu znajduje się czerwona prostokątna pieczęć Tugendholda. Na grzbiecie sztywnej oprawy umieszczono naklejkę z numerem 30 – wykonaną prawdopodobnie przez pracowników Biblioteki Zakładu Farmacji Stosowanej, ponieważ numer na grzbiecie jest zbieżny z uzupełnionym numerem na pieczęcie bibliotecznej [13].

Przed stroną tytułową pojawia się grafika z motywami medycznymi. Widać tu dwie kobiety oraz postać chłopca ze skrzydłami, trzymającego herb miasta i wstęgę z napisem „PHARMACOPOEIA ARGENTORATENSIS”. Kobieta po lewej stronie trzyma książkę, a kobieta po prawej – narzędzia i naczynia farmaceutyczne, umieszczone także u jej stóp. Postacie kobiece stoją na podeście, ozdobionym w środkowej części wgłębieniem herbem, a po bokach – zdobieniami. W tle widać panoramę miasta. Zdobienie na podeście po lewej stronie zawiera wizerunek koguta, który może symbolizować ofiarę dla Asklepiosa, i napis „PRUDENTIA ET VIGILANTIA” (wiedza i czujność) [14, ss. 135–137].

II. 4. Notatka znaleziona w *Dispensatorium*

II. 5. Zasuszona roślina znaleziona w *Farmakopei* z 1725 r.

Po stronie prawej znajdują się widok na naturę oraz napis „INDUSTRIA ET LABORE” (pracowitość i trud). Napisy zapewne odnoszą się do atrybutów kobiet. Grafiki można znaleźć też na kartach z tekstem. Brzegi kart starodruku barwione są na czerwono [13].

Drugi ze starodruków to *Pharmacopoeia Argentoratensis incl. Senatus iussu publico a Collegio Medico adornata* (Argentorati 1725), księga wydana w Argentoratum (Strasbourg) jako dokument obowiązujący. Na wyklejce znajdują się wpis jednego z właścicieli: „ex Bibliotheca J.C. Ramspeck dr et prof. 1763” oraz prostokątna granatowa pieczęć Biblioteki Zakładu Farmacji Stosowanej UW z oznaczeniem „No 26, sz. I, p. 2”. Taką

sama pieczęćka widnieje na stronie tytułowej, wraz z owalną granatową pieczęcią Teofila Tugendholda umieszczoną poniżej, u dołu karty. Na pierwszej stronie działu *Classis Prima* została odbita czerwona prostokątna pieczęćka Tugendholda, a na stronach 50 i 150 – okrągła pieczęć Zakładu Farmacji Stosowanej. Na grzbiecie sztywnej oprawy widać naklejkę z numerem 26, zbieżnym z pieczęcią na stronie tytułowej. Naklejka także mogła powstać w Bibliotece Zakładu Farmacji Stosowanej [15].

W starodruku znajduje się wiele zasuszonych roślin. Być może zostały tam umieszczone przez Tugendholda, a być może – przez innych posiadaczy książki. Ponadto między kartami starodruku odnaleziono notatkę z ręcznie wypisanym składem leku. Może ona pochodzić z czasów, zanim starodruk trafił w ręce Tugendholda. Jeden z właścicieli sporządził na kartach wiele notatek. Na kartach z tekstem widnieją liczne grafiki [15].

Trzeci starodruk to *Dispensatorium Pharmaceuticum Austriaco-Viennense in quo hodierna die usualiora medicamenta secundum artis regulas componenda visuntur* [Viennae 1751 (1729)]. Jest to wykonany w 1751 r. przedruk dyspensatorium wydane pierwotnie w 1729 r. w Wiedniu. Na stronie tytułowej znajduje się czerwona prostokątna pieczęćka Tugendholda, widoczna również na kolejnej stronie i na pierwszej stronie działu *Classis Prima*, nad grafiką. Na przedzie wyklejki, na dole, odbito pieczęćkę Biblioteki Zakładu Farmacji Stosowanej UW z oznaczeniem „No 10, sz. I, p. 1”, u góry widać nieczytelne wpisy ołówkiem i napis piórem „Anno Domini 87–88”. Na stronach 50 i 150 na dole znajduje się okrągła pieczęćka Zakładu Farmacji Stosowanej, a na grzbiecie sztywnej oprawy – naklejka z numerem 10, prawdopodobnie wykonana w Bibliotece Zakładu Farmacji Stosowanej, gdyż numer na grzbiecie zgadza się z numerem na pieczęci. Między kartami starodruku zachowała się odręczna notatka ze składem recepturowym leku [16].

Dyspensatorium jest bogato zdobione. Przed stroną tytułową została umieszczona składana rycina. Widać na niej trzy kobiety, mężczyznę i postać dziecięcą. Postać męska to Asklepios z laską, którą oplata wąż. U dołu widać rośliny i naczynia farmaceutyczne oraz wizerunki zwierząt [16]. Ponadto na kartach z tekstem umieszczone są liczne grafiki.

Odzyskane starodruki zawierają przepisy na leki wykonywane w XVIII w., być może także wcześniej. Są tam wymienione receptury proszków, maści, mikstur i innych preparatów na różne

dolegliwości, opartych głównie na składzie roślinnym. Treść wszystkich starodruków jest w języku łacińskim. To dokumenty obowiązujące w XVIII w., zawierające fachowe wstępy.

Cechą wspólną, poza pieczęćkami Biblioteki Zakładu Farmacji Stosowanej na stronach tytułowych, jest okrągła pieczęćka zakładu, stawiana zawsze na tych samych stronach wewnątrz książki. Prawdopodobnie tak był oznaczony cały księgozbiór biblioteki. Widoczne są też dwie różne pieczęćki Teofila Tugendholda – być może stawiane w zależności od daty nabycia przez niego starodruków [13, 15, 16]. Żadna z pieczęci nie była dotąd znana. Ponadto godne uwagi są naklejki na grzbietach starodruków, mogące wskazywać sposób oznaczania księgozbioru Biblioteki Zakładu Farmacji Stosowanej.

Spis wszystkich dzieł, które należały do biblioteki Tugendholda, nie jest znany. Książek z ekslibrisem farmaceuty bezskutecznie poszukiwała Iwona Arabas w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie. Badaczka przeprowadziła również kwerendy w archiwach [2]. Możemy jedynie próbować odtworzyć dane księgozbioru na podstawie informacji bibliograficznych zawartych w artykułach Tugendholda, zakładając, że posiadał on wszystkie książki, na które się powoływał. Dane nadal jednak byłyby niepełne, ponieważ nie obejmowałyby konkretnych wydań, a tylko orientacyjne tytuły. Dzięki odnalezionym starodrukom wiemy, jakie publikacje Tugendhold posiadał na pewno. Jako autor artykułów z zakresu historii farmakopei miał w swojej kolekcji trzy ważne woluminy [8].

ZNACZENIE STARODRUKÓW W HISTORII KSIĄŻKI I HISTORII MEDYCYNY

Wydawać by się mogło, że dzięki postawie darczyńców, którzy z własnej inicjatywy przystali książki, odzyskanie starodruków z kolekcji Tugendholda było bardzo łatwe. W rzeczywistości wymagało jednak przeprowadzenia długotrwałego procesu restytucyjnego, który zajął niemal dwa lata [12]. Niezwykle ważna jest tutaj rola instytucji państwowych, ponieważ to one czuwają nad prawidłowym przebiegiem formalności w procesie restytucji zabytków. Samo odnalezienie się starodruków powinno być dla środowiska bibliologów i bibliotekarzy sygnałem, że książki uznane za zrabowane, a nawet zniszczone, często odnajdują się w prywatnych kolekcjach. Istnieje szansa, że pozostała część kolekcji Tugendholda także jest w jakimś posiadaniu. Może to dotyczyć również innych woluminów zaginionych w czasie wojny.

W przypadku starodruków każdy odnaleziony egzemplarz, nawet popularnego wydania, jest bardzo cenny. Świadczy o historii dzieła, wydawcy, mówi coś o właścicielach. W woluminach Tugendholda zostały zachowane zasuszone rośliny i fachowe notatki, na których podstawie możemy śledzić losy książek. Mogą tu pomóc dodatkowe badania, np. z zakresu botaniki czy mikrobiologii. Zapewne więcej informacji uda się uzyskać w procesie konserwacji, który nie tylko zabezpieczy księgi przed niszczeniem, ale także wskaże, w jakich warunkach były one przechowywane, na jakie czynniki były narażone i w jaki sposób o nie dbano. Godne uwagi są również notatki w starodrukach i wpisy poprzednich właścicieli, mogące pomóc w ustaleniu proveniencji.

Zarówno dla historyków książki, jak i dla historyków medycyny pieczęć własnościowa Tugendholda i Biblioteki Zakładu Farmacji Stosowanej UW są dowodem na przynależność odzyskanych woluminów do kolekcji łódzkiego farmaceuty i na to, że zasilaly one księgozbiór przedwojennej Biblioteki Zakładu Farmacji Stosowanej UW. Ponadto dla badaczy dziejów farmacji w Polsce starodruki stanowią nieocenione źródło do rozważań nad kształtującym się akademickim środowiskiem farmaceutycznym i jego zainteresowaniami. Są dopełnieniem obrazu środowiska intelektualnego farmaceutów w Polsce na początku XX w.

PODSUMOWANIE

Teofil Tugendhold miał do gromadzonego księgozbioru stosunek naukowy i sentymalny, a publikacje, które kupował, nie były dobierane przypadkowo. Odzyskanie opisanych w artykule starodruków, zagrabionych w czasie wojny, pozwala poznać losy części niezwykle cennego księgozbioru. Może to stać się przyczynkiem do odnalezienia i odzyskania utraconego mienia – kolekcji książek ofiarowanej przez Tugendholda do Zakładu Farmacji Stosowanej UW – jak również zrozumienia kształtującej się wówczas elity intelektualnej, którą tworzyli farmaceuci [3, ss. 22–26]. Część odzyskanej kolekcji jest doskonałym materiałem do prowadzenia badań interdyscyplinarnych w zakresie bibliologii, historii farmacji, a także botaniki. Okoliczności odzyskania starodruków pokazują, że zagrabione mienie znajduje się często w posiadaniu osób prywatnych, które mogą nie zdawać sobie sprawy z wartości posiadanych przez siebie rzeczy, a sam proces odzyskiwania zabytków jest uzależniony od dobrej woli obecnych właścicieli.

REFERENCE LIST

1. Stawiszyńska A. Teofil Abraham Tugendhold. Kronika miasta Łodzi. 2019; 3(86):156-66. Polski.
2. Arabas I. Teofil Tugendhold jako historyk farmacji. Archiwum Historii i Filozofii Medycyny. 1985;48(4):489-510. Polski.
3. Rembieliński R, Kuźnicka B. Historia Farmacji. Warszawa: PZWL; 1987. Polski.
4. Bieńkowska B. Informator o stratach bibliotek 1939-1945. Poznań: PWN; 2000. Polski.
5. Ślusarczyk W. O historii leków naturalnych na łamach "Kroniki Farmaceutycznej" w okresie dwudziestolecia międzywojennego (1919-1939). Kwartalnik Historii Nauki i Techniki. 2018;63(1):39-63. Polski.
6. Tugendhold T. O pharmaca w "Iliadzie i Odysei" Homera. Kronika Farmaceutyczna. 1928;27(8):140-141. Polski.
7. Tugendhold T. Trucizny i ich historia. Kronika Farmaceutyczna. 1927;26(4):62-65.
8. Tugendhold T. O Farmakopeji, Farmacja. 1912;8(19):289-94. Polski.
9. Tugendhold T. O potrzebie międzynarodowego spisu literatury farmaceutycznej. Wiadomości Farmaceutyczne. 1913;40(28):421-2. Polski.
10. Nikander, Żylbert-Pruchnicka E. Środki przeciw jadom. Odrutki. Wrocław: Oficyna Wydawnicza Atut – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe; 2022. Polski.
11. Kokoszko M, Jagusiak K. Galen o winie, czyli o śladach pewnej preferencji. Piotrkowskie Zeszyty Historyczne. 2019;20(2):9-29. Polski.
12. <https://www.wum.edu.pl/Trzy-starodruki-z-XVIII-w-wzbogacyly-zbiory-Muzeum-Historii-Medycyny-WUM> [dostęp 13.04.2025]. Polski.
13. Pharmacopoeia Argentoratensis incl. Magistratus iussu revisa et ad usum hodiernum accommodata a Collegio Medico, Argentorati: 1757. Łaciński. MHMWUM/D/27.
14. Parandowski J. Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian. Londyn: Wydawnictwo Puls. 1992. Polski.
15. Pharmacopoeia Argentoratensis incl. Senatus iussu publico a Collegio Medico adornata, Argentorati: 1725. Łaciński. MHMWUM/D/28.
16. Dispensatorium Pharmaceuticum Austriaco-Viennense in quo hodierna die usualiora Medicamenta secundum artis regulas componenda visuntur, Viennae: 1751. Łaciński. MHMWUM/D/29.

Anna Szymańska-Budzińska

Museum of the History of Medicine, Medical University of Warsaw, Poland

Correspondence: anna.szymanska-budzinska@wum.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-9983-6577>

...narindorum ana drachmas
fex,
Foliorum Sennæ,
Polypodii ana uncias duas,
Mercurialis manipulum unum
femis,
Decoquantur, ut artis est, in
sufficiente quantitate aquæ ad
consumptionem duarum tertiarum,
postmodum coquantur,
et in colatura dissolvantur,
Sacchari albi sexties sex,
Coquantur ad densam confis-
tentiam, ut addantur
Pulpæ Cassiæ,
Tamarindorum,
Prunorum
Conservæ Violarum ana un-
ciis sex,
Pulveris Sennæ uncias tribus

ELECTUARIUM LENITI-
VUM DE MANNA.
℞. Prunorum Damascenorum
numero triginta,
Florum Violarum manipulos
duos,
Rhabarbari electi,
Foliorum Sennæ ana unciam
unam semis,
Tartari solubilis unciam semis,
Decoquantur in sufficiente
quantitate aquæ, postea
℞. Decocti hujus,
Sacchari albi analibras quatuor,
addendo debito tempore
Mannæ uncias octo,
Pulpæ Cassiæ uncias quatuor.
Fiat lege artis Electuarium.

*Tanquam laxans & lene uni-
versi corporis purgans commenda-
tur, ad biliosos & melancholicos*

Maria Joanna Turos

Medical issues presented in „The New Warsaw Diary” – 1801-1805

Zagadnienia medyczne prezentowane na łamach
„Nowego Pamiętnika Warszawskiego” – 1801-1805

Medical Library Forum 2024;17(2):29-40

DOI: 10.34738/mlf.0030

Department of Medical Ethics and History of Medicine,

Medical University of Warsaw, Poland

Correspondence to: maria.turos@wum.edu.pl

ORIGINAL ARTICLE

Abstract

The development of non-informative periodicals addressed to wide circles of society took place in Poland in the early 19th century. It was a difficult period for this type of projects, resulting primarily from the lack of statehood and, consequently, the interference of the partitioning authorities in the scope and subject matter through censorship. One of the few Polish journals with a clearly profiled scientific topic published in Warsaw in the years 1801–1805 was „The New Warsaw Diary”. It covered a wide range of topics, from humanities and literary issues to astronomy and chemistry. Strictly medical issues were included in various sections, but a section entitled medicine and even surgery was quickly separated, reporting on new methods of cataract surgery. Generally, these texts, prepared with great reliability and carefully edited, provided access to knowledge, which was often very difficult for political reasons. They constitute an interesting contribution to understanding the popularization of medical issues in Polish society at the beginning of the 19th century. Covering certain topics, such as discussion on the smallpox vaccination technique, is a good example of how significant issues concerning population health had resonance in the community. The preserved issues of „The New Warsaw Diary” with texts written in beautiful Polish, which, despite lexicographic changes, have not lost any of their readability, serve not only as material for textual analyses, but also as an interesting reading.

Streszczenie

Rozwój periodyków o charakterze innym niż informacyjny adresowanych do szerokich kręgów społeczeństwa dokonywał się na ziemiach polskich w początkach XIX w. Był to trudny okres dla podobnych przedsięwzięć, przede wszystkim z powodu braku państwowości, skutkującego ingerencją władz zaborczych w zakres i tematykę czasopism w procesie cenzury. Jednym z nielicznych polskich czasopism o wyraźnie sprofilowanej tematyce naukowej, które ukazywały się w Warszawie w latach 1801–1805, był „Nowy Pamiętnik Warszawski”. Obejmował szeroki zakres tematyczny, począwszy od nauk humanistycznych i zagadnień literaturoznawczych, a na astronomii i chemii skończywszy. Zagadnienia stricte medyczne znajdowały się w różnych działach, lecz bardzo szybko wyodrębniono dział zatytułowany „Medycyna”, a nawet „Chirurgia”, gdy donoszono o nowych metodach operacji zaćmy. Publikowane

teksty, przygotowywane z dużą rzetelnością i starannie redagowane, zapewniały dostęp do wiedzy, który z przyczyn politycznych bywał bardzo utrudniony. Dziś są interesującym przyczynkiem do poznania historii popularyzacji zagadnień medycznych w społeczeństwie polskim początków XIX w. Ujęcie pewnych tematów, przykładowo dyskusji o technice szczepienia ospy, dobrze pokazuje, jak zagadnienia istotne z punktu widzenia zdrowia populacji znajdowały oddźwięk w środowisku. Zachowane numery „Nowego Pamiętnika Warszawskiego”, z artykułami pisanymi piękną polszczyzną, która pomimo zmian leksykalnych nie straciła na czytelności, to nie tylko materiał do analiz tekstowych, ale także interesująca lektura.

Keywords

„New Warsaw Diary”, 19th century Polish press, Warsaw, medicine

The founding of the Warsaw Society of Friends of Science in 1800 has significantly revived the intellectual movements in the city [1 pp. 7-9]. Efforts aiming to popularise science, especially by way of exchanging letters, spread through a large part of the country divided between three occupants. Issuing a periodical which would disseminate information and improve the access to knowledge was one of the efforts aiming to maintain the ongoing trends of the time. Its main goal was to elaborate on the most important issues discussed during the Society meetings and promote information about the news from various fields of science from other European countries. One of the journal's goals was also to popularise a positive approach to Polish speech and writing, since French was the dominant language among high society, while the occupant governments established German as the official language [1 p. 2].

Franciszek Ksawery Dmochowski began working towards issuing the journal in the second half of the year 1800 – he was an ex-secretary of Hugon Kołłątaj, as well as a close acquaintance of Tadeusz Kościuszko and the co-editor of the „Free Warsaw Gazette” („Gazeta Wolna Warszawska”) and „The Government Gazette” („Gazeta Rządowa”) [2]. After returning to the country in 1799, he became closely associated with the Warsaw society. Organising the journal did not take long – perhaps with a little help from Ignacy Krasicki, who remained in good relations with the Berlin court [3 pp. 9-10] – and 1801 saw the first issue of „The New Warsaw Diary”. From the very beginning, the Warsaw Society of Friends of Science remained in close relations with the editorial team led by Dmochowski, since he was also a member himself and the Society's secretary [2 p. 64].

The journal's full title was: „The New Warsaw Diary: daily journal on historical, political, and also scientific and educational matters”. Despite

using the word „daily” [4], the journal was issued monthly, since the Prussian government did not agree to the form of daily paper [5 p. 27]. The first page opening each quarter listed three consequent months. The first issue of each quarter also included the list of contents of all three issues [4], which made it easier to bind three issues into one volume. The pagination was also carried out this way. Octavo was the chosen format, as it was commonly used at the time.

The following article covers the entire publishing period of the journal, significant for medical culture and more, during the years specified in the title.

Currently, the issues of „The Diary” belong to the collections of The National Library in Warsaw [6], The Jagiellonian Library in Cracow [7], and the Library of the Catholic University in Lublin [8]. Moreover, the Scientific Library of the PAAS and the PAS in Cracow owns two years of the journal [9]: the first one includes volumes 1 to 3, the other – volumes 1 to 5. The special collection section of The Library of the University of Gdańsk includes the following issues: vol. 1–2, January–June (1801); vol. 3, September (1801), no July and August issues; vol. 4, October–December (1801); vol. 5–6, January–June (1802); vol. 8, October–December (1802); vol. 9, March (1803), no January and February issues; vol. 10, April–June (1803), vol. 11, July and September (1803), no August issue; vol. 12, November–December (1803), no October issue; vol. 13–15, January–September (1804), vol. 17–20, January–December (1805) [10]. „The Diary” is also available in the Voivodeship Public Library in Łódź (vol. 16–1804 to vol. 20 – 1805) [11] and in the Central Agricultural Library of the National Institute of Rural Heritage and Culture in Puławy, which has all the volumes [12]. In Warsaw, aside from the volumes in the National Library

collection, the journal in question is stored in the University of Warsaw Library and in the Library of the Faculty of History of the University of Warsaw [13].

Researching the journal is significantly easier thanks to the digitised version made available by the FBC (Federacja Bibliotek Cyfrowych – The Digital Libraries Federation) [14]. The high resolution of the scans and available zoom make the title accessible to readers with visual impairments.

For the purpose of this article, the original volumes from the National Library in Warsaw were researched, as well as – for comparison purposes – the digitised version of the volumes in the collection of the University of Warsaw Library.

Publication of „The New Warsaw Diary” was announced in an attachment added to the Warsaw papers on November 25th, 1800 [15], while some general announcements about the new title were published in the papers on December 23rd, 1800 [16, 17]. The announcement included information on the thematic scope of the new journal and the subscription price. In Warsaw, it would cost 13 ½ zloty for a quarterly subscription, 27 zloty for a six month subscription, 54 zloty for a yearly subscription, while outside the city (subscription carried out by post) – it was, respectively, 16 zloty, 32 zloty and 64 zloty. In reality, the subscription applied either to a six month-period or a year [18 p. 129], and the journal could be received via post or in bookshops operating in large cities [19 p. 129].

The new journal was printed at the Printing Press of the Piarists, while the distribution (at least in Warsaw) was carried out by The Prefect of the Piarist Printing Press [20 p. 257], who was also selling singular copies of the journal. As noted by Franciszek Salezy Dmochowski (son of the editor) in his diary [21 p. 280], a single circulation reached

about a thousand copies. This is not very plausible, since the circulation of informative press in Warsaw at the time usually reached 900 copies at most, as pointed out by Jerzy Łojek [22 p. 62].

The thematic scope in the contents usually included 12 or 13 issues from varying fields of knowledge. Generally, it would include philosophy, morality, economics, history, „fine arts” [23] (including artistic endeavours, paintings, and sculpture), literature, and – at the end of almost each issue – „Europe’s political landscape” [4 pp. 95–127], focusing on specific countries. There were also articles concerning other fields: astronomy, physics, and logic (treated as a part of exact sciences rather than philosophy), and – covered quite widely – chemistry [24 p. 56]. The wide scope of the journal’s themes is mentioned by Józef Ujejski [25] among others.

The texts were sometimes categorised in an inconsequent way, e.g. under the category „Philosophy” in issue 4, we can find an article titled „About the chemical ingredients of beverages” („O napojach chemicznie rozebranych...”) [26 pp. 1–17], and in issue 6 – „The beginnings of chemistry” („Początki chemii”) [27 p. 312] by Jędrzej Śniadecki. The history section was a similar case, since apart from strictly historical texts [28 p. 1], it could contain descriptions of various countries and pieces of travelling correspondence [28 p. 88]. Another example is the economics section, which sometimes included articles about agriculture, or even – in today’s nomenclature – veterinary medicine [29 p. 88]. The editorial team would also publish summaries of presentations and discussions from the Society’s meetings [27 p. 325, 30 p. 185] in a separate section titled „Warsaw Society of Friends of Science” [19 p. 237]. Contest for scientific papers were also announced in the journal, as well as an organisational by-law (in 1805).

Announcements and decrees of the Prussian [28 pp. 63–6] and Russian [19] government were also published, often in a separate section titled „Politics” [19 p. 205]. Publishing texts on behalf of the Tsar government allows us to estimate the regional reach of the journal, as it suggests that „The Diary” could be published also on the Eastern territory of the Commonwealth.

Medical topics were separated into medicine and surgery, according to the classification used at the time, although such a distinction is only present in one issue [30].

The discussion of this issue in the following article includes all the volumes.

VOLUME I

The first three issues making up the first volume – January, February, and March 1801 – do not contain any medicine-related articles.

The following is a discussion of the articles published in subsequent volumes.

VOLUME II

Issue 4 – April 1801:

- „About cowpox” („O Krowiey ospie”) (p. 23–36) – an anonymous text, based on an article in the form of a letter by „J.M. Nowell, doctor of medicine” [26 pp. 23–36], which we do not have any more information on.

Issue 5 – May 1801:

- „A look on the physician’s practice” („Rzut oka na lekarską naukę”) (p. 139–145) – an article signed only as „BM”;
- „A new surgery which has returned eyesight to a blind man” („Nowa operacja, która przywróciła wzrok ślepemu”) (s. 145–148) – an anonymous text. The structure of the article is worth noting, as the author did not focus just on the news: in the beginning, he introduces the structure of the eyeball, which makes it easier to understand the following text about the procedure itself. As noted by Stefan Demby in the biographic note about Franciszek Ksawery Dmochowski [2 pp. 62–5], information included in the article let Leopold Lafontaine contact the French surgeon and successfully conduct a similar procedure in Warsaw.

The June issue does not contain any medicine-related texts.

VOLUME III

Issue 7 – July 1801:

- „The art of prolonging life by dr Hufeland, professor of medicine in Jena, 1797” („Sposób przedłużenia życia ludzkiego przez doktora Hufeland profesora medycyny w Jenie w 1797”) (p. 76–86) – a summary of a nearly 700-page book by Christoph Wilhelm Hufeland titled „Die Kunst das menschliche Leben...”, signed with initials O.G.P.H.N.;
- „Health Journal for all Society” („Dziennik Zdrowia dla Wszystkich Stanów”) (p. 87–88) – a presentation and review of the first popular

Polish health-related journal, published in Warsaw by Leopold Lafontaine.

Issue 8 – August 1801:

- „Letters on cowpox to Mrs. de... by dr Colladon” („Listy o ospie krowiey do pani de... przez doktora Colladon”) (p. 195–212) – unfortunately there is no information on where said letters came from and who prepared them for print in Polish;
- „An appeal to *The Diary*” („Odezwa do *Pamiętnika*”), signed with initials BM, promptly followed by „Brown’s teachings explained” („Wytuszczenie nauki Browna”) (p. 212–220) – both texts have most likely the same author, as suggested by the used initials.

VOLUME IV

Issue 10 – October 1801:

- „Brown’s teachings explained by Gilbert, continued” („Kontynuacja wytuszczenia nauki Browna przez Gilberta”) (p. 67–79) – the text ends with the initials BM, which suggests that it was sourced from Gilbert’s work and translated, as suggested by a footnote [31 p. 67]. Unfortunately, there is not much data about the source. Possibly it is one of the works by Nicolas-Pierre Gilbert, a French physician working in the field of military hygiene [32].

Issue 11 – November 1801:

What we encounter here is an exceptional occurrence. The text marked as „Medicine” in the list of contents [33] is titled as „Physical education” inside the issue [18 p. 200], while the header at the top of the page says „Philosophy” [18 p. 200].

- „About child rearing during the first years of their life” („O wychowaniu dzieci w pierwszych latach ich życia”) (p. 200–206) – a short summary of another work by Christoph Wilhelm Hufeland, „Guter Rath an Mütter über die wichtigsten Punkte der physischen Erziehung der Kinder in dem ersten Jahren”, published in Berlin in 1799; no information about the author or translator.

Issue 12 – December 1801:

- „A way of preserving and prolonging lives of the weak and sickly” („Sposób zachowania i przedłużenia życia osobom słabym i chorowitym”) (p. 324–331) – an anonymous

text, mostly based on „work by Mr Struve” [34 p. 325].

VOLUME V

Issue 1 – January 1802:

- „A way of preserving and prolongating lives of the weak and sickly, a second part of summary of work by Mr Struve” („Sposób zachowania i przedłużenia życia osobom słabym i chorowitym wypis drugi z dzieła Pana Struve”) (p. 55–63) – a continuation of the text from the previous issue. The title emphasizes that it is a summary of the works of Christian August Struve, a German physician and hygienist, and an advocate of the smallpox vaccine [35] – a two-volume book „Ueber Gesundheit Wohl und Volks Vorurteile” published in Wrocław. No information on the translator;
- „A statement concerning cowbane by the Office of Southern Prussia” („Oświadczenie względem szaleju przez Kamerę J. K. Mci Prus Południowych Woienno-Ekonomiczną”) (p. 63–66) – an official government announcement regarding cowbane poisoning, since it was often mistaken for parsley or parsnip, and first aid in case of poisoning;
- „About cowpox” („O ospie krowiej”) (p. 66–71) – an anonymous text, although the closing remark: „...and [he] tried to present its advantages to the general knowledge in this here journal” [28 p. 71] allows us to suspect that the text was prepared for print by Jacek Hiacynt Dziarkowski.

Issue 2 – February 1802:

- „About heat, in the words of Józef Frank, in accordance with Brown’s rules” („O cieple podług zdania Józefa Franka stosownie do zasad Browna”) (p. 200–209).

Issue 3 – March 1802:

- „About heat, in the words of Józef Frank, in accordance with Brown’s rules – continued” („O cieple podług zdania Józefa Franka stosownie do zasad Browna – reszta”) (p. 354–363) – a continuation of the text from the previous issue, also signed as BM.

The title contains a footnote, marked with an asterisk, referencing the work „Doctrine médicale simplifiée, ou éclaircissement et confirmation

du nouveau système de médecine de Brown” by Melchior Adam Weikard, signed with initials BM.

VOLUME VI

The April and May issues do not contain any medicine-related texts.

Issue 3 – June 1802:

- „A surgery conducted by Ob. Demours, a famed Parisian ophthalmologist, repeated successfully in Warsaw by Mr Lafontaine, a doctor of medicine and surgery” („Ope-racja chirurgiczna Ob. Demours sławnego okulisty paryzkiego powtórzona szczęśliwie w Warszawie przez Jmci pana Lafontaine medycyny i chirurgii doktora”) (p. 358–362) – a detailed description of the procedure and the following treatment allows us to think that the text was authored by Leopold Lafontaine and edited later. The article was accompanied by a lost engraving showing the consequent stages of the procedure. It was most likely the same illustration as the one published in „Health Journal for all Society” [36]. What’s worth noting is that the article was published in „The Diary” under the heading „Surgery” [37 p. 358].

VOLUME VII

The July issue did not include any medicine-related texts.

Issue 2 – August 1802:

- „About cowpox, or the protective vaccine” („O ospie krowiej albo raczej o ospie ochraniającej”) (p. 195–207) – an article by Jacek Hiacynt Dziarkowski.

Issue 3 – September 1802:

- „About cleanliness of the mouth” („O czystości ust”) – (p. 336–343) – a text signed as BM.

VOLUME VIII

Issue 1 – October 1802:

- „About the effectiveness of yeast” („O skutku drożdży”) (p. 68–74) – by Jacek Hiacynt Dziarkowski.

The November issue did not include any medicine-related texts.

Issue 3 – December 1802:

- „Replicates of cowpox” („Kontrproby krowiey ospy”) (p. 332–340) – text signed as BM.

VOLUME IX

Issue 1 – January 1803:

- „About the power of galvanism in deafness” („O mocy galwanizmu w głuchocie”) (p. 77–84) – signed by the author, Michał Bergonzoni.

The February issue did not include any medicine-related texts.

Issue 3 – March 1803:

- „The hazardous effects of imagination by P. Hufeland” („Niebezpieczne skutki imaginacji przez P. Hufeland”) (p. 314–328) – the Polish translation of „The art of prolonging life” most likely served as the basis for this text, prepared for print by „Mr. Kincel” [38 p. 328];

Next in the issue was the article „About the chemical ingredients of food that improve health and prolong life” („O pokarmach chemicznie rozebranych iako wpływających do utrzymania życia i zdrowia”) (p. 329–339) – under the heading „Chemistry” – concerning medicine-related topics, unfortunately unsigned. This is one of the first articles regarding food chemistry written in Polish.

VOLUME X

The April issue did not include any medicine-related texts.

Issue 2 – May 1803:

- An anonymous article from the previous issue, „About plant-based food” („O pokarmach roślinnych”) (p. 225–237), is continued here, again under the heading „Chemistry”.

1 Filip Kincel was a Warsaw-based physician, author of the textbook „Ways of curing illnesses which can threat sudden death” („Sposoby ratowania niebezpieśliwych w chorobach nagłą śmiercią zagrażających”) published in Warsaw in 1806.

- The „Literature” section included a detailed summary of the book „A selection of Polish plants effective in medicine available for use at home” („Wybór roślin krajowych dla okazania skutków lekarskich ku pożytkowi domowemu”) by Jacek Hipolit Dziarkowski (p. 258–260), first published in 1803 in Warsaw.

Issue 3 – June 1803

- „About the treating the insane by dr Willis” („O leczeniu obłąkanych przez doktora Willis”) (p. 314–323) – an anonymous summary (from an undisclosed source) of a text by Francis Willis [39], an English physician working with the mentally ill. It was probably one of the lectures collected years later, in May 1822, and published in the following year as part of the „Gulston’s lectures”.

VOLUME XI

Neither of the three issues here included any medicine-related texts.

VOLUME XII

Issue 1 – October 1803:

- Another part of the text concerning food was published under the heading „Chemistry”, titled „About vegetables” („O warzywach”) (p. 65–76) – marked with an asterisk: „in issue 29 of the diary we discussed Fruit: now, therefore, is the time to talk about Vegetables”.

Issue 2 – November 1803:

- „Description of the birthing house in Vienna by Alojzy Kol, doctor of medicine and professor of obstetrics in Parma, translated from Italian” („Opisanie domu położów w Wiedniu przez Aloizego Kola MD i Professora sztuki położniczej w Parmie z włoskiego przetłumaczone”) (p. 176–187) – a translation of an undisclosed work signed with the initials BM, with numerous footnotes in the text, placed under the heading „Surgery”.

Issue 3 – December 1803:

- Another part of the text concerning plant-based food, under the heading „Chemistry” (p. 337–349), discussing cereals.

VOLUME XIII

Issue 1 – January 1804:

- „An unusual effect of the cowpox vaccine administered to a 3-month old infant with visual impairment by Mr Schmidt in Boiemburg in 1802, taken from the journal *Ophtalmologische Bibliothek herausgegeben von Dr. Karl Schimly und Dr. Joh. Adam Schmidt Erster Band. Zweytes Stück pagina 119*” („Osobliwsze doświadczenie skutku szczepienia ospy ochraniającej w słabości wzroku przez pana Schmidt praktykującego lekarza w Boiemburgu w roku 1802 na dziecieniu przeszło kwartał mającym uczynione; wyjęte z dziennika pod tytułem *Ophtalmologische Bibliothek herausgegeben von Dr. Karl Schimly und Dr. Joh. Adam Schmidt Erster Band. Zweytes Stück pagina 119*”) (p. 83–88) – a text prepared by Jacek Hiacynt Dziarkowski, sourced from the first German-language journal about ophthalmology established in 1802.

The February and March issues do not contain any medicine-related texts.

VOLUME XIV

The April issue did not contain any medicine-related texts.

Issue 2 – May 1804:

- The text „About plant-based foods, continued” („O pokarmach roślinnych ciąg dalszy”) (p. 217–226) was published under the heading „Chemistry”, dedicated to peas („legumes”), sago, and nuts.

The June issue did not contain any medicine-related texts.

VOLUME XV

June and August issues did not contain any medicine-related texts. In the September issue, the „New books” column [40 pp. 380–1] mentioned a work by August Beçu titled „About the vaccine, or the so-called cowpox” („O Wąkynie, czyli tak zwanej ospie krowiej”) (s. 381), published in Vilnius.

VOLUME XVI

The October issue did not contain any medicine-related texts.

Issue 2 – November 1804:

- Under the heading „Chemistry”, we can find the text „About the chemical ingredients of animal source foods and their impact on life and health” („O pokarmach zwierzęcych chemicznie rozebranych, ile wpływają na utrzymanie życia i zdrowia”) (p. 187–198) – a continuation of the topic discussed in previous issues which presented plant-based foods.

Issue 3 – December 1804:

- A continuation of the article „About the chemical ingredients of animal source foods...” was published (p. 335–343).

VOLUME XVII

The January and February issues did not contain any medicine-related texts.

Issue 3 – March 1805:

- „History of the cowpox in Turkey, Greece, and East India by J. de Karro, published in Vienna in 1803” („Historia ospy krowiej w Turczach, Grecyi i Indyach Wschodnich przez J. de Karro książka in octavo w Wiedniu drukowana roku 1803”) (p. 320–342) – text signed as BM, a summary of a French article by Louis Valentin² based on the book by J. de Karro.

VOLUME XVIII

Issue 1 – April 1805:

- A continuation of the cycle about food products titled „About the chemical ingredients of animal source foods” (p. 83–106).

Issue 2 – May 1805:

- A further continuation of the cycle about food products with the subtitle „About coffee and tea” („O kawie i herbacie”) (p. 194–198). The June issue did not contain any medicine-related texts.

2 Louis Valentin (1758–1829) – a French physician and hygienist, populariser of the smallpox vaccine, author of Jenner’s biography [41].

VOLUME XIX

The July and August issues did not contain any medicine-related texts. In the „Literature” section of the September issue, there is an extensive text titled „In the memory of the late Walenty Gagatkiewicz” („Mowa na pochwałę SP. Walentego Gagatkiewicza”) (p. 344–365) by Leopold Lafontaine, remembering one of the most important Warsaw physicians of the late 18th and early 19th century.

VOLUME XX

The October issue did not contain any medicine-related texts.

Issue 2 – November 1805:

- A continuation of the article „About the chemical ingredients of food and beverages” („O pokarmach i napojach chemicznie rozebranych”) published under the heading „Chemistry” (p. 182–202).

Issue 3 – December 1805:

An extensive article was published in the „History” section, titled „About the life and work of Jan Jonston” („Wiadomość o życiu i dziełach Jana Jonstona”) [42 pp. 279–97] by Jerzy Arnold, discussing the biography of a Polish-Scottish physician from the 17th century. Under the heading „Chemistry”, the cycle concerning food and beverages was concluded [42 pp. 313–34].

As we can see, the amount of works published in the „Medicine” section varied depending on the volume. In 1801, there were 10 texts published, in 1802 – 10 texts, in 1803 – 4 texts, in 1804 – one text, in 1805 – only one text as well.

The most of the medicine-related texts (8) were about smallpox prevention and vaccines. It was a widely discussed topic in the medical community in Warsaw at the time, which was apparent in individual publications [43]. Articles published in the „Chemistry” section are an even more numerous group (10 texts). In accordance with the nomenclature of the time, they discussed food and nutrition. It was quite novel for the time, in terms of both structure and content. Prince Aleksander Sapieha has contributed the most information for this section [3 p. 19].

There were eight works that can be categorised as standalone texts strictly related to medicine

and two that discussed the modern history of medicine. Translations and summaries of foreign works were dominant, mostly of German texts – there were 16 such publications total.

It is not always clear who was the author of the articles from the „Medicine” section. Most of the texts are anonymous or signed only with the initials BM, which allows the possibility that it was Michał Bergonzoni. Such initials appear in eight texts, while only one was explicitly signed as Bergonzoni [44]. Another author who signed his texts was Jacek Hiacynt Dziarkowski, who authored four publications. Two articles were written by Leopold Lafontaine, while Jerzy Arnold and Filip Kincel contributed one article each. There is also a text signed as O.G.P.H.N., whose author remains a mystery.

Despite assuring that „The New Warsaw Diary will be published in the year 1806” [42 p. 239], the December issue from 1805 turned out to be the last one. This was mostly caused by financial issues and a declining number of subscribers, but also possibly by the political situation in Southern Prussia (the official name of the region that Warsaw was in) at the time. The most important factor was the gradual decline of the general social status of the people living in the occupied regions. The two daily papers published in Warsaw, i.e. „The Warsaw Gazette” („Gazeta Warszawska”) and „The Warsaw and Foreign Correspondent Gazette” („Gazeta Korespondenta Warszawskiego i Zagranicznego”) lost half of their readers, with no more than 500–800 volumes printed altogether in the years 1799–1801 [45]. According to Jerzy Łojek, the press of the time was constantly on the verge of bankruptcy [22 p. 61], and titles like „The New Warsaw Diary”, financed entirely either by their organisers or subscribers, had no real chance of success. They were barely ever published for a longer time than 2 to 3 years [22 p. 61] – the „Health Journal for all Society” published in Warsaw by Leopold Lafontaine in the years 1801–1802 serves as the best example of this [46]. The Prussian censorship, while more lax than its Russian counterpart, was another obstacle, since it did not allow corrections of some scientific texts or made publication of government announcements from Berlin mandatory. Taking all of this into consideration, the editor and the authors – famous Warsaw physicians – certainly deserve respect for taking up the challenge. It was not in vain, since people who have worked on „The Diary”, such as Ludwik Osirski and Feliks Bentkowski, later contributed to other press endeavours in the Duchy of Warsaw and Congress Poland [21 pp. 217–8].

Założenie w Warszawie w 1800 r. Towarzystwa Przyjaciół Nauk w znaczący sposób wpłynęło na ożywienie ruchu intelektualnego w mieście [1 pp. 7–9]. Działania propagujące, szczególnie wymiana korespondencji, objęły duży obszar kraju rozdartego między trzech zaborców. Do przedsięwzięć mających na celu utrwalenie pozytywnych trendów należały bez wątpienia rozszerzenie kręgu informacji i poprawa dostępu do wiedzy przez wydawanie periodyku, który byłby poświęcony najważniejszym zagadnieniom omawianym w czasie posiedzeń Towarzystwa oraz przynosił informacje o nowinach z różnych dziedzin nauki docierających z innych krajów Europy. Jednym z założeń było to, aby powołane do istnienia pismo kształtowało jednocześnie pozytywny stosunek do mowy i piśmiennictwa polskiego – wśród wyższych warstw społeczeństwa panował bowiem kult języka francuskiego, a władze zaborcze powszechnie wprowadzały język niemiecki jako urzędowy [1 p. 2].

Prace nad przygotowaniem periodyku podjął w drugiej połowie 1800 r. Franciszek Ksawery Dmochowski, dawny sekretarz Hugona Kołłątaja, blisko związany również z Tadeuszem Kościuszką, w czasie insurekcji współwydawca „Gazety Wolnej Warszawskiej” i „Gazety Rządowej” [2], który po powrocie w 1799 r. z emigracji na stałe związał się ze środowiskiem warszawskim. Prace organizacyjne nie trwały bardzo długo – daje się tu zauważyć wyraźna pomoc Ignacego Krasińskiego, utrzymującego dobre stosunki z dworem berlińskim [3 pp. 9–10] – i w roku 1801 ukazał się pierwszy numer „Nowego Pamiętnika Warszawskiego”. Od samego początku w bliskich kontaktach z redakcją kierowaną przez Dmochowskiego pozostawało Towarzystwo Przyjaciół Nauk, którego pomysłodawca i wydawca nowego czasopisma był również członkiem – pełnił obowiązki sekretarza [2 p. 64].

Pełny tytuł czasopisma brzmiał: „Nowy Pamiętnik Warszawski: dziennik historyczny, polityczny, tudzież nauk i umiejętności. Pomimo słowa „dziennik” [4] czasopismo ukazywało się jako miesięcznik, gdyż na formę dziennika nie wyraziły zgody władze pruskie [5 p. 27]. Na karcie tytułowej numeru rozpoczynającego kolejny kwartał podawano trzy następujące po sobie miesiące. W pierwszym zeszycie z danego kwartału znajdował się także spis treści wszystkich trzech numerów – „rejestr materii” [4]. Pozwalało to łatwiej oprawiać trzy zeszyty w tomik. Tak też była prowadzona paginacja. Jako format przyjęto popularną ósemkę.

W niniejszym artykule ujęty został cały okres regularnego ukazywania się periodyku, cennego dla kultury medycznej i nie tylko, zamknięty w datach wymienionych w tytule.

Aktualnie egzemplarze „Pamiętnika” należą do zbiorów Biblioteki Narodowej w Warszawie [6], Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie [7], Biblioteki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego [8]. Ponadto w Bibliotece Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie [9] znajdują się dwa roczniki: pierwszy obejmuje tomy 1 i 3, drugi – tomy od 1 do 5. W dziale zbiorów specjalnych Biblioteki Uniwersytetu Gdańskiego przechowywane są następujące numery: T. 1–2, styczeń–czerwiec (1801); T. 3, wrzesień (1801), brak numerów lipcowego i sierpnowego; T. 4, październik – grudzień (1801); T. 5–6, styczeń–czerwiec (1802); T. 8, październik–grudzień (1802); T. 9, marzec (1803), brak numerów styczniowego i lutowego; T. 10, kwiecień–czerwiec (1803); T. 11, lipiec i wrzesień (1803), brak numeru sierpnowego; T. 12, listopad–grudzień (1803), brak numeru październikowego; T. 13–15, styczeń–wrzesień (1804); T. 17–20, styczeń–grudzień (1805) [10]. „Pamiętnik” dostępny jest również w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Łodzi (od T. 16 – 1804 do T. 20 – 1805) [11] oraz w Centralnej Bibliotece Rolniczej Narodowego Instytutu Kultury i Dziedzictwa Wsi – Oddziale w Puławach, gdzie znajdują się wszystkie roczniki [12]. W Warszawie, prócz egzemplarzy w zbiorach Biblioteki Narodowej, analizowany tytuł jest przechowywany w Bibliotece Uniwersyteckiej i w bibliotece Wydziału Historii Uniwersytetu Warszawskiego [13].

Kontakt z periodykiem w znacznym stopniu ułatwia wersja cyfrowa, udostępniana przez Federację Bibliotek Cyfrowych [14]. Czytelność skanów i możliwość powiększenia czynią tytuł dostępnym dla osób z dysfunkcją narządu wzroku.

Na potrzeby niniejszego artykułu jako obiekt badawczy posłużyły tomy oryginalne ze zbiorów Biblioteki Narodowej w Warszawie oraz, dla porównania, wersja cyfrowa egzemplarzy znajdujących się w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie.

Zapowiedź ukazania się „Nowego Pamiętnika Warszawskiego” opublikowano w formie prospektu dołączonego do prasy warszawskiej 25 listopada 1800 r. [15], a ogólne anonse o nowym tytule znalazły się w stołecznych gazetach 23 grudnia 1800 r. [16, 17] Prócz omówienia tematyki w prospekcie zawarto informacje o cenie prenumeraty. W Warszawie wynosiła ona: kwartalnie – 13½ zł, półrocznie – 27 zł, rocznie – 54 zł, a na prowincji (prenumerata realizowana przez urzędy

pocztowe) – odpowiednio 16 zł, 32 zł i 64 zł. W rzeczywistości prenumerata dotyczyła okresu półrocznego lub rocznego [18 p. 129], a czasopismo można było odbierać za pośrednictwem poczty i „w mieście składów” [19 p. 129], pod którym to pojęciem rozumiano składy księgarskie działające w większych miastach.

Druku nowego periodyku podjęła się Drukarnia Księży Pijarów, a dystrybucją, przynajmniej na terenie Warszawy, zajmował się „JX Bielski prefekt drukarni Piiarskiej” [20 p. 257] – i u niego też można było nabywać pojedyncze egzemplarze. Jak zanotował w swoim pamiętniku Franciszek Salezy Dmochowski [21 p. 280] (syn redaktora), pojedynczy nakład sięgał blisko tysiąca egzemplarzy. Nie jest to bardzo wiarygodne, gdyż – na co zwrócił uwagę Jerzy Łojek [22 p. 62] – ówczesne nakłady typowo informacyjnej prasy warszawskiej sięgały maksymalnie 900 egzemplarzy.

Tematyka ujęta w spisie treści obejmowała najczęściej 12 lub 13 zagadnień z różnych dziedzin wiedzy. Najpopularniejszy schemat uwzględniał filozofię, moralność, ekonomię, historię, „piękne kunsztu” [23] (tak określano działania artystyczne, malarstwo i rzeźbę), szeroko rozumiane zagadnienia literackie i – na koniec praktycznie każdego numeru – „obraz polityczny Europy” [4 pp. 95–127] z wymienieniem konkretnych państw. Pojawiały się też artykuły dotyczące innych dziedzin: astronomii, fizyki i logiki (pisanej jako „loika” [19 p. 258] i traktowanej jako część nauk ścisłych, nie zaś filozofii) oraz – i to dość obszerne – chemii [24 p. 56]. O rozległości zainteresowań redakcji czasopisma wspomina m.in. Józef Ujejski [25].

W oznakowaniu tekstów zachodziła jednak pewna niekonsekwencja, przykładowo pod nagłówkiem „Filozofia” w numerze 4 znaleźć można artykuł *O napojach chemicznie rozebranych...* [26 pp. 1–17], a w numerze 6 – *Początki chemii* [27 p. 312] autorstwa Jędrzeja Śniadeckiego. Podobnie było w dziale poświęconym historii, gdzie prócz tekstów *stricto* historycznych [28 p. 1] publikowano opisy krajów i fragmenty korespondencji z podróży [28 p. 18], a także w dziale ekonomicznym, gdzie zamieszczano artykuły dotyczące prowadzenia gospodarstwa rolnego czy nawet – używając nomenklatury współczesnej – weterynarii [29 p. 88]. Redakcja ogłaszała również streszczenia wystąpień, referatów i dyskusji z posiedzeń Towarzystwa [27 p. 325, 30 p. 185], na co przeznaczała osobny dział o nagłówku „Towarzystwo Warszawskie Przyjaciół Nauk” [19 p. 237]. W periodyku znalazły swoje miejsce ogłoszenia o konkursie na pracę naukową, a w 1805 r. – statut organizacyjny.

Zamieszczano także ogłoszenia i dekrety rządowe władz pruskich [28 pp. 63–6] oraz dotyczące zaboru rosyjskiego [19], często ujmowane w osobnym dziale „Polityka” [19 p. 205]. Publikacja tekstów władz carskich pozwala na przypuszczalne określenie zasięgu periodyku – wskazuje na fakt, iż „Pamiętnik” mógł być rozpowszechniany również na wschodnich terenach dawnej Rzeczypospolitej.

Problematyka medyczna podzielona została zgodnie z ówczesną terminologią na medycynę i chirurgię, przy czym z takim wyróżnikiem w tekście spotkać się można tylko w jednym numerze [30].

Prezentacja zagadnienia w niniejszym artykule obejmuje wszystkie roczniki.

TOM I

W trzech numerach tworzących pierwszy tom – styczeń, luty, marzec 1801 – tekstów poświęconych tematyce medycznej nie zamieszczono. Poniżej omówione zostaną artykuły opublikowane w kolejnych tomach.

TOM II

Numer 4 – kwiecień 1801:

- *O Krowiey ospie* (s. 23–36) – tekst anonimowy, oparty na artykule w formie listu „J. M. Nowella doktora medycyny” [26 pp. 23–36], o którego pochodzeniu nic bliżej nie wiadomo.

Numer 5 – maj 1801:

- *Rzut oka na lekarską naukę* (s. 139–145) – artykuł sygnowany BM;
- *Nowa operacya, która przywróciła wzrok ślepemu* (s. 145–148) – tekst anonimowy. Warto zwrócić uwagę na samą konstrukcję artykułu, gdyż autor nie koncentrował się jedynie na nowinkach: we wstępie zaprezentował opis budowy gałki ocznej, co pozwalało na lepsze zrozumienie dalszej treści, poświęconej już samemu zabiegowi. Jak zanotował Stefan Demby w biogramie Franciszka Ksawerego Dmochowskiego [2 pp. 62–5], informacje zawarte w artykule pozwoliły Leopoldowi Lafontaine’owi nawiązać kontakt z francuskim chirurgiem i następnie pomyślnie przeprowadzić podobny zabieg w Warszawie.

W numerze czerwcowym nie ukazał się żaden tekst poświęcony medycynie.

TOM III

Numer 7 – lipiec 1801:

- *Sposób przedłużenia życia ludzkiego przez doktora Huffelanda profesora medycyny w Jenie w 1797* (s. 76–86) – omówienie obszernego, liczącego blisko 700 stron dzieła Christopha Wilhelma Hufelanda *Die Kunst das menschliche Leben*, autor streszczenia sygnowany inicjałami O.G.P.H.N;
- „*Dziennik Zdrowia dla Wszystkich Stanów*” (s. 87–88) – prezentacja i omówienie w formie recenzji pierwszego polskiego popularnego czasopisma poświęconego zagadnieniom zdrowotnym, które wydawał w Warszawie Leopold Lafontaine.

Numer 8 – sierpień 1801:

- *Listy o ospie krowiej do pani de...* przez doktora Colladon (s. 195–212) – niestety brak informacji, skąd zostały zaczerpnięte i kto przygotował je do druku w języku polskim;
- *Odezwa do „Pamiętnika”,* sygnowana BM, a bezpośrednio po niej *Wyluszczenie nauki Browna* (s. 212–220) – najprawdopodobniej oba teksty mają jednego autora, co sugerują użyte inicjały.

TOM IV

Numer 10 – październik 1801:

- *Kontynuacja wyluszczenia nauki Browna przez Gilberta* (s. 67–79) – po zakończeniu tekstu inicjały BM, co może sugerować, iż tekst został zaczerpnięty z pracy Gilberta i, na co wskazuje z kolei zakończenie przypisu [31 p. 67], przetłumaczony. Niestety o źródle brak bliższych danych. Przypuszczalnie chodzi tu o jedną z prac Nicolasa-Pierre’a Gilberta, lekarza francuskiego zajmującego się higieną wojskową [32].

Numer 11 – listopad 1801:

- Napotykamy tu sytuację dość wyjątkową. Tekst oznaczony w spisie treści jako „Medycyna” [33] wewnątrz numeru opatrzone wyróżnionym majuskułą tytułem „Edukacja fizyczna” [18 p. 200], nagłówek u góry strony brzmi zaś „Filozofia” [18 p. 200].
- *O wychowaniu dzieci w pierwszych latach ich życia* (s. 200–206) – krótkie streszczenie kolejnej pracy Christopha Wilhelma Hufelanda, *Guter Rath an Mütter über die wichtigsten Punkte der physischen Erziehung der Kinder*

in dem ersten Jahren, która ukazała się w Berlinie w 1799 r.; niestety brak informacji o tłumaczu bądź autorze.

Numer 12 – grudzień 1801:

- *Sposób zachowania i przedłużenia życia osobom słabym i chorowitym* (s. 324–331) – anonimowy tekst, którego osnowę zaczerpnięto z „dzieła pana Struve” [34 p. 325].

TOM V

Numer 1 – styczeń 1802:

- *Sposób zachowania i przedłużenia życia osobom słabym i chorowitym wypis drugi z dzieła Pana Struve* (s. 55–63) – kontynuacja z poprzedniego numeru. W tytule wyraźnie zaznaczono, iż jest to skrót zaczerpnięty z dzieła Christiana Augusta Struvego, niemieckiego lekarza i higienisty, propagatora szczepień przeciwko ospie [35]. Mowa o wydanej we Wrocławiu dwutomowej pracy *Ueber Gesundheit Wohl und Volks Vorurteile*. Niestety nie wiadomo o autorze przekładu;
- *Oświadczenie względem szaleju przez Kamery J. K. Mci Prus Południowych Wojsno-Ekonomiczną* (s. 63–66) – oficjalny okólnik rządowy dotyczący zatruc szalejem, przypadkowo brany za pietruszkę lub pasternak, a także pierwszej pomocy w przypadku zatrucia;
- *O ospie Krowiej* (s. 66–71) – tekst anonimowy, choć uwaga zawarta w zakończeniu: „i w wydanym piśmie starał się pożytki iey do powszechney podac wiadomości” [28 p. 71] pozwala przypuszczać, iż artykuł do druku przygotował Jacek Hiacynt Dziarkowski.

Numer 2 – luty 1802:

- *O cieple podług zdania Józefa Franka stosownie do zasad Browna* (s. 200–209).

Numer 3 – marzec 1802:

- *O cieple podług zdania Józefa Franka stosownie do zasad Browna – reszta* (s. 354–363) – kontynuacja z poprzedniego zeszytu, również sygnowana BM.

Już w tytule znajduje się przypis, oznaczony asteriskiem, do pracy Melchiora Adama Weikarda *Doctrine médicale simplifiée, ou éclaircissement et confirmation du nouveau système de médecine de Brown*, sygnowany inicjałami BM.

TOM VI

- W numerach kwietniowym i majowym brak tekstów poświęconych zagadnieniom medycznym.

Numer 3 – czerwiec 1802:

- *Operacja chirurgiczna Ob. Demours sławnego okulisty paryzkiego powtórzona szczęśliwie w Warszawie przez Jmci pana Lafontaine medycyny i chirurgii doktora* (s. 358–362) – szczegółowy opis zabiegu i stosowanego później leczenia pozwala przypuszczać, iż tekst wyszedł spod pióra Leopolda Lafontaine’a i został później zredagowany. Artykułowi towarzyszył niezachowany „kopiersztych”³ przedstawiający kolejne fazy zabiegu. Była to najprawdopodobniej rycina identyczna z ilustracją obszernego tekstu Lafontaine’a zamieszczonego na łamach „Dziennika Zdrowia dla Wszystkich Stanów” [36]. Co istotne, artykuł ukazał się w „Pamiętniku” pod nagłówkiem „Chirurgia” [37 p. 358].

TOM VII

W numerze lipcowym nie pojawił się żaden tekst dotyczący medycyny.

Numer 2 – sierpień 1802:

- *O ospie krowiej albo raczej o ospie ochraniającej* (s. 195–207) – artykuł autorstwa Jacka Hiacynta Dziarkowskiego.

Numer 3 – wrzesień 1802:

- *O czystości ust* (s. 336–343) – tekst sygnowany B. M.

TOM VIII

Numer 1 – październik 1802

- *O skutku drożdży* (s. 68–74) – pióra Jacka Hiacynta Dziarkowskiego.

W numerze listopadowym nie znalazł się żaden tekst medyczny.

Numer 3 – grudzień 1802:

- *Kontrproby krowiej ospy* (s. 332–340) – tekst sygnowany B. M.

TOM IX

Numer 1 – styczeń 1803:

- *O mocy galwanizmu w głuchocie* (s. 77–84) – autorem artykułu jest podpisany pod nim Michał Bergonzoni.
- W numerze lutowym nie zamieszczono żadnego tekstu poświęconego medycynie.

Numer 3 – marzec 1803:

- *Niebezpieczne skutki imaginacji przez P. Hufeland* (s. 314–328) – u podstaw tekstu leżało najprawdopodobniej polskie tłumaczenie *Sztuki przedłużania życia ludzkiego*, a do druku przygotował go „P. Kincel [38 p. 328]”⁴;

Jako następny w numerze ukazał się artykuł *O pokarmach chemicznie rozebranych iako wpływających do utrzymania życia i zdrowia* (s. 329–339) – pod nagłówkiem „Chimii” – poruszający zagadnienia związane z problematyką medyczną, niestety niesygnowany. To jeden z pierwszych artykułów w języku polskim poświęconych chemii żywności.

TOM X

- W numerze kwietniowym brak artykułów o tematyce medycznej.

Numer 2 – maj 1803:

- Znalazł tu swój dalszy ciąg tekst z poprzedniego numeru: *O pokarmach roślinnych* (s. 225–237) – tekst ponownie opublikowany pod nagłówkiem „Chimii”, również anonimowy.
- W dziale „Literatura” zamieszczono szczegółowe omówienie książki Jacka Hipolita Dziarkowskiego *Wybór roślin krajowych dla okazania skutków lekarskich ku pożytkowi domowemu* (s. 258–260), którego pierwsze wydanie ukazało się w 1803 r. w Warszawie.

Numer 3 – czerwiec 1803

- *O leczeniu obłąkanych przez doktora Willis* (s. 314–323) – anonimowe opracowanie (z bliżej nieznanego źródła) tekstu Francisca

Willisa [39], angielskiego lekarza zajmującego się chorobami psychicznymi. Był to najprawdopodobniej jeden z wykładów zebranych wiele lat później, gdyż dopiero w maju 1822 r., w „cykl wykładów Gulstona” i opublikowanych w roku następnym.

TOM XI

- W żadnym z trzech numerów w tomie nie zamieszczono artykułu poświęconego medycynie.

Tom XII

Numer 1 – październik 1803:

- Pod nagłówkiem „Chimii” opublikowano dalszą część tekstu dotyczącego pokarmów, zatytułowaną *O warzywach* (s. 65–76) – co zostało zaznaczone asteriskiem: „w numerze 29 pamiętnika mówiło się o Owocach: teraz, więc następuje mówić o Warzywach”.

Numer 2 – listopad 1803:

- *Opisanie domu położów w Wiedniu przez Aloizego Kola MD i Profesora sztuki położniczej w Parmie z włoskiego przetłumaczone* (s. 176–187) – przekład nieznaney bliżej pracy sygnowany BM, z licznymi odnośnikami w przypisach, zamieszczony pod nagłówkiem „Chirurgia”.

Numer 3 – grudzień 1803:

- Opublikowano dalszy ciąg artykułu o pokarmach roślinnych, opatrzone nagłówkiem „Chimii” (s. 337–349) – poświęcony zbożom.

TOM XIII

Numer 1 – styczeń 1804:

- *Osobliwe doświadczenie skutku szczepienia ospy ochraniającej w słabości wzroku przez pana Schmidt praktykującego lekarza w Boiemburgu w roku 1802 na dziecięciu przeszło kwartał mającym uczynione; wyjęte z dziennika pod tytułem „Ophtalmologische Bibliothek herausgegeben von Dr. Karl Schimly und Dr. Joh. Adam Schmidt Erster Band. Zweytes Stück pagina 119”* (s. 83–88) – tekst przygotowany do druku przez

Jacka Hiacynta Dziarkowskiego, zaczerpnięty z pierwszego niemieckojęzycznego czasopisma poświęconego okuliście, założonego w 1802 r.

- W numerach lutowym i marcowym nie opublikowano żadnego artykułu dotyczącego medycyny.

TOM XIV

W numerze kwietniowym brak tekstów o tematyce medycznej.

Numer 2 – maj 1804:

- Pod nagłówkiem „Chimii” ukazał się tekst *O pokarmach roślinnych ciąg dalszy* (s. 217–226) – poświęcony m.in. grochowi („legumienie”), sago i orzechom.

W numerze czerwcowym nie pojawił się żaden artykuł medyczny.

TOM XV

- W numerach lipcowym i sierpniowym nie zamieszczono żadnego tekstu poświęconego medycynie.
- W numerze wrześniowym w rubryce „Książki nowe” [40 pp. 380–I] wspomniano pracę Augusta Beçu *O Wąkynie, czyli tak zwanej ospie krowiej* (s. 381), która wyszła drukiem w Wilnie.

TOM XVI

- W numerze październikowym nie ukazał się żaden artykuł medyczny.

Numer 2 – listopad 1804:

- Znowu pod nagłówkiem „Chimii” pojawił się tekst *O pokarmach zwierzęcych chemicznie rozebranych, ile wpływają na utrzymanie życia i zdrowia* (s. 187–198) – wyraźna kontynuacja tematu podjętego przez autora w poprzednich numerach, gdzie prezentowane były produkty pochodzenia roślinnego.

Numer 3 – grudzień 1804:

- Zamieszczony został ciąg dalszy artykułu *O pokarmach zwierzęcych chemicznie rozebranych...* (s. 335–343).

4 Filip Kincel był jednym z lekarzy warszawskich, autorem m.in. podręcznika: *„Sposoby ratowania nieszczęśliwych w chorobach nagłą śmiercią zagrożających”* w Drukarni Gazety Warszawskiej, Warszawa 1806.

TOM XVII

- W numerach styczniowym i lutowym brak tekstów o tematyce medycznej.

Numer 3 – marzec 1805:

- *Historia ospy krowiej w Turczech, Grecyi i Indyach Wschodnich* przez J. de Karro książka in octavo w Wiedniu drukowana roku 1803 (s. 320–342) – tekst sygnowany BM, streszczenie francuskiego artykułu Louisa Valentina⁵ powstałego na kanwie książki J. de Karro.

TOM XVIII

Numer 1 – kwiecień 1805:

- Znaleźć tu można kontynuację cyklu o produktach spożywczych – zatytułowaną *O pokarmach zwierzęcych chemicznie rozebranych* (s. 83–106).

Numer 2 – maj 1805:

- Ciąg dalszy serii na temat pokarmów – opatrzony podtytułem *O kawie i herbacie* (s. 194–198).
- W numerze czerwcowym brak tekstów poświęconych medycynie.

TOM XIX

- W numerach lipcowym i sierpniowym nie zamieszczono żadnego artykułu medycznego. W numerze wrześniowym w dziale „Literatura” znalazła się obszerna *Mowa na pochwałę SP. Walentego Gagatkiewicza* (s. 344–365), napisana przez Leopolda Lafontaine’a – tekst upamiętniający postać jednego z wybitnych lekarzy warszawskich przełomu XVIII i XIX w.

TOM XX

- W numerze październikowym nie pojawiły się publikacje dotyczące zagadnień związanych z medycyną.

Numer 2 – listopad 1805:

- Pod nagłówkiem „Chimii” znalazła się kontynuacja artykułu *O pokarmach i napojach chemicznie rozebranych* (s. 182–202).

Numer 3 – grudzień 1805:

- W dziale tematycznym „Historia” zamieszczono obszerny artykuł Jerzego Arnolda *Wiedomość o życiu i dziełach Jana Jonstona* [42 pp. 279–97] (polskiego lekarza pochodzenia szkockiego żyjącego w XVII w.), a pod nagłówkiem „Chimii” – zakończenie cyklu *O pokarmach i napojach...* [42 pp. 313–34].
- Rozkład zasadniczych publikacji zamieszczanych pod nagłówkiem „Medycyna” był, jak widać, dość nierównomierny. Kolejno ukazywało się: w 1801 r. – 10 tekstów, w 1802 r. – 10 tekstów, w 1803 r. – 4 teksty, w 1804 r. – 1 tekst, w 1805 r. – również tylko 1 tekst.
- Najwięcej artykułów związanych z medycyną (8) zostało poświęconych ospie – zapobieganiu chorobie i szczepieniom. Był to podówczas temat żywo dyskutowany w środowisku lekarskim Warszawy, co znalazło nawet wyraz w samodzielnych publikacjach [43]. Jeszcze liczniejszą grupę (10 pozycji) tworzą artykuły prezentowane pod nagłówkiem „Chimii” i dotyczące – zgodnie ze współczesną nomenklaturą – zagadnień żywieniowych i diety. Było to jak na owe czasy dość duże *novum*, ze względu zarówno na formę, jak i na treść. Najwięcej informacji do omawianego działu przygotował książę Aleksander Sapieha [3 p. 19].

- Prac, które można uznać za teksty samodzielne dotyczące bezpośrednio medycyny, ukazało się osiem, dwie zaś obejmowały zakres współczesnej historii medycyny. Dominowały tłumaczenia i opracowania tekstów zagranicznych, głównie niemieckojęzycznych – takich publikacji zamieszczono na łamach „Nowego Pamiętnika Warszawskiego” aż 16.
- Trudno ustalić ze stuprocentową pewnością, kto był autorem artykułów z działu „Medycyna”. Większość tekstów jest niesygnowana albo sygnowana tylko dwiema literami, drukowanymi majuskułą – BM, co pozwala przypuszczać, że chodzi o Michała Bergonzoniego. Inicjały takie pojawiają się po ośmiu tekstach, imiennie zaś Bergonzoni podpisał się pod jednym [44]. Drugim autorem, który wyraźnie sygnował swoje publikacje, był Jacek Hiacynt Dziarkowski, podpisany pod czterema tekstami. Dwa artykuły wyszły spod pióra Leopolda Lafontaine’a, a po jednym złożyli do czasopisma Jerzy Arnold i Filip Kincel.

Jest też tekst sygnowany O.G.P.H.N. – tu niestety nic nie wiadomo o autorze.

- Pomimo zapewnienia, iż „Pamiętnik Warszawski wychodzić będzie w roku 1806” [42 p. 239], numer grudniowy z 1805 r. był ostatnim numerem periodyku. Na brak kontynuacji złożyły się przede wszystkim względy finansowe i malejąca liczba prenumeratorów, ale nie można wykluczyć i sytuacji politycznej panującej podówczas w Prusach Południowych (taką oficjalną nazwę nosił okręg, w którym znalazła się Warszawa). Najważniejszą przyczyną była tu postępująca pauperyzacja społeczeństwa na terenie zagarniętym przez zaborców. Prasa codzienna ukazująca się w Warszawie – czyli dwie gazety, a mianowicie „Gazeta Warszawska” oraz „Gazeta Korespondenta Warszawskiego i Zagranicznego” – straciła ponad połowę czytelników, w latach 1799–1801 drukowano łącznie nie więcej niż 500–800 egzemplarzy [45]. Zdaniem Jerzego Łojka wydawnictwa prasowe oscylowały nieustannie na granicy bankructwa [22 p. 61], a tytuły takie jak „Nowy Pamiętnik Warszawski”, praktycznie w całości finansowane bądź przez organizatorów, bądź z prenumeraty, nie miały szans na normalny rozwój. Rzadko ukazywały się dłużej niż przez 2–3 lata [22 p. 61], czego najlepszym dowodem jest „Dziennik Zdrowia dla Wszystkich Stanów”, publikowany w Warszawie przez Leopolda Lafontaine’a w latach 1801–1802 [46]. Cenzura pruska, choć i tak zdecydowanie łagodniejsza od rosyjskiej, również nie sprzyjała rozwojowi, blokując dostęp do możliwości edycji pewnych tekstów naukowych albo wprowadzając obowiązkowy druk obwieszczeń władz z Berlina. Tym większy szacunek należy się redaktorowi i autorom – znanym lekarzom warszawskim – którzy podjęli inicjatywę. Nie była ona bezowocna, o czym świadczą kolejne przedsięwzięcia wydawnicze, rozwijane już w Księstwie Warszawskim, a następnie w Królestwie Polskim m.in. przez Ludwika Osieńskiego i Feliksa Bentkowskiego, uprzednio współpracujących z „Nowym Pamiętnikiem Warszawskim” [21 pp. 217–8].

REFERENCE LIST

1. Skarbek F. Wspomnienie o Warszawskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk. Kraków: Druk. C.K.Uniwersytetu Jagiellońskiego; 1860
2. Demby S. Franciszek Ksawery Dmochowski. In: Askenazy S, editor. Album biograficzne zasłużonych Polaków i Polek wieku XIX. Warszawa: M. Chełmońska; 1901. pp. 62–5

5 Louis Valentin (1758–1829) – francuski lekarz i higienista, propagator szczepień przeciwko ospie, autor biografii Jennera [41].

3. Giermańska-Szlak A. „Nowy Pamiętnik Warszawski” (1801–1805) F. K. Dmochowski. *Rocznik Historii Prasy Polskiej*. 2001;4(2 (8)):5–25
4. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1801;1(1)
5. Beylin K. Piętnaście lat Warszawy: (1800–1815). Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy; 1976
6. Katalog Biblioteki Narodowej [cited 17.02.2025.] Available from: https://katalogi.bn.org.pl/permalink/48OMNIS_NLOP/2nr-d9p/alma9913684474705606
7. Katalog Bibliotek UJ [cited 17.02.2025.] Available from: https://katalogi.uj.edu.pl/permalink/48OMNIS_UJA/1v550j0/alma991011550119705067
8. Katalog Biblioteki Uniwersyteckiej KUL [cited 17.02.2025.] Available from: https://katalog.kul.pl/permalink/48OMNIS_KUL/e9q3jc/alma991001561049706831
9. Katalog Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie [cited 17.02.2025.] Available from: https://omnis-pau.primo.exlibrisgroup.com/permalink/48OMNIS_PAU/7v72g/alma991000092979708834
10. Katalog Biblioteki UG [cited 17.02.2025.] Available from: https://katalog-bug.ug.edu.pl/permalink/48FAR_UGD/e7foi5/alma991002170849708343
11. Katalog Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Łodzi [cited 17.02.2025.] Available from: https://omnis-wbpl.primo.exlibrisgroup.com/permalink/48OMNIS_WBPL/11t6id9/alma991000973299708836
12. Katalog Centralnej Biblioteki Rolniczej im. Michała Oczapowskiego w Puławach [cited 17.02.2025.] Available from: https://omnis-nikidw.primo.exlibrisgroup.com/permalink/48OMNIS_CAL/m6equ0/alma990000417550108835
13. Katalog Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie [cited 17.02.2025.] Available from: https://omnis-buw.primo.exlibrisgroup.com/permalink/48OMNIS_UOW/1tfbgh2/alma991002621899708831
14. FBC–Wyniki wyszukiwania [cited 17.02.2025.] Available from: <https://fbc.pionier.net.pl/results?action=AdvancedSearchAction&type=-3&p=0&val1=q:Nowy%20Pami%C4%99tnik%20Warszawski>
15. *Gazeta Korrespondenta Warszawskiego y Zagranicznego*. 1800;94:1036
16. *Gazeta Korrespondenta Warszawskiego y Zagranicznego*. 1800;102:1132
17. *Gazeta Warszawska*. 1800;(102):1712
18. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1801;4(11)
19. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1802;8(11)
20. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1802;8(12)
21. Dmochowski FS. Wspomnienia od 1806 do 1830 roku. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy; 1959
22. Łojek J. Prasa polska w latach 1795–1815. In: Łojek J, editor. *Prasa polska w latach 1661–1864*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe; 1976
23. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1801;1
24. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1802;8(10)
25. Ujejski J. Pamiętnikowi Warszawskiemu pro memoria. *Pamiętnik Warszawski*. 1929; 1:106–21
26. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1801;2(4)
27. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1801;2(6)
28. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1802;5(1)
29. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1801;3(7)
30. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1801;2(5)
31. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1801;4(10)
32. Nicolas-Pierre Gilbert [Internet]. Wikipedia; [cited 19.02.2025.] Available from: https://fr.wikipedia.org/wiki/Nicolas-Pierre_Gilbert
33. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1801;4
34. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1801;4(12)
35. Rumberger E. Struve, Christian August. *Neue Deutsche Biographie*. 2013;25:602–3
36. O osobiwszym i wcale nowym sposobie przywracania wzroku. *Dziennik Zdrowia dla Wszystkich Stanów*. 1802;12:376–84
37. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1802;6(6)
38. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1803;9(3)
39. Francis Willis [Internet]. Wikipedia; [cited 19.02.2025.] Available from: https://pl.wikipedia.org/wiki/Francis_Willis
40. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1804;15(9)
41. Jourdan A-J-L. Valentin, Louis. In: Pancko-ucke CLF, editor. *Dictionnaire des sciences médicales: biographie médicale*. Paris 1825. pp. 387–9
42. Nowy Pamiętnik Warszawski. 1805;20(12)
43. Lafontaine FL. Zbiór pism w materji szczy-pienia ospy krowiej wydanych, pod wyrok publiczności oddany. Warszawa 1802
44. Bergonzoni M. O mocy galwanizmu w głuchocie. *Nowy Pamiętnik Warszawski*. 1803;9:77–84
45. Łojek J. Nakłady gazet w Warszawie pod zaborem pruskim (1796–1805). *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego*. 1967;6(1):163–6
46. Turos MJ. Leopold Lafontaine: 1756–1812. Warszawa: Warszawski Uniwersytet Medyczny; 2022

BIBLIOGRAPHY

1. Hufeland CW. Die Kunst das menschliche Leben zu verlängern. Jena: Akademische Buchhandlung; 1797.
2. Hufeland CW. Guter Rath an Mütter über die wichtigsten Punkte der physischen Erziehung der Kinder in den ersten Jahren. Berlin: Heinrich August Rottmann; 1799.
3. Struve CA. Ueber Gesundheit Wohl und Volks Vorurtheile. Breslau: Johann Friedrich Korn; 1797.
4. Weikard MA. Doctrine médicale simplifiée, ou Éclaircissement et confirmation du nouveau système de médecine de Brown. Paris: Théophile Barrois; 1798.
5. Willis F. A treatise on mental derangement: containing the substance of the Gulstonian lectures for May, 1822. London: Longman, Hurst, Rees, Orme, and Brown; 1823.
6. Schmidt JA, Himly KG. *Ophthalmologische Bibliothek*. 1802;1
7. Hufeland CW. Makrobiotyka czyli Sztuka przedłużenia życia ludzkiego: dzieło w dwóch częściach C. F. Hufelanda. Warszawa: Łątkiewicz; 1828.

LIST OF „THE NEW WARSAW DIARY” ISSUES

1. Nowy Pamiętnik Warszawski. (styczeń) 1801
2. Nowy Pamiętnik Warszawski. (kwiecień) 1801
3. Nowy Pamiętnik Warszawski. (maj) 1801
4. Nowy Pamiętnik Warszawski. (czerwiec) 1801
5. Nowy Pamiętnik Warszawski. (lipiec) 1801
6. Nowy Pamiętnik Warszawski. (listopad) 1801
7. Nowy Pamiętnik Warszawski. (grudzień) 1801
8. Nowy Pamiętnik Warszawski. (styczeń) 1802
9. Nowy Pamiętnik Warszawski. (czerwiec) 1802
10. Nowy Pamiętnik Warszawski. (październik) 1802
11. Nowy Pamiętnik Warszawski. (listopad) 1802
12. Nowy Pamiętnik Warszawski. (grudzień) 1802
13. Nowy Pamiętnik Warszawski. (marzec) 1803
14. Nowy Pamiętnik Warszawski. (maj) 1803
15. Nowy Pamiętnik Warszawski. (październik) 1803
16. Nowy Pamiętnik Warszawski. (grudzień) 1803
17. Nowy Pamiętnik Warszawski. (maj) 1804
18. Nowy Pamiętnik Warszawski. (wrzesień) 1804
19. Nowy Pamiętnik Warszawski. (listopad) 1804

20. Nowy Pamiętnik Warszawski. (grudzień) 1804	22. Nowy Pamiętnik Warszawski. (maj) 1805	24. Nowy Pamiętnik Warszawski. (listopad) 1805
21. Nowy Pamiętnik Warszawski. (kwiecień) 1805	23. Nowy Pamiętnik Warszawski. (wrzesień) 1805	25. Nowy Pamiętnik Warszawski. (grudzień) 1805
-

Maria Joanna Turos

Department of Medical Ethics and History of Medicine,
Medical University of Warsaw, Poland

Correspondence: maria.turos@wum.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1343-9218>

Dagmara Budek

Summary of 41st Problem Conference of Medical Libraries „Artificial intelligence and medical libraries – are we at the verge of a transformation?”, Szczecin, September 16-18, 2024

Podsumowanie XLI Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych „Sztuczna inteligencja a biblioteki medyczne – czy jesteśmy u progu transformacji?”, Szczecin, 16-18 września 2024 r.

Medical Library Forum 2024;17(2):41-49

DOI: 10.34738/mlf.0096

Main Library, Pomeranian Medical University in Szczecin, Poland

Correspondence to: dagmara.budek@pum.edu.pl

Abstract

The 41st Problem Conference of Medical Libraries held under the theme „Artificial intelligence and medical libraries – are we at the verge of a transformation?”, organized by the Main Library of the Pomeranian Medical University in Szczecin, gathered more than 120 people from Poland and abroad. The report presents the topics of the speeches concerning both solutions already in use in libraries, but also the possibilities of applying artificial intelligence in the daily work of librarians.

Streszczenie

XLI Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych, odbywająca się pod hasłem „Sztuczna inteligencja a biblioteki medyczne – czy jesteśmy u progu transformacji?”, której organizatorem była Biblioteka Główna Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie, zgromadziła ponad 120 osób z Polski i zagranicy. Sprawozdanie przedstawia tematykę wystąpień konferencyjnych, dotyczących nie tylko rozwiązań już wykorzystywanych w bibliotekach, ale też możliwości zastosowania sztucznej inteligencji w codziennej pracy bibliotekarzy.

Keywords

Problem Conference of Medical Libraries, conference report, artificial intelligence, AI, academic libraries, library application

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license.

The 41st Problem Conference of Medical Libraries, organised by The Main Library of the Pomeranian Medical University in Szczecin, took place on September 16th-18th, 2024. The conference, happening at a different medical university each year, was held at our campus for the third time. In 2024, the leading theme of the conference was „Artificial intelligence and medical libraries – are we at the verge of a transformation?”. The event amassed about 120 participants, as the topic turned out to be interesting not only for librarians from medical universities, but also for those working at other types of universities – coming from Szczecin and other Polish cities, with some participants from Germany visiting as well.

The university authorities took part in the grand opening of the conference, including the rector – prof. Leszek Domański, vice-rector for science – prof. Jerzy Samochowiec, vice-rector for teaching – prof. Violetta Dziedzicko, as well as Krzysztof Goralski – the chancellor of the university. It was also a pleasure to welcome Danuta Jaworska, director of the Main Library in the years 1992–2003, as a guest.

The thematic scope of last year's conference focused on tools based on artificial intelligence (AI) and their possible use in libraries. Dr Ernest Tyburski from the Department of Health Psychology of PMU conducted an introductory lecture titled „Artificial intelligence and the brain – what challenges lie ahead?”, introducing the participants to the inner workings of the human brain and the development of AI.

Solutions based on artificial intelligence have existed for years, but their development has significantly accelerated in the last two decades, especially in the case of language models introduced by OpenAI in 2019. One of the most popular ones, ChatGPT based on the GPT-3.5 model, was made accessible to the general audience in 2022. It has been gaining popularity ever since, including in libraries, which became apparent during numerous presentations. Most often, AI tools are used for promotional activities, collection management, research, analysing readers' preferences or data concerning the use of library resources, while chatbots and virtual assistants answer the users' questions.

The first plenary session was opened by Agnieszka Tupikowska from the Library of the Pomeranian Medical University in Szczecin, who conducted a somewhat experimental presentation showing AI's abilities in processing voice and text. She also summarised the results of a survey she had

gathered among medical librarians, evaluating both benefits and anxieties surrounding the introduction of AI, as well as the analysis of the librarians' opinion on its various uses.

In the next presentation, Ireneusz Bojanowski from the Library of the University of Szczecin spoke about the future of libraries in the context of artificial intelligence, especially in response to the needs of a user deeply immersed in the virtual world.

Dr Przemysław Korytkowski, associate professor at the West Pomeranian University of Technology in Szczecin, presented the benefits of using artificial intelligence in developing bibliographic databases.

The first day was concluded by a trip to the prof. Jerzy Stelmach Marine Science Centre, where participants could see the exhibitions and a show at the planetarium. The view from the terrace overlooking the Chrobry Embankment, illumination of the city centre and the nearby crano-saurs impressed the guests and participants of the conference.

The next day was opened with a presentation about the use of AI-based tools in promotional strategies of libraries, conducted by Dr Katarzyna Bikowska from the University Library of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn.

Ireneusz Bojanowski talked about the ways artificial intelligence is applied at the Main Library of the University of Szczecin, while Łukasz Kobyliński from the Sages company explained to the participants how AI can be used to automatically answer questions directed at a document database.

Dr Anastazja Śniechowska-Karpińska from the Library of the Medical University in Lublin conducted a presentation intriguingly titled „How to deal with the Wizard of Oz – or the encounters with AI in librarian teaching”, trying to answer the question whether introducing different kinds of AI algorithms changes anything in the learning process from the point of view of teaching in academic libraries.

Łukasz Wiśniewski from the Innovative Medical Teaching Workshop at the Pomeranian Medical University in Szczecin presented modern solutions which can support, or even revolutionise the learning process. The presentation included topics such as a repository of didactic materials – interactive atlases and 3D models in four technologies: Virtual Reality (VR), Augmented Reality

(AR), Mixed Reality (MR), and Web-based applications (those that run directly in a web browser).

Manish Bajaj from the Amboss company familiarised the participants with opportunities to improve medical education with the use of artificial intelligence in the Amboss GPT tool.

Aleksandra Guziątek and Justyna Kopiec from the library of the Medical University of Silesia talked about their experiences using AI-based tools while preparing a poster for the European Association of Health Information and Libraries (EAHIL) 2024 conference.

Another presentation, by Kendall Bartsch from the Third Iron company, discussed the use of AI for smart source selection at article level in order to provide better access to library resources.

Dr Paulina Biczowska from the library of the Medical University of Gdańsk conducted a presentation titled „What do big numbers and artificial intelligence say about leading publishers? Elsevier, Springer, MDPI, and others in the years 2013-2023”, which presented research findings concerning the use of AI in the process of evaluating scientific journal publishers and choosing a journal for the potential publication of a scientific article.

Jana Laukova and Yana Bachkarova talked about the impact of artificial intelligence and digital innovation on the transformation of medical education based on the ClinicalKey AI tool from Elsevier.

Agnieszka Goszczyńska from the Information and Library Center of the Medical University of Łódź discussed the use of AI in evaluating and selecting scientific journals, especially in regard to identifying predatory publishers and journal recommendation tools.

Marcin Kapczyński from Clarivate presented how generative AI can be used in order to support innovation and boost efficiency.

The second day, which included numerous presentations, was concluded by a tour of the Mieczysław Karłowicz Philharmonic in Szczecin, opened in 2014. The original building, resembling a tip of an iceberg in its shape, has received multiple awards and nominations in international architectural contests and is widely regarded as the symbol of Szczecin.

The conference included a poster session, during which the authors have presented their ideas,

experiences, and creative visions accomplished with the use of AI, which turned out to be a success. Fourteen posters were presented, three of which were selected by the participants as the best, and their authors rewarded. Dr Katarzyna Bikowska from the library of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn, author of „The librarian motivational song” poster, got the first place; the second place was awarded to Agnieszka Czarnecka from the library of the Medical University of Warsaw for the poster „AI on the old photograph cosmetic surgery ward”, while Dr Paulina Biczowska from the library of the Medical University of Gdańsk got the third place for a poster titled „The work of Piotr Wojciechowski in the eyes of artificial intelligence – does AI understand metaphors?”.

The program of the conference also included meetings of two working groups which have emerged during the workshops conducted at the 40th Jubilee Problem Conference of Medical Libraries in Cracow: the research data management group and the systematic review group.

During the meeting of the working group dealing with research data management at medical universities, discussion topics included the solutions in terms of organisation, archiving, and sharing research data in local installations of the Omega-PSIR system operating within the Polish Platform of Medical Research. The group focused on the newly introduced research data module, especially in the context of improving the process of depositing and verifying data and system errors. The discussion during the meeting also touched upon the challenges of the flow of processed information between the depositors, data stewards, and editors. The meeting concluded with all parties declaring their willingness to take the next steps in the cooperation between universities.

The meeting of the systematic review working group focused on the role of librarians in the process of preparing systematic reviews. The main speakers, Bogumiła Bruc and Anna Sikorska from the Information and Library Center of the Medical University of Łódź, discussed the preferred search strategies applied in publication databases and tools that can be helpful in managing search results. They also presented examples of librarians cooperating with research teams and their input in improving the reviews’ coherence. The discussion also included the challenges concerning the selection of information sources and the role of medical librarians in improving the processes of preparing specific elements of systematic

reviews. Another trainings were planned in order to further develop the librarians’ competences.

The last day of the conference started with a presentation by Anna Uryga from the library of the Jagiellonian University Medical College and Magdalena Kotlarek-Naskręt from the library of the Poznań University of Medical Sciences. The discussion focused on ontological systems and the use of artificial intelligence in medical libraries in a form showcasing the viewpoint of two different generations.

Jacek Głębocki from the Splendor company presented intelligent search and automatic indexing in the Expertus system.

Professor Marcin Korzeń from the West Pomeranian University of Technology in Szczecin presented the prognosis for transformation of employment and education in the era of artificial intelligence, while Marek Garczyński from the Department of Integrated IT Systems of PMU in Szczecin discussed AI in the light of transformation of work and productivity in the academic community.

Medical librarians, or even university librarians in general, were always among the most eager to use new technologies, which allowed them to adapt their services to the needs of the users and communities – especially in the case of such a demanding group as academic staff. Librarians have to keep up with the latest technologies in order to fully support their users. It requires constant learning and adapting to the changing technological environment, which in turn causes library staff to become experts in modern tools and technologies.

Representatives of companies cooperating with university libraries, which have appeared numerously at the conference, have presented the latest technologies and offers from publishers and information source providers, as well as technological solutions supporting the everyday functioning of libraries. Conversations at the stands in the hall of the rectorate building where the conference took place allowed us to freely talk about any details of specific offers.

The topic of last year’s conference turned out to be the right choice – it made artificial intelligence more familiar and has surely inspired many participants to use AI in their everyday work. The diverse program (presentations, posters, working group meetings) allowed all those who were interested to take part.

W dniach 16–18 września 2024 r. odbyła się XLI Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych, której organizatorem była Biblioteka Główna Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego (PUM) w Szczecinie. Konferencja, odbywająca się co roku na innej uczelni medycznej, zorganizowana została w murach naszego uniwersytetu już po raz trzeci. W roku 2024 odbywała się pod hasłem „Sztuczna inteligencja a biblioteki medyczne – czy jesteśmy u progu transformacji?”. Zgromadziła blisko 120 uczestników, temat bowiem okazał się interesujący nie tylko dla bibliotekarzy z uczelni kształcących na kierunkach medycznych, ale też dla bibliotekarzy ze szkół wyższych innych typów ze Szczecina i całej Polski, a nawet z Niemiec.

W uroczystości otwarcia konferencji wzięły udział władze uczelni: rektor – prof. Leszek Domański, prorektor ds. nauki – prof. Jerzy Samochowiec, prorektor ds. dydaktyki – prof. Violetta Dziedzicko, Krzysztof Goralski, kanclerz PUM, a także Danuta Jaworska – dyrektor Biblioteki Głównej PUM w latach 1992–2003.

Tematyka konferencji koncentrowała się wokół narzędzi sztucznej inteligencji (*artificial intelligence*, AI) i możliwości ich wykorzystania w bibliotekach. Wykład inauguracyjny, zatytułowany „Sztuczna inteligencja a mózg – jakie czekają nas wyzwania?”, wygłosił dr Ernest Tyburski z Zakładu Psychologii Zdrowia PUM, który wprowadził uczestników w temat funkcjonowania ludzkiego mózgu i rozwoju AI.

Rozwiązania oparte na sztucznej inteligencji istnieją od wielu lat, ale ich rozwój znacznie przyspieszył w ostatnich dwóch dekadach. Dotyczy to w szczególności modeli językowych wprowadzonych przez OpenAI w 2019 r. Jeden z najbardziej znanych – ChatGPT, oparty na modelu GPT-3.5, został udostępniony szerszej publiczności w 2022 r. Odtąd cieszy się dużą popularnością i znalazł zastosowanie również w bibliotekach, o czym mogliśmy się przekonać podczas licznych wystąpień. Najczęściej narzędzia AI używane są do działań promocyjnych, zarządzania zbiorami, wyszukiwania informacji, analizy preferencji czytelników czy analizy danych dotyczących wykorzystania zbiorów bibliotecznych, a chatboty i asystenci wirtualni odpowiadają na pytania użytkowników.

Pierwszą sesję plenarną rozpoczęło wystąpienie Agnieszki Tupikowskiej z biblioteki Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie.

Prelegentka przedstawiła nieco eksperymentalną prezentację pokazującą możliwości narzędzi sztucznej inteligencji w zakresie przetwarzania głosu i tekstu. Podsumowała także wyniki ankiety przeprowadzonej wśród bibliotekarzy medycznych, która oceniała korzyści i obawy związane z wdrażaniem AI, oraz analizę opinii bibliotekarzy na temat różnych jej zastosowań.

W kolejnym wystąpieniu Ireneusz Bojanowski z biblioteki Uniwersytetu Szczecińskiego mówił o przyszłości bibliotek w kontekście sztucznej inteligencji, w szczególności jako odpowiedzi na potrzeby użytkownika głębiej zakorzonego w świecie wirtualnym.

Dr hab. prof. ZUT Przemysław Korytkowski przedstawił korzyści z zastosowania sztucznej inteligencji w aspekcie rozwoju bibliograficznych baz danych.

Pierwszy dzień wydarzenia zakończyła wyprawa do Morskiego Centrum Nauki im. prof. Jerzego Stelmacha, gdzie można było obejrzeć nie tylko wystawy, ale także pokaz w planetarium. Widok z tarasu na Wały Chrobrego oraz iluminacja centrum i pobliskich dźwigozaurów zachwyciły wszystkich uczestników i gości konferencji.

Następny dzień rozpoczął się prezentacją dr Katarzyny Bikowskiej z Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie dotyczącą wykorzystania narzędzi AI w strategiach promocji bibliotek.

O sposobach zastosowania sztucznej inteligencji w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego opowiedział Ireneusz Bojanowski, a Łukasz Kobylński z firmy Sages przedstawił uczestnikom konferencji informacje dot. wykorzystania AI do automatycznego odpowiadania na pytania kierowane do dokumentowej bazy wiedzy.

Dr Anastazja Śniechowska-Karpińska z biblioteki Uniwersytetu Medycznego w Lublinie przedstawiła prezentację o intrygującym tytule „Jak się nie dać Czarnoksiężnikowi z Krainy Oz – czyli potyczki z AI w dydaktyce bibliotecznej”, próbując odpowiedzieć na pytanie, czy wprowadzanie różnego rodzaju algorytmów sztucznej inteligencji zmienia coś w procesie kształcenia z perspektywy dydaktyki realizowanej w bibliotekach naukowych.

Nowoczesne rozwiązania wspomagające, a nawet rewolucjonizujące proces kształcenia zaprezentował Łukasz Wiśniewski z Pracowni Innowacyjnej Dydaktyki Medycznej Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie. Wystąpienie dotyczyło

m.in. repozytorium pomocy dydaktycznych – interaktywnych atlasów i modeli 3D w czterech technologiach: VR (wirtualna rzeczywistość), AR (rzeczywistość rozszerzona), MR (rzeczywistość mieszana) i WEB (aplikacje działające w przeglądarce internetowej).

Manish Bajaj z firmy Amboss zapoznał uczestników z możliwościami poprawy edukacji medycznej dzięki sztucznej inteligencji i jej wykorzystaniu w narzędziu Amboss GPT.

O swoich doświadczeniach związanych z posługiwaniem się narzędziami opartymi na sztucznej inteligencji w procesie przygotowania posteru na konferencję European Association of Health Information and Libraries (EAHIL) 2024 opowiedziały Aleksandra Guziątek i Justyna Kopiec z biblioteki Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach.

Kolejna prezentacja, autorstwa Kendalla Bartsha z firmy Third Iron, dotyczyła wykorzystania AI do inteligentnego wyboru źródła na poziomie artykułu w celu poprawy dostępu do zasobów bibliotecznych.

Dr Paulina Biczowska z biblioteki Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego w prezentacji „Co wielkie liczby i sztuczna inteligencja mówią o wielkich wydawcach? Elsevier, Springer, MDPI i inni w latach 2013–2023” przedstawiła wyniki badań nad zastosowaniem AI w procesie oceny wydawców czasopism naukowych i wyboru czasopisma jako potencjalnego miejsca publikacji artykułu naukowego.

Jana Laukova i Yana Bachkarova na przykładzie ClinicalKey AI firmy Elsevier opowiedziały o wpływie sztucznej inteligencji i innowacji cyfrowych na transformację edukacji medycznej.

Agnieszka Goszczyńska z Centrum Informacyjno-Bibliotecznego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi omówiła zastosowanie AI w ocenie i wyborze czasopism naukowych, ze szczególnym uwzględnieniem identyfikacji drapieżnych wydawców oraz narzędzi do rekomendacji czasopism.

Marcin Kapczyński z firmy Clarivate przedstawił wykorzystanie generatywnej sztucznej inteligencji do wspomaganie innowacyjności i zwiększania efektywności.

Drugi, bardzo bogaty w prezentacje dzień konferencji zakończyło zwiedzanie budynku Filharmonii im. Mieczysława Karłowicza w Szczecinie, oddanego do użytku w 2014 r. Oryginalny gmach,

którego bryła nawiązuje kształtem do wierzchołka góry lodowej, otrzymał wiele nagród i nominacji w międzynarodowych konkursach architektonicznych i jest szeroko rozpoznawalny jako symbol Szczecina.

Częścią konferencji była również sesja postero-wa, w trakcie której autorzy przedstawili swoje pomysły, doświadczenia i wizje artystyczne zrealizowane z użyciem narzędzi sztucznej inteligencji – i która okazała się strzałem w dziesiątkę. Zaprezentowano 14 posterów, a trzy najlepsze, wybrane w głosowaniu przez uczestników wydarzenia, zostały nagrodzone drobnymi upominkami. Pierwsze miejsce zajęła dr Katarzyna Bikowska z Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, autorka posteru „Piosenka motywacyjna bibliotekarzy”, miejsce drugie przypadło Agnieszce Czarneckiej z biblioteki Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego za poster „AI na oddziale chirurgii estetycznej starej fotografii”, a trzecie – dr Paulinie Biczowskiej z biblioteki Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego za pracę „Twórczość Piotra Wojciechowskiego oczami sztucznej inteligencji, czyli czy AI rozumie metaforę?”.

W programie konferencji w Szczecinie znalazły się także spotkania dwóch grup roboczych, które zawiązały się dzięki warsztatom przeprowadzonym podczas XL Jubileuszowej Konferencji Problemo-wej Bibliotek Medycznych w Krakowie: grupy ds. zarządzania danymi badawczymi na uczelniach medycznych oraz grupy ds. *systematic review*.

W trakcie spotkania grupy roboczej ds. zarządzania danymi badawczymi na uczelniach medycznych omówiono praktyki w zakresie organizacji, przechowywania i udostępniania danych naukowych w lokalnych instalacjach systemu Omega-PSIR, funkcjonujących w ramach Polskiej Platformy Medycznej. Szczególną uwagę poświęcono nowo wdrożonemu modułowi danych badawczych, zwłaszcza w kontekście usprawnienia procesu deponowania i weryfikowania danych oraz błędów w systemie. Towarzysząca spotkaniu dyskusja dotyczyła też wyzwań związanych z przepływem przetwarzanych informacji pomiędzy deponentami, stewardami danych i redaktorami. Spotkanie zakończyło się zapewnieniem o gotowości do podejmowania kolejnych kroków w ramach międzyuczelnianej współpracy.

Spotkanie grupy roboczej ds. *systematic review* było poświęcone roli bibliotekarzy w przygotowaniu przeglądów systematycznych. Prowadzące – Bogumiła Bruc i Anna Sikorska z Centrum Informacyjno-Bibliotecznego Uniwersytetu

Medycznego w Łodzi omówiły preferowane strategie wyszukiwawcze stosowane w bazach danych z publikacjami oraz narzędzia pomocne w zarządzaniu wynikami wyszukiwań. Przedstawiono przykłady współpracy bibliotekarzy z zespołami badawczymi i wkład pracowników bibliotek w poprawę rzetelności przeglądów. Dyskusja dotyczyła także wyzwań wynikających z wyboru źródeł informacji oraz roli bibliotekarzy medycznych w usprawnieniu procesów związanych z przygotowywaniem poszczególnych elementów przeglądu systematycznego. W ramach realizacji działań mających na celu rozwój kompetencji bibliotekarzy zaplanowano organizację kolejnych szkoleń.

Ostatni dzień konferencji rozpoczęło wystąpienie Anny Urygi z Biblioteki Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Magdaleny Kotlarek-Naskręt z Biblioteki Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu w formie „dwugłosu pokoleniowego” – były to rozważania o systemach ontologicznych i zastosowaniu sztucznej inteligencji w bibliotekach medycznych.

Jacek Głębocki z firmy Splendor zaprezentował inteligentne wyszukiwanie i automatyczne indeksowanie w systemie Expertus.

Prognozy transformacji zatrudnienia i edukacji w erze sztucznej inteligencji przedstawił dr hab. inż. prof. ZUT Marcin Korzeń z Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie, a problematykę AI w aspekcie transformacji pracy i produktywności w świecie akademickim – Marek Garczyński z Działu ds. Zintegrowanych Systemów Informatycznych PUM w Szczecinie.

Bibliotekarze medyczni, czy szerzej: bibliotekarze uczelni wyższych, zawsze byli w czołówce grup korzystających z najnowszych technologii, co pozwalało im dostosowywać usługi do potrzeb użytkowników i społeczności – zwłaszcza tak wymagającej grupy, jaką są pracownicy naukowcy. Bibliotekarze muszą być na bieżąco z najnowszymi technologiami, aby w pełni wspierać użytkowników. Wymaga to ciągłego uczenia się i adaptacji do zmieniającego się środowiska technologicznego, co sprawia,

że pracownicy bibliotek stają się ekspertami w obszarze nowoczesnych narzędzi.

Przedstawiciele firm współpracujących z bibliotekami uczelni wyższych, którzy bardzo licznie wzięli udział w konferencji, umożliwili wszystkim uczestnikom zapoznanie się z najnowszymi technologiami i ofertami wydawców oraz dostawców źródeł informacji i rozwiązań technologicznych wspomagających pracę bibliotek. Rozmowy przy stoiskach rozstawionych w holu rektoratu, w którego murach odbywała się konferencja, dały szansę na swobodny kontakt i poznanie szczegółów konkretnych ofert.

Tematyka konferencji okazała się trafnym wyborem – przyczyniła się do oswojenia zagadnień związanych ze sztuczną inteligencją i z pewnością zainspirowała wielu uczestników do wykorzystywania AI w codziennej pracy. Różnorodność wydarzeń konferencyjnych w postaci prezentacji, sesji posterowej, spotkań grup roboczych oraz bogaty program zaspokoili zróżnicowane preferencje i potrzeby informacyjne uczestników wydarzenia.

Dagmara Budek

Main Library, Pomeranian Medical University in Szczecin, Poland

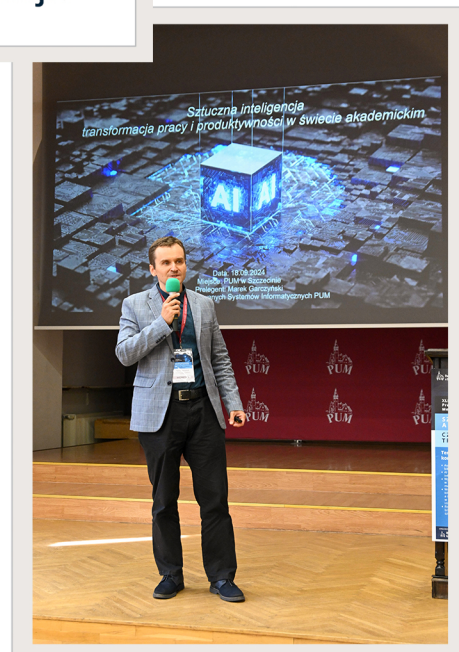
Correspondence: dagmara.budek@pum.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3195-4558>

Sztuczna inteligencja a biblioteki medyczne - czy jesteśmy u progu transformacji?

XLI Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych

SZTUCZNA INTELIGENCJA A BIBLIOTEKI MEDYCZNE – CZY JESTEŚMY U PROGU TRANSFORMACJI?

Tematyka konferencji:

- Automatyzacja procesów bibliotecznych z użyciem AI
- AI w usługach informacyjnych
- Wykorzystanie AI w bibliotekach i naukach medycznych
- Współpraca między bibliotekami medycznymi a środowiskiem naukowym w obszarze sztucznej inteligencji
- Rozwój kompetencji bibliotekarzy w kontekście sztucznej inteligencji

**Szczecin,
16-18 września 2024 r.**

Aula Rektoratu Pomorskiego
Uniwersytetu Medycznego
w Szczecinie, ul. Rybacka 1

PATRONAT HONOROWY:

PATRONATY:

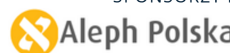
SPONSORZY DIAMENTOWI:

SPONSORZY SREBRNI:

SPONSORZY BRĄZOWI:

SPONSOR BASIC:

PATRONAT MEDIALNY:

ORGANIZATOR:

**BIBLIOTEKA
GŁÓWNA**

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
POMORSKIEGO UNIwersYTETU MEDYCZNEGO W SZCZECINIE
AL. POWSTAŃCÓW WLKP. 20, 70-110 SZCZECIN
TEL. +48 91 441 45 00, E-MAIL: KONFERENCJA.BG@PUM.EDU.PL

Aleksandra Guziałek

Artificial Intelligence in Action. Legal, ethical, and practical challenges

Sztuczna inteligencja w akcji. Wyzwania prawne, etyczne i praktyczne

Medical Library Forum 2024;17(2):50–56
DOI: 10.34738/mlf.0094

Main Library, Medical University of Silesia, Katowice, Poland
Correspondence to: aleksandra.guzialek@sum.edu.pl

LETTER TO THE EDITOR

Dear Editors,

the 41st Problem Conference of Medical Libraries took place on September 16th–18th, 2024 in Szczecin, and focused on the topic of artificial intelligence (AI) use in medical libraries. Since this is still a new topic for many of us, most of the speakers concentrated on defining AI technology, presenting their first experiences with tools based on artificial intelligence, and analysing their possible uses in a professional environment. The unprecedented wide access to AI technology inspired by neural pathways in the human brain [1] raises obvious concerns. There is also an uncertainty in evaluating the results of the work of AI-based systems and the degree to which it is acceptable to utilise these results for workplace materials.

This letter was inspired by a discussion which was sparked during the conference. The presentation „AI in action. Attempts at using AI-based tools in the process of preparing a poster for the 2024 EAHIL Conference”, prepared by Justyna Kopiec and I, served as the starting point. We presented tools based on GenAI¹ that we either used ourselves or which we consciously decided against using, either for lack of a reason to do so or the needed functions. The panel discussion made it easier to recognise certain doubts concerning the use of AI in the process of preparing original materials and the necessity to inform about its use. Observations from the conference, as well as private conversations and personal experience, inspired me to research the literature on copyright pertaining to artificial intelligence and point to certain loopholes which lead to the use of AI being based on intuition and subjective opinion. My discussion is not scientific in nature – I am not writing from the perspective of an expert in the field, but rather one of the many end users with limited knowledge about information technologies, machine learning, and copyright. A layman point of view allows me to write from the position of a product user and present my doubts and thoughts from a neutral perspective.

¹ „Generative AI (GenAI) is a subcategory of artificial intelligence (AI) which generates original content, such as text, source code, images, or music. It is focused on conversing in natural language. Such generative AI is called a „Large Language Model” (LLM) which finds solutions for a wide range of complex problems. (...) Generative AI analyses large amounts of text data, identifies language models, recognises context and learns” [2].

The first part of this letter is a review of literature concerning the current copyright law in the context of AI technology. The possible concepts of future legislation in this area are then analysed, while the next part is an attempt at outlining the acceptable – legal and ethical – scope of using AI tools in a professional context.

AUTHOR OR TOOL? ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE CONTEXT OF COPYRIGHT

Fast technological progress gives rise to a situation where legislation is made in response to the rapidly changing reality [3]. On the one hand, this has some advantages, as it allows for an adequate legislative response to real problems; on the other, the laws made this way are incomplete and lack proper structure. Additionally, during the time needed to formulate and pass such legislation, new technology users don't have the proper legal compass [3]. In response to this state of matters, legislators try to work ahead of time. This is where the discussion on the possibility and validity of making AI into a legal entity responsible for the generated content and its actions comes into the picture [4 pp. 188–96]. This is still, however, a hypothetical discussion, and the dynamic situation on the AI market calls for substantive legislative action.

The first document regulating the issue of artificial intelligence is the EU Artificial Intelligence Act passed on March 13th, 2024, which will not be fully applied until 2027. The regulation focuses on protecting basic rights and freedoms of citizens [5, 6]. As far as I understand, other aspects of activity related to AI are regulated by already existing laws – when properly interpreted and applied to new circumstances, they should protect creators and new technology users. In the context of the issue of intellectual property laws, introduced at the beginning of this letter, AI users operate within the current copyright law.

In order to evaluate whether artificial intelligence can be credited with authorship or co-authorship, we need to establish some key definitions. According to the *Act of 4 February 1994 on copyright and related rights*, „the object of copyright shall be any manifestation of creative activity of individual nature, established in any form, irrespective of its value, purpose or form of expression (work)” (chapter 1, article 1). The legislative acts lack a clear definition of the creator. In legislative practice, however, it is unequivocally assumed that this can only be a human being as a legal person who contributes creative input into the work [7 p. 47].

Since software cannot be treated as a legal person, its creation cannot be considered to be an object of copyright and copyright protection [8 p. 18]. It is necessary to note, however, that this applies to works entirely generated by AI, while the literature on the subject mentions a distinct category of computer-aided works. These are works created with the use of AI that also contain a creative input [8 p. 21]. The copyright on software-created work with significant creative input will belong to the software user. The only problem here is to establish whether or not the creative input of the user can be considered significant. Neither entirely AI-generated works, nor the software's contribution in creating a computer-aided work are objects of copyright protection, therefore the software does not own any personal copyrights, including rights to authorship.

This is what the Polish and European copyright regulations are like now. There remains a separate discussion to be had about the propositions of future legislations which would ensure a stable and coherent protection of all parties involved in creating and distributing AI tools, as well as the end users affected by the progress of artificial intelligence, such as artists facing the competition of AI.

LEGISLATIVE PUZZLE. HOW WILL THE LAW DEAL WITH AI?

The legislative discourse recognises several groups of concepts related to artificial intelligence in the context of copyright. A surface analysis of views emerging in the legal community during the recent years allows us to point to three dominant groups of proposed solutions which could regulate this subject in the future, in both international and national legislation.

LEAVING THE AI-GENERATED WORKS IN THE PUBLIC DOMAIN

One of the most popular concepts is to leave the AI-generated works in the public domain [8 p. 24]. There are two possible scenarios: (1) leaving them outside the copyright system to be used freely, irrespectively of the law, and (2) leaving them in the public domain to be used freely, but with credit to the author or co-author. The recommendation to credit AI with authorship or co-authorship is based on the assumption that, no matter what the current law says, AI is the creator of the generated content and the legislation should reflect the facts. In this case, AI would not be entitled to any financial rights [9 p. 30].

GIVING AI-GENERATED WORKS COPYRIGHT PROTECTION BASED ON INTELLECTUAL PROPERTY

The second group includes solutions which would give AI-generated works protection on the basis of intellectual property. In this case, AI could be entitled to personal copyright, especially the right to authorship, while the financial rights to the work would belong to the person. The most obvious solution, it seems, would be to give the financial rights to the persons who contributed to creating either the AI software or the specific work. A significant problem, however, is evaluating who should be the most entitled to benefit from the financial rights to the work: the developer, the trainer and data provider, the system owner, author of the prompt², who can also evaluate if the result meets their expectations, or maybe authors of the works that were used to train the AI [10 p. 26]? Considering each option individually is not viable, although the creative factors differ in each one. This concept is sometimes presented with the disclaimer that AI-generated works with personal copyright belonging to the AI and financial rights belonging to the creator should be licensed under the Creative Commons Non-Commercial license.

In legal discourse, there are also concepts based on taking legal solutions from existing laws and modifying them to suit AI-related regulations. An example of this can be the American concept of “work made for hire”, according to which the commissioner, not the artist, is the legal author of the commissioned work [8 p. 23, 10 p. 26].

CREATING A NEW CATEGORY OF RELATED RIGHTS FOR THE NEEDS OF AI-GENERATED WORKS

The last group of concepts is based on creating a new category of related rights, i.e. a specific kind of rights [8 p. 24], or establishing new legal instruments, not necessarily related to copyright protection, which would protect software creators and subjects which stand a risk of harm because of the expansion of AI [9 p. 29].

Of course, there are many more propositions of applying copyright laws to the changes that are continually happening due to the generative possibilities of AI, and not all of them can

² Prompt – in the context of GenAI-based tools – is a question, request, or a hint directed to AI based on which it generates answers or carries out a task.

be categorised in the groups proposed above. The ever-broader possibilities offered by new versions of widely accessible chatbots give rise to fears about the future of copyright laws in general, especially since the „creative” possibilities of AI are in conflict with its very core – the idea of a work as an expression of the creator’s personality [11].

Moreover, I have presented the existing concepts in a simplified way, often overlooking the nuances which can be of great significance to the experts. These are just purely hypothetical propositions for now. The discussion is dynamic and the legal discourse remains ambiguous. It seems, however, that the legal community is not eager to introduce revolutionary changes in the copyright area. Its majority advocates for leaving the AI-generated content in the public domain [7 pp. 47-9]. Perhaps this attitude will change in the circumstances accompanying the progress of AI.

In the following part of the letter, I will present the doubts that have arisen after analysing the current copyright legislation and seem relevant in the context of preparing work-related materials.

THE LIMITS OF HONESTY. ETHICS IN AI USE

The current copyright law applied to AI-generated content seems clear enough – it states openly what is subject to protection. There is only one problem, but a significant one at that – that is, as I have mentioned earlier, evaluating whether the contribution of the software user can be considered as creative input. As a result, the interpretation of this determines whether the work in question will be considered only as „computer-aided” and subject to copyright protection, or become part of the public domain as computer-generated work.

As a user of this technology, I realise that receiving satisfactory answers to complex questions while using AI requires the user to be well-versed in building prompts, as well as to be able to verify if the received answer is correct. AI has a tendency to „hallucinate”³, therefore verifying the received information is left entirely to the user.

Additionally, the text generated by a chatbot is usually only a starting point – it is then analysed by a human being and altered to the user’s needs and expectations. AI is only a participant in the discussion, which creates an initial concept of the next steps to be taken and serves as a source of information.

The poster created for the EAHIL conference (June 11th-14th 2024, Riga), the preparation of which was the subject of the presentation during the 41st Problem Conference of Medical Libraries in Szczecin, can serve as an example. The conference organisers planned a minute for the poster creators to present their works and encourage the audience to further analysis. After looking into it, we decided to put the form of an elevator pitch⁴ in a scientific context. Justyna Kopiec, the co-author of the poster, conversed with the chatbot about the elevator pitch, clearly stating her expectations when starting the conversation. Each following prompt contained additional requests, suggestions, opinions on the previous results. Based on the results, Mrs Kopiec wrote a text which was then evaluated by an AI. The changes introduced by the AI were only partially accepted by us. The general concept, including the means of expression, were pre-planned and served as basis for evaluation of the AI’s work. Additionally, the way of expression and vocabulary were also continually controlled. AI could thus give form to a man-made concept, and the generated content was then evaluated and modified.

Generating images is a similar case – the process of specifying the prompt in such a way that it can yield the expected results is complex, requires corrections and being specific about one’s vision. I consider this to be a creative process, although it has nothing to do with graphic design and requires conceptual and linguistic skills instead. The effect of the AI creation relies significantly on the user’s competences, both in the case of chatbots, as well as image generators. I suspect that other forms of AI creation are similarly dependent on the skills of the user – there is a reason why there are courses on effectively communicating with AI, where one can learn how to formulate questions in order to get precise, expected results. Literature pertaining to

copyright in the context of AI does not focus much on the end user. They appear as one of the candidates for the owner of the copyright, next to the developers or authors of the works the AI’s database contains of [7 pp. 47-9, 10 p. 26], but this concerns mostly the computer-generated works with no creative input. From my understanding, this is about the materials generated with one single prompt. As it seems, cases of works where the AI was only used as a tool to support the creative work of the author do not arise any doubts, and are therefore not discussed in legal theory. Nonetheless, I think that leaving this matter with no specific legal solutions can lead to unfounded accusations of plagiarism or cause people to avoid using AI tools in fear of such claims.

There is also the question of crediting authorship. We know that, according to the current regulation, AI-generated works are not objects of copyright protection, and the AI itself cannot be considered an author. It means that while using AI-generated content, we are not legally required to inform about the use of AI in the creation of the work – which is where it becomes necessary to discuss this from the standpoint of academic ethics. From an ethical point of view, informing about the use of AI-based tools while creating work-related materials should be obvious – but is it always so? And how do we convey the actual degree to which the AI tools were applied in the simple statement „created with the use of AI”? Using a chatbot to shorten a lengthy description of a table; or to generate, based on a document, the summary of a scientific article; or to create a text that was then verified and modified by the author to its final shape – these are all varying instances of AI use. Using the same disclaimer in all of those cases can be confusing for the reader. It should be explained in detail what role did the AI exactly play in creating the document – but that would add extra work requiring the author to specify all interactions with the AI and their purpose. The degree of involvement of the author and the AI are also subject to subjective evaluation. Again, the assessment of the creative input is necessary, but this time the AI’s creation is evaluated. Just like a person can create something that is not an object of copyright protection, since it does not count as „creative work”, artificial intelligence is not always used for creative purposes. The aforementioned shortening of table descriptions or headers is not, in my opinion, creative work. In this case, we can treat the chatbot as a tool similar to an online synonym dictionary, or spellcheck in a text editor. These things make writing easier, yet we do not feel inclined to inform about their use. The ethical approach could, ironically, lead to a situation

³ „Hallucination in AI occurs when the AI system, especially machine learning-based models, generates answers or information which are false, untrue, non-existent, have no basis in reality or are fabricated, but presented in such a way as if they were exact or true” [12].

⁴ Elevator pitch or elevator speech – a short, accessible description of a person, project, or idea meant to be of interest to potential business partners.

where the time saved thanks to modern technology is in turn used to report each and every step of the process. It is necessary to formulate guidelines which would ensure that a disclaimer about the use of AI will not diminish the author's input, but also will not justify exploiting the technology.

Wide access to GenAI-based tools has given us many opportunities. Aside from being a time-saver, it has also given us a new point of view and the possibility to use vast knowledge resources that we would not otherwise have access to. But, like every breakthrough, the progress of AI rises some understandable doubts and fears. We remain cautious, trying not to exploit the technology in circumstances where our creative input is evaluated, while also trying to keep up. We realise the need to stay vigilant and limit our trust towards AI-generated content, we can learn how to effectively communicate with chatbots, but decisions about using AI-generated content in original work, including in a professional context, are still made with some uncertainty.

Analysing the copyright laws has provided me with certain insight and showed me the possibilities that we have as AI tools users, but I still have some doubts. I am open to sharing my thoughts with other AI users and hearing theirs. Perhaps some of you have a different point of view or wider legal knowledge. Starting the discussion about legal and ethical sides of AI use seems necessary in order to work out clear and acceptable social guidelines. Precise and widely known regulations are especially important in the academic community, which should be guided by stable, consistent rules.

The title and headers were created in cooperation with chatbot GPT-4o.

Szanowna Redakcjo,

tematyka XLI Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych, która odbyła się w dniach 16–18 września 2024 r. w Szczecinie, koncentrowała się wokół wykorzystania sztucznej inteligencji (*artificial intelligence*, AI) w aspekcie funkcjonowania bibliotek medycznych. Dla wielu z nas to wciąż temat nowy, toteż większość występujących skupiła się na definiowaniu technologii AI oraz prezentowaniu swoich pierwszych doświadczeń związanych z zastosowaniem narzędzi opartych na AI i analizie potencjalnych zastosowań na gruncie zawodowym. Bezprecedensowość dostępu do technologii AI, zainspirowanej budową sieci neuronowych ludzkiego mózgu [1], budzi oczywiste obawy.

Pojawia się również niepewność co do oceny rezultatów działania systemów AI i dopuszczalnego stopnia wykorzystania tych rezultatów podczas tworzenia materiałów związanych z pracą.

Motywacją do napisania niniejszego listu była dyskusja, która wywiązała się w trakcie konferencji. Punktem wyjścia do polemiki stała się prezentacja „AI w akcji. Próby wykorzystania narzędzi opartych na sztucznej inteligencji w procesie przygotowania postera na Konferencję EAHIL 2024”, opracowana przeze mnie i mgr Justynę Kopiec. Zaprezentowałyśmy narzędzia działające na bazie GenAI⁵, których użyliśmy lub z których zastosowania świadomie zrezygnowaliśmy z uwagi na brak uzasadnienia albo odpowiednich funkcji. Panel dyskusyjny pozwolił na wychwycenie wątpliwości co do korzystania z technologii AI w procesie przygotowania materiałów autorskich i konieczności informowania o użyciu AI. Refleksje z konferencji, ale także z pozakonferencyjnych rozmów i własnych doświadczeń skłoniły mnie do zapoznania się z literaturą dotyczącą prawa autorskiego w kontekście sztucznej inteligencji i wykazania luk legislacyjnych, które sprawiają, że korzystanie z AI w dużej mierze opiera się na intuicji i subiektywnej opinii. Moje rozważania nie mają charakteru naukowego – nie występuję tu w roli eksperta, ale raczej jednego z wielu końcowych użytkowników o ograniczonej wiedzy na temat technologii informatycznych, uczenia maszynowego i prawa autorskiego. Niekospercki punkt widzenia pozwala mi wypowiedzieć się z pozycji użytkownika produktu, przedstawić obawy i przemyślenia z innej, neutralnej perspektywy.

Pierwszą część mojego listu stanowi przegląd literatury poświęconej obecnie obowiązującemu prawu autorskiemu w kontekście technologii AI. Następnie analizie poddaję koncepcje rozwoju prawodawstwa w tym zakresie, a w kolejnej części staram się w sposób przystępny nakreślić dopuszczalne – prawne i etyczne – ramy wykorzystania narzędzi AI na gruncie zawodowym.

TWÓRCA CZY NARZĘDZIE? SZTUCZNA INTELIGENCJA W KONTEKŚCIE PRAWA AUTORSKIEGO

Szybki rozwój technologii skutkuje sytuacją, w której przepisy prawne powstają w reakcji na

zmieniającą się rzeczywistość [3]. Z jednej strony taka sekwencja ma swoje zalety – pozwala na adekwatną odpowiedź legislacyjną na realne problemy. Z drugiej jednak strony powstałe przepisy są fragmentaryczne i pozbawione odpowiedniej struktury, a w czasie potrzebnym na ich sformułowanie i wejście w życie użytkownicy nowych technologii są pozbawieni prawnego kompasu [3]. W reakcji na taki stan rzeczy legislatorzy podejmują próby wybiegania w przyszłość – stąd choćby refleksja nad możliwością i zasadnością przyszłego nadania AI osobowości prawnej wraz z odpowiedzialnością za wygenerowane przez nią treści i podjęte działania [4 pp. 188–96]. To jednak rozważania czysto teoretyczne, a dynamiczna sytuacja na rynku technologii AI wymaga konkretnych działań legislacyjnych.

Pierwszym kompleksowym dokumentem regulującym kwestie związane ze sztuczną inteligencją jest rozporządzenie UE Artificial Intelligence Act, uchwalone 13 marca 2024 r., które zacznie obowiązywać w pełni dopiero w 2027 r. Rozporządzenie skupia się na ochronie podstawowych praw i wolności obywateli [5, 6]. Jak rozumiem, inne aspekty działalności w sferach związanych z AI regulują dotychczas obowiązujące przepisy – odpowiednio zinterpretowane i przełożone na nowe realia, powinny one zapewnić ochronę twórcom i użytkownikom nowoczesnych technologii. W kontekście problemu nakreślonego we wstępie, który oscyluje wokół praw własności intelektualnej, użytkownicy narzędzi wykorzystujących AI nadal działają na podstawie dotychczasowego prawa autorskiego.

W ramach oceny, czy sztucznej inteligencji można przypisać autorstwo lub współautorstwo, kluczowe jest zdefiniowanie podstawowych pojęć. Zgodnie z *Ustawą z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, „przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (utwór)” (art. 1 ust. 1). W aktach prawnych brak bezpośredniej definicji twórcy. W praktyce sądowniczej bezspornie przyjmuje się jednak, że może nim być tylko człowiek jako osoba fizyczna, która wnosi twórczy wkład do utworu [7 p. 47]. Program komputerowy nie spełnia tej

⁵ „Generatywna sztuczna inteligencja (GenAI) to poddziedzina sztucznej inteligencji (AI), która tworzy oryginalne treści, takie jak tekst, kod źródłowy, obrazy czy muzykę. Skupia się na prowadzeniu rozmowy w języku naturalnym. Takie generatywne AI określane jest mianem «dużego modelu językowego» (ang. *Large Language Model*, LLM), który znajduje rozwiązania dla szerokiego zakresu złożonych problemów. (...) Generatywna AI analizuje duże ilości danych tekstowych, identyfikuje wzorce językowe, rozpoznaje kontekst i uczy się” [2]

przesłanki, przez co jego wytwór nie może zostać uznany za przedmiot prawa autorskiego i nie podlega ochronie prawnoautorskiej [8 p. 18]. Niemniej należy podkreślić, że odnosi się to do wytworów w całości wygenerowanych przez AI, a w literaturze przedmiotu wyróżnia się odrębną kategorię: dzieła wspomagane komputerowo. Są to utwory stworzone z wykorzystaniem AI, które mają istotny wkład o charakterze twórczym [8 p. 21]. Prawa do utworu stworzonego za pomocą programu komputerowego, ale z istotnym wkładem twórczym będą przysługiwać użytkownikowi programu. Problemem jest tutaj jedynie ustalenie, czy twórczy wkład użytkownika systemu komputerowego można uznać za istotny. Ani dzieła wygenerowane w całości przez AI, ani wkład programu w powstanie utworu wspomagane komputerowo nie stanowią przedmiotu ochrony prawnoautorskiej, wobec czego programowi nie przysługują osobiste prawa autorskie, w tym prawo do oznaczenia autorstwa.

Tak przepisy europejskiego i krajowego prawa autorskiego kształtują się obecnie. Odrębnym wątkiem są propozycje przyszłych rozwiązań prawnych, mających zapewnić stabilną i spójną ochronę wszystkim stronom uczestniczącym w tworzeniu i dystrybucji narzędzi AI oraz końcowym użytkownikom, na których rozwój technologii AI wpłynie w sposób niebezpośredni, np. artystom mierzącym się z konkurencją w postaci AI.

REGULACYJNA UKŁADANKA. JAK PRAWO PORADZI SOBIE Z AI?

W dyskursie prawnym funkcjonuje kilka grup koncepcji dotyczących sztucznej inteligencji w kontekście prawnoautorskim. Pobieźna analiza poglądów kształtujących się od kilku lat w środowisku prawniczym pozwoliła na wyodrębnienie trzech dominujących grup proponowanych rozwiązań, które mogłyby w przyszłości uregulować tę kwestię w prawodawstwie międzynarodowym i krajowym.

POZOSTAWIENIE WYTWORÓW SZTUCZNEJ INTELIGENCJI W DOMENIE PUBLICZNEJ

Jedną z dominujących koncepcji jest pozostawienie wytworów AI w domenie publicznej [8 p. 24]. Powstają tutaj dwa scenariusze: (1) pozostawienie ich poza systemem prawa autorskiego do swobodnego, nieskrępowanego prawem wykorzystania oraz (2) pozostawienie ich w domenie publicznej do dowolnego wykorzystania, ale ze wskazaniem autorstwa lub współautorstwa. Postulat mówiący o prawie AI do oznaczenia autorstwa lub współautorstwa opiera się

na stwierdzeniu, że jakkolwiek stanowi obecnie obowiązujące prawo, sztuczna inteligencja jest twórcą wygenerowanych treści, a przepisy powinny opisać stan faktyczny. AI nie przysługiwałyby wówczas majątkowe prawa do utworu [9 p. 30].

OBJĘCIE WYTWORÓW SZTUCZNEJ INTELIGENCJI OCHRONĄ Z TYTUŁU PRAW WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ

Do drugiej grupy należą rozwiązania zakładające objęcie wytworów AI ochroną z tytułu praw własności intelektualnej. Tu również autorskie prawa osobiste, a zwłaszcza prawo do autorstwa, mogłyby przysługiwać samej AI, natomiast prawa o charakterze majątkowym przysługiwałyby człowiekowi. Najbardziej oczywistym rozwiązaniem wydaje się nadanie praw majątkowych osobom, które przyczyniły się do powstania programu komputerowego lub konkretnego wytworu AI. Istotnym problemem jest natomiast ocena, kto w największym stopniu zasłużył na korzyści płynące z majątkowych praw do utworu: programista, trener i dostawca danych, właściciel systemu komputerowego, autor promptu⁶, który jednocześnie ocenia, czy rezultat jest dla niego zadowalający, a może twórcy utworów, na podstawie których AI się uczy [10 p. 26]? Rozważanie każdego przypadku indywidualnie nie wchodzi w grę, choć każdy z nich jest inny i inaczej rozkładają się w nim elementy twórcze. Prezentowana koncepcja funkcjonuje też z zastrzeżeniem, że utwory wygenerowane przez AI z osobistym prawem autorskim przysługującym AI i prawami majątkowymi należnymi twórcy powinny być udostępniane na podstawie licencji Creative Commons Non-Commercial.

W dyskursie prawnym funkcjonują także koncepcje polegające na zaczerpnięciu rozwiązań prawnych z istniejących przepisów i przeniesieniu ich, po koniecznych modyfikacjach, na grunt prawodawstwa związanego z AI. Przykładem może być koncepcja *work made for hire*, pochodząca z doktryny amerykańskiej, zgodnie z którą autorem dzieła stworzonego w ramach zatrudnienia jest pracodawca [8 p. 23, 10 p. 26].

STWORZENIE NA POTRZEBY WYTWORÓW AI NOWEJ KATEGORII PRAW POKREWNYCH

Ostatnią grupą koncepcji jest stworzenie na potrzeby wytworów AI nowej kategorii praw

pokrewnych, czyli szczególnego rodzaju prawa [8 p. 24], lub opracowanie instrumentów, niekoniecznie związanych z ochroną prawnoautorską, które będą chroniły twórców oprogramowania oraz podmioty mogące ucierpieć na ekspansji twórczości AI [9 p. 29].

Oczywiście propozycji dostosowania prawa autorskiego do zmian, które zaszły i stale zachodzą w związku z generatywnymi możliwościami AI, jest znacznie więcej i nie wszystkie da się zakwalifikować do zaproponowanych przeze mnie grup. Coraz szersze możliwości, jakie dają kolejne wersje ogólnodostępnych chatbotów, budzą obawy dotyczące przyszłości prawa autorskiego w ogóle, zwłaszcza że zdolności twórcze AI naruszają jego podstawę – ideę utworu jako wyrazu osobowości twórcy [11].

Ponadto istniejące koncepcje przedstawiłam w sposób uproszczony, często nie eksponując niuansów, które dla ekspertów mogą mieć duże znaczenie. Obecnie są to jednak propozycje czysto teoretyczne. Dyskusja jest dynamiczna, a dyskurs prawny – niejednoznaczny, niemniej wydaje się, że środowisko prawnicze nie jest skłonne do rewolucyjnych zmian na gruncie prawa własności intelektualnej. Większość opowiada się za pozostawieniem treści generowanych przez AI w domenie publicznej [7 pp. 47-9]. Być może nastawienie to ulegnie zmianie wraz z okolicznościami towarzyszącymi rozwojowi AI.

W kolejnej części tekstu przedstawię wątpliwości, które nasuwają mi się po analizie obowiązujących przepisów prawa autorskiego i wydają się istotne w kontekście przygotowywania materiałów związanych z pracą.

GRANICE UCZCIWOŚCI. ETYKA W PRACY Z TECHNOLOGIĄ AI

Obecne prawo autorskie przeniesione na grunt twórczości AI wydaje się dość klarowne – jasno określa, co podlega ochronie. Jedynym, ale za to dużym problemem jest, jak wspomniałam w pierwszej części tekstu, ocena, czy wkład użytkownika programu komputerowego ma twórczy charakter. W rezultacie to od interpretacji zależy, czy dany wytwór zostanie uznany za jedynie wspomagany komputerowo i podlegający ochronie prawnoautorskiej, czy też włączony do

⁶ Prompt – odpowiedź; w kontekście narzędzi opartych na generatywnej sztucznej inteligencji – polecenie, zapytanie lub wskazówka kierowane do narzędzi AI, na podstawie których generuje ona odpowiedź lub wykonuje zadanie.

domeny publicznej jako dzieło wygenerowane komputerowo.

Jako osoba korzystająca z tej technologii wiem, że uzyskanie zadowalającej odpowiedzi AI na złożone pytania wymaga znajomości strategii budowania promptów oraz biegłości niezbędnej do oceny, czy wygenerowana odpowiedź jest poprawna. AI jest zdolna do halucynacji⁷, więc to w gestii użytkownika leży weryfikacja uzyskanych informacji. Dodatkowo tekst stworzony przez chatbota to najczęściej jedynie punkt wyjścia do dalszej pracy – analizowany przez człowieka, poddawany zmianom, dostosowywany do potrzeb i oczekiwań. AI jest tu tylko jednym z uczestników dyskusji, która skutkuje wykreowaniem koncepcji działania, i źródłem informacji.

Przykładem może być poster tworzony z myślą o konferencji EAHIL (11–14 czerwca 2024 r., Ryga), którego przygotowanie było przedmiotem prezentacji podczas XLI Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych w Szczecinie. Organizatorzy konferencji EAHIL przewidzieli dla twórców posterów po jednej minucie na zapoznanie odbiorców z wykonaną pracą i zachęcenie do głębszej analizy jej efektów. Po przestudiowaniu tematu zdecydowaliśmy się na wykorzystanie formy *elevator pitch*⁸, którą postanowiliśmy przenieść na grunt naukowy. Konwersację z chatbotem dotyczącą *elevator pitch* przeprowadziła współautorka postera – mgr Kopiec. Rozpoczynając dialog z chatbotem Gemini, miała jasno sprecyzowane oczekiwania. Każdy kolejny prompt zawierał dodatkowe wytyczne, sugestie, opinie na temat dotychczasowych rezultatów. Na podstawie otrzymanych wyników mgr Kopiec napisała tekst, którego ocenę powierzyła AI. Zmiany zaproponowane przez sztuczną inteligencję zostały przez nas zaakceptowane tylko częściowo. Ogólna koncepcja wraz ze środkami wyrazu były zaplanowane wcześniej i stanowiły bazę do oceny rezultatów pracy AI. Dodatkowo kontroli podlegały na bieżąco sposób ekspresji i słownictwo. AI pomogła zatem nadać formę koncepcji stworzonej przez człowieka, a wygenerowaną treść poddano ocenie i zmodyfikowano.

Podobnie rzecz ma się z generowaniem grafiki – proces uzyskiwania promptu, który przyniesie

oczekiwany efekt, jest złożony, wymaga korekt i konkretyzacji własnej wizji. Uważam, że to proces twórczy, choć nie ma nic wspólnego z projektowaniem graficznym i wykorzystuje raczej umiejętności koncepcyjne i językowe użytkownika programu. Efekt twórczości AI zależy w znacznej mierze od kompetencji użytkownika, zarówno w odniesieniu do chatbotów, jak i do generatorów grafiki. Podejrzewam, że inne formy twórczości AI są w podobnym stopniu zależne od umiejętności osoby korzystającej z danego narzędzia. Nie bez powodu dostępne są obecnie kursy skutecznej komunikacji ze sztuczną inteligencją, podczas których można nauczyć się tak formułować pytania, żeby otrzymywać precyzyjne rezultaty, zgodne z oczekiwaniami. Literatura dotycząca prawa autorskiego w kontekście twórczości AI raczej nie skupia się na roli końcowego użytkownika. Występuje on jako jeden z kandydatów na właściciela praw autorskich do utworu, obok programistów czy twórców dzieł składających się na bazę wiedzy AI [7 pp. 47–9, 10 p. 26], ale dotyczy to raczej dzieł generowanych komputerowo bez twórczego wkładu. Rozumiem, że chodzi o materiały wygenerowane na podstawie prostego, niewymagającego promptu. Jak się bowiem wydaje, przypadki dzieł, w których stworzeniu AI uczestniczyła jako narzędzie jedynie wspomagające pracę twórczą autora, nie budzą wątpliwości, a tym samym zainteresowania teoretyków prawa. Niemniej uważam, że pozostawienie tej kwestii bez jednoznacznych rozwiązań legislacyjnych przyczyni się do nieuzasadnionych zarzutów o niesamodzielną pracę lub do rezygnacji z korzystania z narzędzi AI w obawie przed takimi oskarżeniami.

Pozostaje kwestia oznaczenia autorstwa. Wiadomo, że zgodnie z obowiązującymi przepisami wytwory sztucznej inteligencji nie stanowią przedmiotu prawa autorskiego, a samej AI nie można uznać za autora. Oznacza to, że korzystając z treści generowanych przez sztuczną inteligencję, nie mamy prawnego obowiązku informowania o udziale AI w powstaniu dzieła – i w tym miejscu konieczne jest przeniesienie rozważań na grunt etyki naukowej. Z etycznego punktu widzenia informowanie o użyciu narzędzi opartych na sztucznej inteligencji w tworzeniu materiałów związanych z pracą powinno być standardem. Ale czy zawsze? I jak w prostym

stwierdzeniu „opracowano przy wykorzystaniu AI” oddać rzeczywisty stopień zastosowania konkretnych narzędzi w naszej pracy? Innym wkładem będzie wykorzystanie chatbota do skrócenia zbyt długiego opisu tabeli, innym – do wygenerowania, na podstawie załączonego dokumentu, streszczenia pracy naukowej, a jeszcze innym – do stworzenia tekstu, który następnie został zweryfikowany i zmodyfikowany do ostatecznego kształtu już przez autora. Umieszczenie podobnej informacji o współpracy z AI w każdym z powyższych przypadków może wprowadzić odbiorcę w błąd. Powinno się szczegółowo wyjaśnić, na czym polegała rola AI w przygotowaniu dokumentu, ale będzie to dodatkowa praca, wymagająca odnotowania każdego kontaktu z AI i wytłumaczenia, na czym on polegał. Tutaj również stopień zaangażowania autora i wkład AI podlegają subiektywnej ocenie. Ponownie konieczna jest ocena twórczego wkładu, ale teraz ocenie podlega wytwór AI. Tak jak człowiek może stworzyć coś, co nie podlega ochronie prawnoautorskiej, bo nie spełnia przesłanek twórczości, tak sztuczna inteligencja nie zawsze służy do celów twórczych. Wspomniane skracanie opisów tabel czy nagłówków nie jest moim zdaniem twórczym działaniem. W tym przypadku można potraktować chatbota jako narzędzie analogiczne do wyszukiwarki synonimów albo słownika wbudowanego w edytor tekstu, które ułatwiają pracę nad tekstem – ale nie czujemy się zobowiązani do informowania o ich zastosowaniu. Etyczne podejście mogłoby tu prowadzić do kuriozalnych sytuacji, kiedy czas zaoszczędzony dzięki nowoczesnej technologii będziemy poświęcać na relacjonowanie każdego kroku. Konieczne jest sformułowanie wytycznych, dzięki którym wzmianka o posłużeniu się AI nie będzie umniejszać pracy autora włożonej w powstanie dzieła, a jednocześnie nie będzie usprawiedliwieniem dla nadużyć.

Ogólna dostępność narzędzi opartych na generatywnej sztucznej inteligencji otworzyła przed nami wiele możliwości. Poza oszczędnością czasu daje nam również nowy punkt widzenia i opcję korzystania z ogromnych zasobów wiedzy, do których inaczej nie mielibyśmy dostępu. Jednak jak każdy przełom, rozwój AI budzi uzasadnione obawy. Po nowym obszarze poruszamy się na razie niepewnie, starając się nie nadużywać technologii AI w okolicznościach, w których ocenie podlega nasz twórczy wkład, a jednocześnie nie pozostając w tyle. Zdajemy sobie sprawę z potrzeby zastosowania zasady ograniczonego zaufania do treści generowanych przez AI i możemy nauczyć się skutecznej komunikacji z chatbotami, lecz decyduje o wykorzystywaniu wytworów AI w dziełach

⁷ „Halucynacje w AI to zjawisko, w którym system AI, zwłaszcza modele oparte na uczeniu maszynowym, generuje odpowiedzi lub informacje, które są błędne, nieprawdziwe, nieistniejące, nie mają żadnego oparcia w rzeczywistości lub sfałszowane, ale przedstawiają je tak, jakby były dokładne lub prawdziwe” [12].

⁸ *Elevator pitch* lub *elevator speech* – krótka, przystępna opisy osoby, projektu lub pomysłu mający zainteresować ewentualnych partnerów biznesowych. Nazwa nawiązuje do przejazdu windą, który wyznacza ograniczony czas na prezentację.

autorskich, także w kontekście zawodowym, podejmuje z pewną dozą niepewności.

Analiza prawa autorskiego dała mi wgląd w sytuację oraz nakreśliła możliwości, którymi dysponujemy jako użytkownicy narzędzi AI, nadal jednak mam pewne wątpliwości. Chętnie wymienię się obserwacjami z innymi użytkownikami narzędzi AI. Być może ktoś z Państwa ma odmienny punkt widzenia albo większą wiedzę prawniczą. Otwarcie dyskusji na temat prawnych i etycznych aspektów wykorzystania sztucznej inteligencji wydaje się potrzebne do wypracowania jasnych i akceptowanych społecznie wytycznych. Sprezycowane i ogólnie znane założenia są szczególnie istotne w środowisku naukowym, którego działalność powinna mieć stabilne, niezmiennie podstawy.

Tytuł i nagłówek stworzono we współpracy z chatbotem GPT-4o.

REFERENCE LIST

1. Pluta E. Sekretne życie sieci neuronowych. Sztuczna inteligencja a neuronauka [Internet]. Uniwersytet SWPS; [cited 02.04.2025.] Available from: <https://web.swps.pl/strefa-psyche/blog/relacje/22346-sekretne-zycie-sieci-neuronowych-sztuczna-inteligencja-a-neuronauka>
2. Krasny-Szyszkiewicz M, Kalinowski D, Rosińska K. Pułapki związane z wykorzystywaniem sztucznej inteligencji – jak unikać zagrożeń? [Internet]. Gov.pl; [cited 03.04.2025.] Available from: <https://www.gov.pl/web/baza-wiedzy/pulapki-zwiazane-z-wykorzystywaniem-sztucznej-inteligencji-jak-unikac-zagrozen>
3. Książek P. Outline of the Problem. In: Artificial Intelligence and the Dawn of Cyborg Law Key Legal Challenges for Private Law in the Era of Human Augmentation. Warszawa: Allerhand Publishing; 2024. pp. 5–6.
4. Gołaczyński J. Liability for damage caused by artificial intelligence. In: Fischer B, Pązik A, Świerczyński M, editors. Prawo sztucznej inteligencji i nowych technologii 3 Warszawa: Wolters Kluwer; 2023. pp. 185–204.
5. EU AI Act: rozszyfrowanie kluczowych aspektów unijnego rozporządzenia [Internet]. KPMG; [cited 02.04.2025.] Available from: <https://kpmg.com/pl/pl/home/insights/2024/03/eu-ai-act-rozszyfrowanie-kluczowych-aspektow-unijnego-rozporzadzenia-o-sztucznej-inteligencji.html>
6. Sławski M. „AI ACT” w pigułce – czym jest pierwsza na świecie regulacja prawna dotycząca sztucznej inteligencji [Internet]. Blog JP Adwokaci; [cited 02.04.2025.] Available from: <https://www.jp-adwokaci.pl/blog/ai-act-w-pigulce>
7. Popowska A. Prawo do autorstwa wytworów stworzonych przez sztuczną inteligencję. Przegląd Prawa Handlowego. 2024;377(1):46–50.
8. Bar A. Prawo autorskie w erze sztucznej inteligencji. Uwagi na tle historii „Portretu Edmonda de Belamy”. Prawo Mediów Elektronicznych. 2022;(1):17–25.
9. Wojtczak S, Książek P. Prawo autorskie wobec sztucznej inteligencji (próba alternatywnego spojrzenia) Państwo i Prawo. 2021;900(2):18–33.
10. Nowak-Gruca A. O problemach prawa autorskiego w kontekście twórczości sztucznej inteligencji. 2022;884(2):22–9. doi: 10.33226/0137-5490.2022.2.3
11. Markiewicz R. Prof. Markiewicz o AI i prawie autorskim: Ciemność, widzę, ciemność [Internet]. Prawo.pl; [cited 02.04.2025.] Available from: <https://www.prawo.pl/biznes/sztuczna-inteligencja-a-prawo-autorskie-prof-rysard-markiewicz,531588.html>
12. Halucynacje w AI – Hallucination in AI [Internet]. Commint.pl; [cited 03.04.2025.] Available from: https://www.commint.pl/baza-wiedzy-ai/halucynacje-w-ai-hallucination-in-ai?utm_source=chatgpt.com

Aleksandra Guziałek

Main Library, Medical University of Silesia, Katowice, Poland
Correspondence: aleksandra.guzialek@sum.edu.pl

ABOUT THE JOURNAL

„Medical Library Forum” (MLF) is a peer-reviewed academic journal, issued semi-annually by the Medical University of Warsaw since December 2018. The idea of creating the journal emerged during the 25th Problem Conference of Medical Libraries, taking place from 12th to 14th of June, 2006 in Lublin-Kazimierz Dolny. «MLF's» first publisher was the Medical University of Łódź, which issued the journal both online and in print. Nowadays, «MLF» is published only in digital form. Starting in 2018, all articles are published under the standardised Creative Commons licence BY-NC – ND -- a model that is free for both authors and readers (diamond open access).

„MLF” aims to preserve the academic work of the libraries of medical universities and related institutions. Its main objective is to create a forum for exchanging ideas, experience, and solutions established in specific institutions, as well as advancing academic librarianship — not just in the medical field.

„MLF” is listed on the Polish ministerial list of academic journals since 2010. Currently, the journal has been assigned 20 points. „MLF” is indexed in such databases as the DOAJ, ERIH+, EBSCO, Polish Scholarly Bibliography, and ArIanta.

PEER REVIEW PROCESS

All articles received by the editorial team are subject to a two-step review process, consisting of an internal assessment conducted by the journal's editors, and an outside academic review based on the modern open peer review model — assuring a transparent evaluation by specialists in the field. Based on the review, the editorial team makes the decision whether to publish the paper, send it back to be corrected, or reject it.

The reviewers are selected according to the recommendations Good practice in academic review procedures, published by the Polish Ministry of Science and Higher Education in 2011: each paper is assigned a reviewer (or reviewers) with appropriate skill and knowledge in the relevant field; the reviewer and the author are not related by familial or work relationships; there is no conflict of interest between the author and the reviewer.

A multi-stage process of work evaluation:

An initial formal and substantive assessment done by the editor-in-chief or their deputy — based on this, the paper is then sent to outside review or rejected. The rejection can be due to: the paper's low substantive value, a theme not suited to the journal's profile, unethical conduct (e.g. plagiarism), or not adjusting the text to the basic requirements as described in the „Information for Authors” tab. After the initial acceptance, an agreement with the author is signed (PDF).

An outside evaluation by at least one reviewer in the open peer review model — the identities of the reviewers and authors are public, and the review's content is subject to public control (the editorial team makes it available on request).

Response to the author with the outcome of the assessment. In case of necessary adjustments, the corrected version is evaluated once more.

The final decision about publishing the paper in the journal is made by the editor-in-chief.

ETHICS STATEMENT

The editorial team of the „Medical Library Forum” journal undertakes to uphold the highest standards of scientific credibility in terms of the published content. Considering diligence and honesty to be the elementary values of academia, it strongly opposes any misconduct concerning the publication of academic papers. „Medical Library Forum” disallows any plagiarism, such as copying text, ideas, images, or data from another source, even the author's own publication, without stating its source of origin. The quoted item must be appropriately marked and its original source stated in a footnote.

COPE

The editorial team follows the guidelines established by the Committee on Publication Ethics (COPE) -- an international organization assembling publishers and editors of academic journals. These guidelines include a detailed description of the course of action in case of suspected unethical activity in terms of publishing

The COPE standards aid editors in cases such as: suspicion of plagiarism, suspicion of unnecessary publication, suspicion of fabricating data, suspicion of an ethical problem, suspicion of an undisclosed conflict of interest, suspicion of

appropriation by the reviewer of the author's idea or data. COPE diagrams also present the recommended course of action in case of a request to introduce changes to the authors' list, as well as in case of a suspected presence of a ghost author or a guest author.

ICMJE

The editorial team relies on the recommendations by the International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE) -- a committee assembling the editors of reputable journals, such as „Nature Medicine”, „New England Journal of Medicine”, and „The Lancet”. These recommendations aim to support editors, authors, and reviewers in upholding the highest ethical standards on each stage of the publishing process. Our editorial team expects everyone cooperating with the journal to follow ICMJE's guidelines.

RESPONSIBILITIES

The editorial team's responsibility

The editorial team evaluates the received papers only on basis of merit, accordance with the journal's theme, and following the ethical guidelines, all in agreement with the reviewers.

The editorial team assures that every paper is reviewed by at least one expert in the field prior to publication. The review forms are made available on the reader's demand (on an open peer-review basis).

The author's responsibility

In accordance with the ICMJE's guidelines, a person can be credited as an author if they significantly contributed to the paper, took part in preparing the manuscript, accepted its final version for publication, and take accountability for all aspects of the paper. ICMJE recommends that every person credited as an author fulfils the criteria, and that every person fulfilling the criteria be credited as an author.

A person can be credited as a corresponding author if they assume the responsibility of communicating with the editorial team during the publishing process, as well as that of fulfilling the formal requirements associated with publishing in the specific journal. A corresponding author answers the questions asked by the editor and the reviewers, as

well as undertakes to answer the academic community's questions after the paper is published.

The authors should be listed according to how much they contributed – from the most to the least. It is allowed to credit the authors as equal contributors. The last position may be reserved for the senior author, however, the senior author must fulfil the criteria of authorship no matter the contribution.

The contribution of each author must be specified in the license agreement.

English-speaking authors translate the title and abstract to Polish. Submissions should not exceed 24,000 characters with spaces (not including bibliography).

Submissions should contain: title in Polish and English; keywords in English; summary in Polish and English, each containing about 800–1000 characters with spaces; bibliography – in the Latin alphabet – developed in a Vancouver-style numerical system (for detailed guidelines, including examples, see mlf.wum.edu.pl).

The reviewer's responsibility

Every reviewer who does not feel competent enough to review the received paper, or knows that a quick review is not possible, should notify the editorial team immediately and refuse the request for cooperation.

The reviewer should refuse the request for cooperation, should there be a professional or familial relationship or a conflict of interest between the reviewer and any of the authors.

The editorial staff does not charge for publishing the work, nor does it pay royalties. Authors retain moral and proprietary copyrights to the work.

Confidentiality

All persons involved in the publishing process are bound to treat all received papers as confidential documents. It is disallowed to show or discuss them with third parties, unless in justified circumstances, with the consent of the Editor in Chief.

Information gained during the publishing process cannot be used to personal gain of any person involved in the publishing process.

EDITORIAL REQUIREMENTS

The editorial office of the „Medical Library Forum” journal accepts only previously unpublished research, developed in a computer format, appropriate for MS Word, sent to the e-mail address: fbm@wum.edu.pl. The research should contain information about all persons responsible for its creation – none of the people who meet the ICMJE criteria of authorship can be omitted. Full name, surname, and affiliation in English are required. One should also indicate corresponding author and provide the e-mail address. A biographical note about the first author of the research and ORCID numbers of all authors are welcome.

Studies are published in Polish, English or in both language versions. The editors help